

קובץ גליונות

פרשת ויגש

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"צ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לרפואתו השלמה והמהירה של רבן של ישראל

מרן רבי אהרן יהודא ליב בן פיגא גיטל לרפו"ש

והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

לע"נ

ר' ישראל עבי ב"ר יוסף

אברהם אבא רוזנברג ז"ל

נלב"ע ה' טבת תשע"ז

תנעב"ה

יומא טבא לרבנן

הופיע ויצא לאור

מסדרת ספרי שולחן שלמה

מתורתו של עמוד החוראה

הגרש"ז אורבך זי"ע

שולחן שלמה – הלכות נדה ויחוד

ע"י תלמידו הגרש"מ ליזרזון שליט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים

ובמחיר מיוחד במס' 052-7653459

הודעה ובקשה

לבקשת רבים דרושים אחראים לפתיחת מוקדי הפצה נוספים,

המעוניינים יפנו למס': 053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900
ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ולרשום קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

ט"ז טבת	ויחי	ה' ניסן	ויקרא	י"ד תמוז	בלק
כ"ג טבת	שמות	י"ב ניסן	צו - פסח	כ"א תמוז	פנחס
א' שבט	וארא	כ"ו ניסן	שמיני	כ"ח תמוז	מטות מסעי
ח' שבט	בא	ג' אייר	תזריע מצורע	ו' אב	דברים
ט"ו שבט	בשלח	י' אייר	אחרי מות קדושים	י"ג אב	ואתחנן
כ"ב שבט	יתרו	י"ז אייר	אמור	כ' אב	עקב
כ"ט שבט	משפטים	כ"ד אייר	בהר בחוקותי	כ"ז אב	ראה
ו' אדר	תרומה	ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא	ד' אלול	שופטים
י"ג אדר	תצוה	ט"ז סיון	בהעלותך	י"א אלול	כי תצא
כ' אדר	כי תשא	כ"ג סיון	שלח	י"ח אלול	כי תבא
כ"ז אדר	ויקהל פקודי	ל' סיון	קרח	כ"ה אלול	נעבים וילך
		ז' תמוז	חוקת		

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 186 | שנה ד' | פרשת ויגש | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

קנין פרעה בכל מצרים

"ויקח יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה" (ויגש מז, כ)

משמע שקנה את הכל לרכושו הפרטי של פרעה ולא לרכוש המדינה, וקנין גוי בקרקע הוא רק עם שטר עי' רמב"ם הל' זכיה ומתנה פ"א הי"ד, ואת הבע"ח י"ל שקנה בחליפין שמועיל בגוי כמש"כ התוס' בקידושין ג' א'.

והנה משמע שע"פ דין הכל הי' שייך לפרעה.

ויל"ע איך יוסף קנה את הכל לפרעה הרי אין שליחות לנכרי, ואע"פ שהאוכל הי' שייך לפרעה, מ"מ בלי דין של זכי' ושליחות א"א לקנות דהקנין לא מתייחס לבעל הממוין?

ולדעת המשאת בנימין הובא בקצוה"ח ריש סימן קפ"ח שנכרי נעשה שליח לנכרי א"ש, ויתכן שפרעה עשה חוק שכל הקרקעות שייכים לו ואז הכל נעשה שלו מדינא דמלכותא.

אין בלבי שנאה

"ועיני אחי בנימין" (ויגש מז) פרש"י השווה את כולם יחד, כשם שאין בלבי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתו, כך אין בלבי שנאה עליכם.

רואים מזה את דרגתו הגבוהה של יוסף, דאע"פ שאחיו מכרוהו ובסיבתם עבר הרבה צרות, בכל זאת הוא אמר, שאין לו שום שנאה עליהם בלבו והם שווים אצלו [וראה באור החיים הק' שביאר שאפילו בשעת המכירה הרגיש כאח גמור עיי"ש]. והנה ידוע גדלותו של יוסף כמה שלא חטא עם פוטיפר, ולכאורה זה דבר לא פחות גדול ממה שלא חטא בעריות.

ועל כרחק צ"ל, כיון שהחטא של עריות יותר גדול, אז להמנע מן החטא הוא דבר גדול יותר.

בית המקדש נמשל לצואר

"ויפל על צוארי בנימין אחיו" (ויגש מז, יד) פרש"י על ב' מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב. ועיין שפ"ח. משמע שכיון שבכה ב' בכיות נפרדות, לכן נחשב שיש לו ב' צוארים.

ולמה בית-המקדש נקרא צוואר?

מפרש רבנו בחיי, כי הצואר בגובה גוף האדם, והמשיל בו ביהמ"ק שהוא בגובה ההר. ברע"ב, כתוב: כמגדל דוד צואר.

עוד י"ל, כי כתוב: ובין כתפיו שכן, ומפסוק זה חיפשו את המקום הראוי לקבוע את ביהמ"ק (זבחים נד).

עוד י"ל, בצואר יש את הסימנים ובלעדם אי אפשר לחיות. כך ביהמ"ק זהו החיות של כלל ישראל, ואף שאפשר לחיות בלי המקדש, אבל באמת זה חשוב כמו חיים ממש.

מותר לשרוף דבר עבירה

שם, פרש"י זהו שנאמר: וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר: אשר שלח פרעה. ולפי פשוטו, למה כתוב: אשר שלח יוסף?

"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה ויבאו

ארצה גשן" (ויגש מז, כח) ופרש"י "ומדרש אגדה להורות לפניו

לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"

שח לנו ח"א שליט"א תלמיד ותיק וממקורבי רבנו שליט"א:

"נוכחתי מאות פעמים בשעות קבלת קהל אצל רבנו ותמיד ראיתי

שרבנו עונה בשלות הנפש ואינו מרים את קולו מלבד ב' פעמים

שראיתי שהרים את קולו בתקיפות עצומה."

פ"א הגיע אדם לרבנו שליט"א בטענה על ישיבה שבנתה בנין

בסמוך לביתו והוא רוצה להגיש נגדה תלונה, ובא להתייעץ האם

וכיצד לעשות זאת. רבנו בתקיפות עצומה אמר לו "כיצד אתה

מעז לפגוע חס ושלום בישיבה!"

ומקרה נוסף היה שא' הציע לפתוח ישיבה לבחורים מסוימים שלא

כדרך המסורה בישיבות, ורבנו צעק בקול גדול "הקב"ה לא רוצה

את זה והיא לא תצלח!" עד שכמעט גירשו מביתו.

ובמדרש [צד, ג] יש מאן דאמר שאותן עגלות ששלח פרעה לשאת אותו, היתה ע"ז חקוקה עליהם, עמד יהודה ושרפן, למוד הוא השבט להיות שורף עבודת כוכבים.

חזינו, דאף שפרעה רק "השאיל" את העגלות לשאת את אביהם ואח"כ להחזיר לו, מ"מ הותר לו לשרוף, כמו שרחל גנבה את התרפים.

והנה אם היה יכול לאבד רק את צורת חקיקת הע"ז שעל העגלה, למה שרף כולה? וצ"ל שהיה בעצם העגלה צורת ע"ז וכולה נאסרה.

היה לו סיבה לכך

"אלכה ואראנו בטרם אמות" (ויגש מה, כח) צ"ב, בודאי לא יוכל לראותו לאחר שימות?

משמע, שיעקב רצה לרדת למצרים ואח"כ לחזור (וכ"כ הספורנו) וא"כ, למה ירד עם כל משפחתו ורכושו? (כתב האוה"ח להלן שרק לאחר שה' אמר לו לרדת, אז לקחו את הכל).

והנה, הרי יעקב לא עושה דברים בלא סיבה. ועל כרחק היה היה לו סיבה שרצה לרדת לראות את יוסף טרם מיתתו. וכ"מ להלן שאמר לו ה' אל תירא מרדה מצרימה. ופרש"י, לפי שהיה מיצר על שנוקק לצאת לחו"ל.

והנה אם זהו צער עבורו שלא לרדת, מי מכריחו לרדת לפני שאמר לו ה'. ועל כרחק שהיה לו סיבה לרדת ויש להאריך בזה.

חלק מכבוד אב

"ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק" (ויגש מז, א) פרש"י, חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו (עיין מש"כ לעיל כח, ג).

ועדיין צ"ב למה תלה בהם ולא כתוב רק: ויזבח לה'. ומשמע שזה חלק מכבוד אב, שיזכיר שזה "השם" שאביו עבד לו.

הניחומים על הירידה למצרים, כדי שהיו "עם" ויקבלו ה"עם" את התורה

"אל תירא מרדה מצרימה" (ויגש מז, ג) פרש"י לפי שהיה מיצר על שנוקק לצאת לחו"ל. והנה כשיעקב הלך אל לבן לא כתוב שהיה מיצר על זה שיוצא לחו"ל.

עיין פרקי דר"א (פרק לט) והיה מהרהר בלבו ואמר: איך אעזוב ארץ אבותי וארץ מולדתי ואת אר"י ששכינתו של הקב"ה בתוכה, ואלך אל ארץ טמאה לתוך העבדים בני חם בארץ שאין יראת שמים ביניהם ... צ"ב, שגם מעשה ארץ כנען היו מקולקלין (פר' אחרי ית, ג) וברש"י שהיו מקולקלין מכל האומות. (ועיין לעיל יב, ה).

וצ"ב, במה ניחמו שאמר לו, לגוי גדול אשימך? אלא בכדי שיזכו אברהם יצחק ויעקב לתורה, צריך עם, ולא יחידים, לכן צריך גוי גדול שיקבלו התורה תכלית הבריאה.

ה' מבטיח יותר השגחה פרטית

"אנכי ארד עמך מצרימה" (ויגש מז, ד) הנה הקב"ה משיג על כל אחד. בדורות הראשונים היו מוחזקים שמלאכים מלוים כל אדם, ולפני בית הכסא אמרו התכבדו מכובדים כמ"ש בשו"ע סי' ג'.

וצ"ל, שהקב"ה הבטיח ליעקב מדרגה יותר גבוהה של השגחה-פרטית, דכביכול השכינה עצמה תרד למצרים.

סילוק השכינה

"אמותה הפעם" (ויגש מז, ל) פרש"י, פשוטו, כתרוממו. ומדרשו, סבור הייתי למות ב' מיתות לעוה"ז ולעוה"ב שנסתלקה ממני שכינה. והנה המיתה בעוה"ז היא כדפירשנו לעיל (מה, כז) שאצל יעקב אבינו לחיות בלי השראת השכינה, הרי זה כמיתה. ולמות בעוה"ב, היינו, אם ח"ו לא יזכה להיות שם.

והנה, מיתה, זה לחלוטין. משמע שיעקב חשש שאיבד את כל העוה"ב, מזה שנאבד יוסף בחטאיו. (ועי' מה שהבאנו בענין זה במק"א (כאיל תערוג) וישלח תשע"ד) שיחת רבנו על ש"י עולמות]

נתרם ע"י אחד ממקורבי רבנו שליט"א

לרפואתו של מרן

רבנו אהרן יהודה לייב בן גיטל פייגא לרפו"ש

בתושח"י

"כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים" (ויגש מז, לב) בשנת תשנ"ג הקים מרן הגראמ"מ שך זצ"ל ועמו מרן הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב זצ"ל, את ארגון "לב לאחים". וכתבו מכתבים לעורר את האברכים לקבוע שעות לימוד עם מתחזקים ועוד. מיני אז שנחלש מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, נושא 'בדלח'ט מרן רבנו שליט"א את עול הארגון "לב לאחים" ברוח ובגשם, ולמעלה מעשרים שנה שהוא נושא אותם על לבו כאשר ישא האומן את היונק. בשנים הראשונות טרח רבנו והלך מעיר לעיר ומישוב לישוב בכינוסים של אברכים ע"מ לעורר אותם בענין זה. וכן מידי שנה בשנה אחר הפסח עומד רבנו בראש הכינוס המרכזי (אשר רבנו קורא לזה הכנסיה הגדולה של דורנו) לחזק את העוסקים במלאכת הקודש. והנה להביא את דברי רבנו בענינים אלו והדרכות שנתן להם נצרך לספר גדול, והנה כבר יצא בשנת תשס"ג חיבור נכבד בשם 'מפקודיך אתבונן' ובו שיחות רבות של רבנו שליט"א שנאמרו בכינוסים אלו, ומאז כבר נכלל בכמות השיחות. נביא כאן רק כמה ענינים קצרים וחשובים.

זכות הצלת היהודים

במוצש"ק שמיני תשנ"ז נערך כנס מיוחד של לב לאחים כדי לעודד ולחזק את פרויקט אימוץ תלמידים בכנס זה, ולאחר מכן בביתו נשא רבנו שליט"א דברים:

ידוע לכל אחד ואחד מה שאמרו חז"ל (ספרי כי תצא כג, ט) גדול המחטיא יותר מן ההורגו ובאותה מידה גם המציל את הנפש גדול הרבה יותר על כל פנים לא פחות בהצלת הגוף. כל אותם אברכים העוסקים בענין זה המלמדים את התלמידים הנצרכים לכך עוסקים בהצלת נפשות. לכן אין צורך להאריך כיון שכל אחד יודע עד מה גדול העניין של הצלת נפשות, לו היה אדם טובע ח"ו בנהר והיו קוראים לעזרה מי לא היה להצילו, כל שכן כאשר מדובר בהצלת נפשות רוחנית כל רגע ורגע, אפילו זמן מועט שאברך מקדיש ומתעסק עם הילדים הללו הזועקים לעזרה עוסק בהצלת נפשות ממש, הקב"ה בוודאי יעזור לכולכם שתצליחו ותזכו באמת להוציא יקר מזולל, וכלל ישראל יתברך בעוד ילדים שיהיו עובדי ד' כרצון הקב"ה ותתברכו כולכם בכל טוב.

כפי תהיה

המשך הדברים נאמרו לבני החבורה בבית רבנו שליט"א: חז"ל אומרים במסכת ב"מ דף פה ע"א: כל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה, ופרש"י יקר מזולל ת"ח מעם הארץ. ומבאר המהרש"א: כי גודל מעלתו היא משום שלפי גזירתו לא יהיה בן עם הארץ בעל תורה דכל המוליד בדומה הוא מוליד, אבל הלומד עמו ומבטל טבעו וגזירתו, וזוכה גם כן שהקב"ה מבטל גזירתו בשבילו כמו שנאמר 'כפי תהיה' ופירש רש"י בספר ירמיה שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה ע"ש.

ולדאבוננו ישנם כאלה שהוריהם רחוקים מאד מהיהדות, וזו הצלה גדולה להציל את הילדים, אלא שזה לא דבר פשוט להציל ילד כזה, ואם הצליח להצילו אומרים עליו חז"ל שהוא מתעלה עד כדי כך שזוכה להיות כפי כפיו של הקב"ה, והנה חז"ל אומרים במקום אחר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, אם כן מה היא המעלה המיוחדת במלמד בן עם הארץ תורה הרי כל צדיק הוא כך, שהרי בוודאי לא מדובר כאן באדם רשע שבא ללמד את בן עם הארץ תורה שכן מי שהוא מחלל שבת, אף אם ילמד את בן חברו תורה לא יזכה להיות כפי תהיה, ועל כורחך מדובר בצדיק והרי צדיק גוזר והקב"ה מקיים ממילא למה הוא זקוק אפוא לזה שילמד את בן חברו תורה?

התירוץ הוא: שמדובר כאן בדרגות שונות, אין זה דבר פשוט כל כך ליזכות להגיע לדרגה של הקב"ה גוזר גזירה והוא מבטלה, אף אם הוא בדרגה של צדיק גוזר והקב"ה מקיים כדי ליזכות להיות בדרגה שהקב"ה גוזר גזירה והוא מבטלה, צריך להשיג דרגה מיוחדת ומדרגות מדרגות שונות קיימות.

הגמרא מביאה שם מעשה שאיקלע רבי לאתר' דר' טרפון אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו [רבי בא למקומו של רבי טרפון ושאל האם נשאר בן לרבי טרפון שהיה רגיל לומר אקפח את בני בשעה שהיה נשבע] אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו, וכד אתויהו לקמיה הביאוהו לפני רבי אמר ליה אי הדרת בך יהבנא לך ברתא [אם תחזור בתשובה אתן לך את בת] הדר ביה וכו' שואלת הגמרא על כך ולמה ליה כולי האי? ופרש"י למה ליה כולי האי לחזור על בני אחרים לשאול אם יש לו בן, ומתרתצת הגמרא דאמר רב יהודה אמר רב "כל המלמד את בן חברו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה".

לכאורה לא מובנת מה השאלה למה ליה כולי האי, למה שלא יעשה זאת כדי להציל נפש מישראל להחזירה למקור וכי דבר קטן הוא זה.

האמת היא כי אמנם בזמננו אין מבקשים מאברך ללמוד עם ילד אלא רק שעה אחת בשבוע, אבל מה עשה רבנו הקדוש הוא לקח ילד שהיה

שקוע בטומאה ועשה ממנו תלמיד חכם לא מוזכר ששכר מלמד בעבורו, אלא הוא עצמו למד עמו א"ב חומש תנ"ך מקרא משנה וגמרא עד שעשה ממנו תנא, וזאת כבר קושיא למה לי כולי האי כל כך הרבה עמל וטרח בשבילו למה זה היה נחוץ על כך?

משיבה הגמרא **כי מעלתו גדולה מאד עד שזוכה ויושב בישיבה של מעלה**.

על כל פנים אנו רואים מה היו עושים פעם כיצד היו לוקחים ילד שאין בו מאומה ועושים ממנו תנא, זוהי אכן דרגה גבוהה. בעל השדי חמד כותב שבתקופה מסוימת הייתה באחת העיירות ברוסיה בערות גדולה, וכל היהודים שם היו עמי ארצות גדולים מאד, בקושי רב הוא הצליח לאסוף מספר ילדים ולמד עמם א"ב חומש וכו'.

אחד מן הילדים הגיע לדרגה של לימוד גמרא, ואז שלח השדי חמד מכתב למרן הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור שכיון שהוא כה טרח והצליח להביא את הילד למצב בו הוא כבר יודע ללמוד גמרא והיות שבעיירה זו אין מקום שיוכל ללמוד שם לכן הוא מבקש שמרן הגאון רבי יצחק אלחנן יראה להכניסו לישיבה כדי שיוכל ללמוד.

בעל השדי חמד שהיה גאון גדול כל כך ישב עם ילד יהודי ולמד אתו תורה עד שיוכל ללמוד גמרא, זו לא עבודה פשוטה כלל ומן הסתם הייתה זו עבודה שנמשכה שנים, ובכל זאת הוא הקדיש מזמנו היקר להיות מלמד דרדקי עד שהצליח להגיע לדרגה של לימוד גמרא.

אנו רואים אפוא עד כמה גדולה היא המצווה הזו עד שתלמיד חכם בסדר גודל של השדי חמד מצא לנכון ללמוד עם ילדים א"ב וכל מה שצריך והרי זה דומה לקושיית הגמרא ולמה לי כולי האי.

בדומה לזה מביא הגמרא שם מעשה בברי' דר' אלעזר ב"ר שמעון שלמדוהו תורה עד שהיה לתנא ע"ש באורך ומבואר ברש"י שהיו מחזרין לשאול אם יש להם בן ולא שבאו לבקש מהם שילמדו עם הילדים.

צריך ליזהר ולשאול שאלה

בכינוס אברכים למען לב לאחים בקרית ספר מוצש"ק יצא תשנ"ט פתח רבינו בדברים: הרבנים כבר דברו ואין מה להוסיף ומי שיש לו שאלה במה שנוגע לו לרוחניות צריך לשאול, ועכ"פ עצם הדבר לזכות את הרבים זה ענין גדול מאד, וכל אחד אחראי במדה מסוימת כיון שאפשר להציל, וכמו שאחד טובע בנהר ויש מי שיודע להציל בודאי שמחוייב להציל, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, וכיון דגדול המחטיא יותר מן ההורגו א"כ כמו שהמציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, כך הוא הדבר וכל שכן הוא, שאם אחד מציל נפש אחת מישראל שלא תטמע שלא יטבע בים של הפקרות רח"ל טמיעה נוראה זוהי זכות גדולה מאד.

אמנם צריך ליזהר שלא תהייה לו הפרעות, ואם יש לו ספיקות לגבי הרוחניות שלו צריך לשאול שאלה, אבל עצם הדבר זוהי זכות גדולה מאד אם יכול להשפיע להציל אפי' נפש אחת מישראל וכל זה ידוע לכל.

לא לוותר על ילדה אחת

הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א - משגיח דשיבת "אורחות תורה", סיפר בכינוס לב לאחים, (ניסן תשס"ג): בשנה שעברה נפתח בירושלים, בית ספר לילדי קירוב, והייתה מלחמה גדולה עם בתי ספר ממלכתיים שלא רצו לותר על התלמידים וממש הוציאו אותם מבית הספר שלנו.

'לב לאחים' בעידודו של מרן שליט"א לקחו את הפרויקט לידיים, ובאמצעות פעולות שכנוע מאסיביות הצליחו בס"ד להעביר את כל הכיתה! למעט אחת בלבד! מבית ספר ממלכתי לבית ספר הקרוב יותר לחיי הדת.

בסיום הפעולה המוצלחת עלו הפעילים ובראשם הרב אורי זוהר לבשר בשורה משמחת זו למרן שליט"א, אך לפליאתם - לאחר ששמע את

המשך בעמ' אחרון >>>

עדיפות יציאה מהבית עם טלית ותפילין על אמן ואיש"ר

כתוב במשנ"ב סי' כ"ה סק"ח בשם הזוה"ק שטוב שאדם יצא מביתו מעוטף בטלית ותפילין לילך לביהכנ"ס.

ויש שדנו אם מי שיצא ויתעטף בציצית וילבש תפילין יאחר מלהיות מעשרה הראשונים, וכן לא ישמע קדיש ויחסר לו עניית אמן ואיש"ר, האם יותר כדאי שלא יצא מעוטף בטלית כדי שלא יפסיד הנ"ל או דזה עדיף. ובסברא ה' נראה דעניית אמן ואיש"ר זה מדינא דגמרא משא"כ לצאת מעוטף בטלית לא נזכר בגמ', אז יש להעדיף עשרה ראשונים וכן עניית איש"ר (צדיק כתר יפרח).

הנחת טלית ותפילין בבית כנסת

לאחר הסליחות מניח רבנו טלית ותפילין במקומו בביהכ"נ. כמדומה שאמר שמאחר שכל רגע יש מצוה להיות בביהכ"נ (כמבואר ברמב"ם פ"א מתפילה ה"ט) כמ"ש אשרי יושבי ביתה, לא כדאי לצאת להניחן בחדר חיצון.

להפסיק בלשון הקודש

כ' המשנ"ב (סכ"ה סק"ט) דמה שאסור להפסיק בדיבור בין תפשי"ת לתפשי"ת, הוא אפי' בלשון הקודש. ס"ק כ"ט, וכ"כ עוד בהקדמה לסי' ס"ו.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שיש להתבונן דמה היה סד"א לחלק ביניהם, ועיין שעה"צ ס"ק כ"ח.

ברכה אחת

רבנו שליט"א נוהג לברך רק ברכה אחת על מצות תפילין וכדעת הגר"א. אמנם ציין רבנו שכך נוהג ע"פ מנהג אביו הי"ד, אבל אחרים ודאי דינהגו לברך ב' ברכות וכדברי הרמ"א. [באם אין להם מנהג אבות לברך ברכה אחת].

ברוך שם כבוד

ברמ"א סימן כ"ה סעיף ה' פסק לברך על תש"ר על מצות תפילין, וטוב לומר תמיד אחר הברכה השניה בשכמל"ו,

ועיין משנה ברורה (ס"ק כ"א) דס"ל להלכה כדעת ר"ת, רק לרווחא דמילתא להוציא עצמינו מידי כל פקפוק נוהגין לומר בשכמל"ו.

וקצת קשה דהא לכתחילה לא מברכין ע"ד לומר אח"כ בשכמל"ו, אלא ע"כ דמה שאנו מברכים, כי ס"ל לעיקר ההלכה לברך גם על תש"ר וא"כ למה אומרים בשכמל"ו וי"ל.

והנה על האומר ברכה לבטלה כתוב בשו"ע סימן ר"ו סעיף ו' שיאמר בשכמל"ו.

וי"ל"ע אם אמירת בשכמל"ו להציל מברכה לבטלה, מועיל רק תכ"ז, או גם לאחר תכ"ז. [א"ה ועי' בס' שמעה תפילתי עמוד שכ"ב בשם מורן הגר"ק וראה בהערות שם, וע"ע חיי אדם כלל ה' סעי' א', ובאשל אברהם מבוטאטש סכ"ה סק"ו].

אמירת בשכמל"ו

הנה מבואר במנחות (ל"ו ע"א) לא סח מברך א', סח מברך שתיים. ודעת רש"י דאם לא שח אז ברכת להניח חלה על שתיהן, ואם שח דאז אין ברכת להניח פוטרת את תפילין ש"ה, צריך לברך על ראש ברכת על מצות תפילין, ור"ת ס"ל דאם שח מברך שתיים על תפילין ש"ה, ואם לא שח מברך רק א' על תפילין ש"ה.

והמחבר פסק כרש"י, והרמ"א פסק כר"ת לברך שתיים על יד להניח ועל של ראש על מצות אף דלא שח, ומ"מ כתב ברמ"א דיאמר ברוך שכמל"ו כדי לחוש לדעת רש"י דברכת על מצות הוי לבטלה, ובספר שומר אמת (ח"א סימן כ"ה אות ד') הקשה הא כיון דלרש"י הוי ברכת על מצות לבטלה א"כ הרי הוא בגדר שח, ובשח הרי צריך לברך על מצות על תפילין של ראש, וא"כ כיון שנוהגין אנו כדעת ר"ת לברך גם על מצות, הרי גם לרש"י מחוייבין אנו מדינא לברך ברכת על מצות כדן שח, וא"כ למה צריך לומר בשכמל"ו.

והביא שם בשם רבנו שליט"א שטען דמ"מ לפני אמירת תיבת ברוך עדיין אין כאן הפסק וכשמתחיל ההפסק והוא מתחייב לברך, אז כבר חסר לו תיבת ברוך ואין הברכה עולה לו לברכת על מצות לדעת רש"י והוי ברכה לבטלה, ולכן צריך לומר בשכמל"ו. (שומר אמת קמא תנינא או"ח סכ"ה)

כשמעביר על תפילין של ראש מפני תפילין של יד אם עובר איסור דאין מעבירין על המצוות.

בשו"ע או"ח סי' כ"ה ס"ו "אם פגע בשל ראש תחילה, צריך להעביר על אותו מצוה ויניח של יד תחילה ואח"כ של ראש".

וביאר המ"ב (ס"ק כ"ג) דכיון דכתיב בקרא מפורש דיד קודם דבתחלה כתיב וקשרתם והדר לטוטפות, לפיכך אין משגיחין על העברת המצוה ע"כ.

וי"ל"ע אם עובר על האיסור דאין מעבירין עה"מ דיל"ל כיון שכך הוא הדין כמו"ש המ"ב הנ"ל לא מקרי העברה עה"מ, ובביאור"ל בס"א ד"ה שלא בסוה"ד כתב בזה"ל "וכן לענין תפילין יש להזהר לכתחילה להיות מונח הש"י קצת למעלה ולא בשוה ממש, כדי שלא לפגוע בתוך הכיס בהשל ראש ברישא בכדי שלא יעבור על הדין דאין מעבירין" עכ"ל.

ומפשטות לשון המ"ב משמע דאם באמת הניחם זה אצל זה, פגע קודם בתפילין של ראש, והרי צריך להניחו מידו כהשו"ע בס"ו עובר על הדין דאין מעבירין.

והשתא יש להקשות דהנה אדם זה שהוציא התפילין ש"ר קודם התפילין ש"י, אמאי אמרין לי דיעביר עה"מ כנ"ל והא ע"י שיעביר עה"מ עובר בזה איסור דאורי' לפי"מ שביארנו דעת התוס', וכן פוסק המ"ב בס"א בביאור"ל ד"ה שלא דאיסור דאין מעבירין עה"מ הוי דאורייתא, ואע"פ שהסביר לן המ"ב בס"ק כ"ג דהדין להניח כסדר יד ואח"כ ראש דוחה להדין דאין מעבירין עה"מ, מ"מ ד"ז תמוה טובא דכיון דאין מעבירין עה"מ הוי איסור דאורי', א"כ ה' לנו לומר לאדם זה שהוציא בטעות ש"ר תחילה דיניח לגמרי התפילין מידי ואל יניחם כעת כלל, ורק בעוד שעה יניח תפילין דלכא' בכה"ג אינו עובר על האיסור דאין מעבירין עה"מ וכמו"ש המ"ב בס"ק ג' דבאין דעתו לקיים כעת המצוה אין האיסור דאין מעבירין עה"מ יעויי"ש.

אלא דבאמת אי"ז דומה כ"כ למ"ש המ"ב שם, דהמ"ב שם דיבר בלא ה' בדעתו כלל לקיים המצוה מעיקרא, אבל הכא הא נטל התפילין ע"ד להניחם אלא שכעת מניחם מידו, ויתכן דבכה"ג מקרי שמעביר עה"מ, ואם נאמר כן א"ש פי' דאי"ז עצה לומר לו שיניח התפילין מידי ויניחם רק בעוד שעה כי גם באופן זה יעבור איסור.

אלא דלפ"ז יצא לנו חידוש גדול להלכה דאדם שלקח תפילין ע"ד להניחם, ולבסוף נמלך בדעתו להניחם רק בעוד שעה, עובר על האיסור דאין מעבירין עה"מ וצ"ע.

ושאלתי להגרא"ל שטיינמן שליט"א קושיא זו, והי' פשיטא לי' כהסברא הנ"ל דכיון שהדין אומר שמחוייב להעביר עה"מ כמו"ש המ"ב ס"ק כ"ג המובא לעיל אין בזה משום איסור דאין מעבירין עה"מ, אבל צ"ע מלשון הביאור"ל וכנ"ל ואולי הלשון לאו דוקא וצ"ע. (קו' גבורת יעקב עמ' קט"ז)

מכתבים הערות והוספות

גליון 184 וישב תשע"ו | אודות הערת רבנו שליט"א כיצד סיכן יוסף נפשו על כיבוד אב ציינו לדברי הספר חסידים (או' שמ"א) 'ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (בראשית כ"ה ל"ב) למה לו לכתוב ויאמר עשו וכו' לא היה לו לכתוב אלא וימכור את בכורתו ליעקב ולמה כתיב מה שחשב עשו?

אלא שלא תתמה למה נתן הקדוש ברוך הוא ממשלה לבני עשו לומר שתדיר בשביל אביו הלך למקום סכנה במקום החיות כדי לצוד ציד להביא אל אביו וממנו למד יוסף כשאמר לו יעקב לכה ואשלחך אליהם (שם ל"ז י"ג) והלא היה יודע ששונאים אותו אלא אמר יוסף עשו הולך תדיר למקום סכנה כדי לצוד ציד להביא לאביו ואבי שלחני לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן שהוא חיות של אבי ובני ביתו ולא אלך? כל זה נכתב להודיע לישראל איך לטרוח כדי להביא פרנסה לאביהם, ואיך יהיו זהירים לעשות מצות אביהם'.

עולם הישיבות

ישיבת בית מדרש עליון

הישיבה הוקמה באלול תשנ"ח ע"י הגאון הגדול רבי דן אונגרירשר זצ"ל ויבדלח"ט בנו הגאון רבי ירחמיאל שליט"א

בהקמת הישיבה

כשהוקמה הישיבה בארץ ישראל זה היה בסמוך ממש לתקופה של הקמת ישיבת ארחות תורה, ובא רה"י הגר"י לדבר על כך עם רבנו, ואמר לו רבנו שאין לו עדיפות להיות בארחות תורה יותר מבית מדרש עליון, ואם רוצה שהוא יהיה אחראי על בית מדרש עליון, והגרמ"ל יהיה אחראי על ארחות תורה זה בסדר גמור מבחינתו. ובסוף הדברים בירך ששני הישיבות יצליחו ולא יהיה אחד על חשבון השני.

ואכן אף על פי שבאותה שנה הוקמה גם הישיבה הגדולה 'אורחות תורה' פרי רוחו ורצונו של מרן שליט"א, לא נגעה מלכות התורה בחברתה, והמליץ מרן שליט"א לכל השואלים בדבר הישיבה 'בית מדרש עליון' בכל פה כמקום שמגדלין בו תורה בטהרה.

בכ"ח סיון תשס"ח דיבר רבנו בישיבה ואמר : אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד, כל ד"א חדש זה הד"א, אין ד"א מסוימים, צריכים מאוד לשמוח שיש עוד ד"א של הלכה, מקוים שכאן ומכל הישיבות יצאו הרבה תלמידי חכמים, אשר בדורינו לפני הרבה שנים הרבה ניספו רח"ל עקה"ש, ועכשיו אנו צריכים למלאות את החסר וכו'. הקב"ה יעזור לגאולה אנו מתקבלים מאוד לגאולה, והקב"ה יעזור שנזכה לזה.

בהנחת אבן הפינה

כשבא ראש ישיבת בית מדרש עליון הגאון רבי ירחמיאל אונגרירשר שליט"א להזמין את רבינו למעמד הנחת אבן הפינה לישיבה הקדושה, התבטא רבינו אתם מכינים בית מדרש למשיח!

וכשתגנו רבני ותלמידי הישיבה הק' "בית מדרש עליון" בב"ב את מעמד הנחת אבן הפינה לבית מדרש החדש. וזכו שבא רבינו למעמד והניח אבן הפינה, וכבר השתתף רבינו בעבר כמה פעמים באירועים שונים בישיבה, כמו שביקש מרבינו מייסד הישיבה הגאון הגדול רבי דן אונגרירשר זצ"ל. ונשא דברים ומתו"ד: ברוך השם שזוכים להקים בית המדרש חדש. כתוב בחז"ל (מגילה כט, א) שכל הבתי מדרשים שבחוץ לארץ יהיו בארץ ישראל, וכאן זה כבר בארץ ישראל.

ואנו מקוים בקרוב אי"ה הגאולה, וכל הצפיות שמצפים שיהי' לכלל ישראל יתקיימו, ותהי' הגאולה במהרה בימינו אמן סלה.

הגאון ר' דן אונגרירשר זצ"ל

מתוך דברים שאמר רבנו בהלית הגאון הגדול ר' דן אונגרירשר זצ"ל שהיה ראש הישיבה בחז"ל ובארץ ישראל.

(חשון תשע"ב) ידוע שזכות התורה הכי גדולה, והיות שהיו לו שתי ישיבות

>>> המשך מענין בפרשה

דבריהם - פרץ בבכי מה, לחרדת העומדים עליו אמר בכאב: אמנם ההצלחה היא ב"ה מרובה, אך ליבי נחמץ על הילדה הבודדת הזו? מדוע ויתרתם על אותה בת יחידה? אולי בכל זאת ניתן עדיין לפעול גם אצל הוריה במטרה להצילה? ולא נרגע שעד שהובטח לו שינסו שוב לפעול בנושא.

מפתח ללבבות

סח מנכ"ל לב לאחים רא"ס שליט"א: שתי מפתחות טובות יש לי בבית גנזי בשנות עיסוקי בנושא של תנועת התשובה, קיבלתי דעת תורה ברורה על שתי מפתחות שהם המפתחות הטובים ביותר לקרב יהודים לאבינו שבשמים.

אחת בחוץ לארץ ואחת בארץ ישראל, זכות התורה של חוץ לארץ ושל ארץ ישראל זה דבר גדול מאד. הקב"ה יעזור שבזכות זה יזכה לכל ... וכל הישיבות ימשיכו להוסיף תורה ויראת ה'

לימין הישיבה

לאחר פטירת הגאון הגדול ר' דן כינס רבנו שליט"א אסיפה ביתו עם מרנן הגר"ג אדלשטיין הגר"י שינר והגר"ד פוברסקי שליט"א וקראו לעמוד לימין הישיבה הקדושה ברוח ובגשם, ובפרט לקרובים לראש הישיבה הגר"ד שסייעו להקמת הישיבה שיעזרו להחזקת הישיבה לשנה שנתים הקרובות עד שיצליחו להקים בסיס חזק לישיבה,

ישיבת בית מדרש גבוה בארץ ישראל

רבנו שליט"א הגיע כמה וכמה פעמים לישיבה לכנס לזכרו של רבו מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ובשנת תשס"ד ונשא דברים לזכרו - את הדברים במילואם הבאנו בגליון פר' תולדות תשע"ו. ונביא כאן קטע אחד

רבי אהרן העמיד את אמריקה

רבי אהרן אכן זכה לכך שהעמיד את אמריקה 'אוועק געשטעלט אמריקה' כי לפני זה אפשר לומר שהיה בבחינת תוהו ובוהו' והוא העמיד אותה וזהו זכותו שאין לשער ועד היום כשמדברים מאמריקה יודעים כולם כי הוא זה שהעמיד את אמריקה, וזה לא סוד וזה הדבר הכי גדול שיש אנשים שיכולים להעמיד עולמות 'אוועק שטעלן וועלט'.

לעסוק בבנין היחידים שיעמידו את הכלל

וממילא זה הדבר שמוכרחים שיהיה בכלל ישראל תלמידי חכמים שהם אנשים גדולים, וזה מה שצריך לראות בכל הישיבות שבו בבד עם העסק בחינוך הרבים שזה חשוב מאד וחלילה לעזוב את זה.

צריך ג"כ לשים דגש מיוחד לבנות את היחידים כדי שיצמחו אלו הגדולי ישראל שהם יוכלו לבצר ולהעמיד תורה להעמיד יראת שמים שזה התכלית של הבריאה, וזה העיקר וצריך להעריך דבר זה באופן מיוחד ואף שזכינו עכשיו שנתרבו ברוך ד' לומדי תורה בישראל כן ירבו אבל צריך לראות לגדל אנשים כאלה שהם יהיו הגדולים שיכולו להעמיד את כלל ישראל כמו שצריך בתורה ויראת שמים והקב"ה יעזור באמת בכל הישיבות שיזכו לזה. ובזה נוכל לזכות לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

בשבועות הקרובים אנו עומדים לכתוב אי"ה אודות הישיבות: באר יעקב, בית מתתיהו, בית שמואל, בית שמעיה, בני ראם, ברית יעקב, בעלזא.

מי שיש בידו ענינים מרבנו שליט"א הקשורים לישיבות אלו אנא יפנו אלינו בהקדם.

לפני שש שנים (נאמר תשס"ה) נקראתי לביתו של רבנו שליט"א ונשאלתי על ידו האם אתם בארגון לב לאחים יכולים לארגן מבצע אדיר של רישום ילדים לבתי ספר תורניים שבהם מחנכים לשמירת תורה ומצוות. על מנת להבין את כוונת הדברים שאלתי מה נשתנה? הרי עובדים כל הזמן מפעילים אברכים ועשרות עסקנים ועסקניות פועלים ברחבי הארץ.

נענית שעתה היא שעת הכושר לפנות לאלפי בתים ולהציע לילדיהם חינוך יהודי. שאלתי ומה יהיה אם ההורים של אותם ילדים? ונענית בעקבות הילדים יבואו גם ההורים והשיב לב אבות על בנים פשוטו כמשמעו, וצורת המפתח כצורת ילד.

[המפתח השני הוא הדרך לקרב ע"י לימוד גמרא וכבר הבאנו את הדברים בגליון שבועות תשע"ו]

טנא מלא ברכה

להעוסקים במלאכת הקודש בהוצאת ספרי מרן רבנו שליט"א לרגל הוצאת הספר החדש

אילת השחר עמ"ס יבמות - נדרים

שיצא לאור עם הוספות מרובות ובהוצאה מתוקנת. יזכו עוד רבות בשנים להמשיך ולהוציא מספרי רבנו שליט"א על יתר המסכתות שבש"ס ושאר הענינים.

בשל נכונות של מספר אברכים ליטול על עצמם את העול הכבד של גיוס המשאבים למען המשך הדפסת הגליון והפצתו, ובזכות היענות יפה של רבים מקוראי הגליון, הגליון אי"ה ממשיך לצאת במהדורה מודפסת. עם זאת, בכדי שנוכל להמשיך בזה יותר מתקופה קצרה אנו עדיין זקוקים לעזרת הציבור העלות לשנה הקרובה הוא סכום גדול של רבבות שקלים, ועדיין לא הגיעו למחצית הסכום.

מי שמעוניין להנציח תאריכים מסוימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. ניתן לתרום בפניה למוקד המגבית בטל' 072-2164440, בפניה לדוא"ל המערכת, או בכרטיס אשראי בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת ברחבי הארץ.

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

דברי חיזוק שנשמעו מפי רבנו שליט"א לתפילות עבור גדולי ישראל

לרפואת מרן רבנו אהרן יהודה לייב בן גיטל פיגא בתושח"י

דברי רבנו שליט"א

שנאמרו בהיכל כולל פוניבו' אור לי"א אדר ב' תשל"ח
ערב הניתוח למרן הגר"ש רוזנבסקי זצוק"ל

רחמי שמים שמזכירים לנו ומעוררים אותנו שנפשפש במועשים.
בדרך כלל כל אחד לעצמו יודע הרי מה שצריך לתקן, מי יכול לומר זכית, מי יכול לומר שהוא נקי, אבל זה הלא ברור, שכשמדברים על בן תורה ועל בני ישיבה, העיקר הוא חלק הפה, אמנם כל כלל ישראל בכלל אין כוחנו אלא בפה, אבל בני תורה בפרט, שזה עיקר הכלי אומנות שלהם, אם כן במצב כזה, כשכל אחד עושה את החשבון הנפש אצלו, ורואה שכלי האומנות שלו הם לא על צד היותר טוב.

חז"ל הלא אומרים [ירושלמי ברכות פ"א ה"ב] על זה, שהי' ראוי שיהיו לאדם שתי פיות, פה אחד לדברי תורה ופה אחד עבור שאר הדברים שאדם צריך, והמפרשים מביאים את התשובה לכך, שרשב"י השיב על כך שאם בפה אחד קשה להיות שומר פיו, אם כן כל שכן אם היו לו שני פיות הי' נורא.

בכל אופן רואים מזה, שמשורת הדין היה ראוי להיות, שבאותו פה שהוא מדבר עמו דברים בטלים בעלמא, אין ראוי שידבר עמו דברי תורה, כי התורה שהיא קדושה וטהרה בתכלית הטהרה, אין ראוי שיהיה מעורב בזה דברים בעלמא, אפילו לא דברים האסורים. על אחת כמה וכמה דברים האסורים, שבוודאי אין זה שייך שילך יחה.

וענין זה לדאבון לב אצל כל אחד ואחד יודע בעצמו כמה צריך להתחזק בזה, ישנם בציבור מסתמא כאלו שהם כן בסדר, אבל מסתמא כל אחד ואחד יש לו מה להתחזק בענין הזה, והפה לא כזה... אי אפשר לומר שהפה הוא בשלימות הרצוי כמו שצריך להיות התכלית.

ובזה יש שני דברים א. עצם האיסור, בפרט בזמנים הללו, יש כאלו שחושבים שעל עסקני ציבור זה בגדר הותרה, עליהם הותר לדבר, כל אחד מחטט בהם וזה כבר בכלל נעשה היתר גמור, על עסקני ציבור זה היתר לדבר... כל אחד עושה חסרון אבל על עסקני ציבור מותר לדבר, ואם הם עושים איזה דבר מיד מדברים על זה ומסובבים זה עם כל הפידושים...

וכאן בכלל יותר מתאים להתחזק בזה מכל מקום, ומימילא אולי זה תזכורת הדבר הראשון בכלל להתחזק בזה בלימוד התורה, והעיקר שלימוד התורה שיהי' לכל הפחות בצורה של שומר פיו, זה צריך לחזק כל אחד ואחד לפי מדרגתו את הענין של שומר פיו, ואת הענין של לשון הרע, שהוא מאוד מצוי בנו להכשל אצל חלק מהאנשים וקשה להנצל מזה.

ובפרט כשמדברים באמצע הסדר, שאז כל דיבור זה לא רק מה שהוא עצמו נכשל, כל אחד הוא גם מחטיא את הרבים גם כן, זה משל במובן מסויים של מחטיא את הרבים, הרי כל אחד מסתכל על השני, ומי שנמצא בתוך הציבור בדרך כלל הוא מושפע מהשני, ואם נמצא במקום שלדבר באמצע הסדר זה לא אפשרות קיימת, זה לא יכול להיות, את זה לא עושים, אם כן אפילו מי שיש לו כן נטי' לדבר הוא לא יעשה את זה, הוא יחזיק את עצמו, אדם לא עושה אחרת מכל הציבור, אם כל הציבור יושב ולומד עם גישמאק כראוי, ואת כל הציבור זה לא תופס, הוא לא יכול להיות אחרת מכל הציבור יוצא דופן.

אבל אם זה עושה את זה, וזה עושה וזה עושה, בזה כבר הותרה הרצועה, ואפילו אם רק אחד עושה כך זה כבר משפיע, כמו המשל שחז"ל אומרים על עמלק שקפץ לאמבטי' רותחת, שהוא עצמו אמנם נכזה ונשרף, אבל לכל העולם הוא כבר קירר את הענין. כך גם בענייננו כשאחד רואה מי

יודע לכולם שהמצב הוא מאוד רציני, חז"ל אומרים (שבת לב.) חש בראשו יהא דומה בעיניו כמו שנתנהו בקולו, והמכוון הוא שיש מצב שנחשב שהאדם נידון, והרחמי שמים שהוא צריך הם עצומים.

חז"ל אומרים (ברכות יב:) אם ת"ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו, שנאמר ואני בחלותם לבושי שק ענתי בצום נפשי, רואים שיש חיוב מיוחד על ת"ח, ואם בכל אדם כשיסורים באים עליו אמרו (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, באדם כזה שרבים צריכים לו החשבון אינו מוטל רק עליו, אלא החשבון הוא על כל הציבור.

יש דבר משונה בהנהגת בני אדם, כאשר אדם אינו חש בטוב, אם זה רק מעט, דבר ראשון הוא מנסה להמשיך הלאה כאילו שכלום לא אירע, ואם זה לא כך, הוא לוקח איזה תרופה כדור או איזו רפואה אחרת, וזהו.

איך הוא לא חושב מה הקב"ה רוצה ממנו? הרי חז"ל אומרים (חולין ז:) אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, כשיש לו יסורים, לא דוקא יסורים גדולים, נקיפת אצבע זה גם לא יסורים כ"כ קשים, קיבל מכה באצבע, ובכל זאת אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא כ"כ מכריזין מלמעלה, היסורים שהיו לו, זה הי' מן השמים ששלחו לו את זה.

ומסתמא זה הי' בשביל איזה תכלית, האם יתכן לומר שהקב"ה שולח אותם כדי שהוא יקח כדורים? זה מה שהרבש"ע רוצה שיהיו כדורים? אלא כמובן מסויים הרבש"ע עושה תזכורת בשביל כולם, שכל אחד יתחיל לפשפש במעשיו? זה התכלית? זה המכוון?

את זה צריך לחשוב כל אחד לעצמו במועשים בכל יום, אחד מקבל איזה מיוחש לא טוב, הולך לרופא, עושים עצה כזו או אחרת, לוקחים איזו מושחה, והכאב חולף, ברוך ה' שהוא חולף, אבל מה רצה הקב"ה? האם זה מה שהרבש"ע רוצה שזה מה שהוא יעשה? זה הי' התכלית? אני אף פעם לא הבנתי את זה, הרי זה כל כך פשוט, כשיש איזה מחלה מה רוצה ממנו הרבש"ע? יש לו הנאה שאקח כדורים? מה זה? החשבון הלא צריך היה להיות, שכל אדם יגיע למסקנא שנתנו לו איזה תזכורת, שנתנו לו משהו בשביל התעוררות.

ולמעשה לא מתעוררים כלום וממשיכים ללכת הלאה, ואחרי תקופה שוב מגיע משהו נוסף, ושוב עושה כך, פעם דבר כזה ופעם רפואה זו, עצה כזו ואחרת, כל אחד עושה ויודע מה שצריך לעשות, אבל התכלית העיקרית שלכן הגיעה אליו החול, אין יוצא מזה.

זה בכל אדם באופן גיגל, ואם יש כבר מצב יותר רציני, והחולי הוא כבר יותר גדול, זה כבר לא פשוט, לא פשוט, אבל גם אותו הדבר, נשארים בזה, אפילו אם כבר עומדים ומתפללים, אומרים תהלים, זה ודאי טוב מאוד, תפילת רבים זה דבר מאוד גדול, אבל צריך להתבונן את החשבון שלנו.

וכעת אצל כזה אדם שהוא איש כללי, שהוא מעמיד תלמידים לאלפים, כמעט בכל העולם איפוא שמגיעים, הכל זה תלמידים שלו שהוא לימה, נמצא שהיסורים זה לא רק יסורים בשבילו.

נמצא אם כן שזה לא רק הענין בשביל תפלה, אמנם תפלה זה ודאי דבר גדול ועצום מאוד, ובפרט תפילת רבים, אבל לפני כן יש עוד ענין בזה, בדיוק כמו שמזכירים לחולה בעצמו שצריך לעשות לעצמו את החשבונות שלו, אבל במקרה כמו זה, גם כל הציבור כולו צריך לחפש לעצמו איזו התעוררות! וזה

שמדבר דברים במלים ככולל, ובפרט באופן בולט! זה כבר משפיע על השני, וזה נכנס כבר במדה מסוימת בענין של מחטיא את הרבים. זה מה שאנחנו צריכים לעשות את החשבון שלנו, מלבד הענין של תפילה, שוראי זה דבר גדול תפילת רבים, אבל מתכוונים אלינו ותובעים אותנו גם במשהו, כשמדובר באדם רגיל זה נוגע אליו, ואולי גם לקרובים שלו, אבל כשמדובר באדם כללי כזה, אדם שיש לו אלפי תלמידים שהוא העמיד אותם על רגליהם, שכולם צריכים לו, וראי צריכים לדעת שכל דבר שמוגיע אליו זה שייך ומוגיע אלינו, לכולם.

וצריכים לדעת שצריך להתבונן ולפשפש כל אחד במעשיו, והפשפוש במעשים מה ששייך אצלנו בעיקר זה חלק הלשון, וחלק הלשון אם נתחזק בו, זה יועיל לשני הדברים, גם מה שעצם הדבר יהי מתוקן, וגם זה יהי לו לזכות יחד עם התפילת רבים, ועם כל הדברים מה שעולים לו לזכותו, מה שציבור גדול בכלל ישראל מתחזקים ומתעוררים בתורה ובשמירת הדיבור, זה זכות נפלאה עבודו, והקב"ה יעזור באמת שיהי רפואה שלימה.

(תורגם מאידיש ע"י הרב"ג ש.א. שליט"א)

דברי רבנו שליט"א בעצרת לרפואת בעל הקהילות יעקב זי"ע בבית הכנסת לדרמן ו' מנ"א תשמ"ה

ובזה גופא שנתחזק בענינים אלו, אנחנו מראים שאנו צריכים ורוצים ללמוד ממנו, או מלבד הוספת הזכויות ע"י זה אנחנו מראים שכל ישראל צריכים אותו, ממש כל ישראל צריכים אותו, רפואתו היא צורך הציבור, וככל שמראים שצריכים לו, יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם.

ועוד ענין יש בזה דהנה בס' מלכים (א' י"ח ל"ט) במעשה דאליהו בהר הכרמל לאחר כל מה שעשה אליהו עם נביאי הבעל והקריב הקרבן וירדה אש מהשמים וכו', כתוב שכל ישראל הכריזו ואמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים. וכי אפשר לתאר את הרושם שבמעמד כזה, שכל ישראל קיבלו עליהם יחדיו מלכות שמים והכריזו ה' הוא האלקים. כאן בבחינה מסוימת כשהתאספו קהל גדול של אברכים ובחורים בני תורה, ככל שנקבל עלינו יותר עול תורה הרי זו הכרזת ה' הוא האלקים שמקבלים עול מלכות שמים והזכות הזאת א"א לתאר ולשער.

הציעו במעמד זה תיקון להאריך [הלימוד כבתוך הזמן ארבעה ימים שאחר תשעה באב עד שבת] ורצונו להוסיף שני דברים. הנה רוב הציבור מסתמא לומדים גם בבין הזמנים, אבל יש כאלו שמרשים לעצמם בתקופת בין הזמנים לבטל ולבלות חצאי ימים בלא כלום, יש יחידים הזקוקים למנוחה לבריאותם אבל האם כולם חלשים עד אשר כל יומיים או כל יום מבטלים חצי יום לגמרי, מי שחלש צריך לנוח אבל לא להעביר הזמן בלא כלום והרי זה ביטול תורה, ואין נ"מ בין תוך הזמן לבין הזמנים. ועוד יש לעורר על הלימוד בימי שיש, אשר אצל חלק גדול של בני תורה יום זה הולך לאיבוד.

ואם כל אחד יקבל על עצמו להתחזק באלו שני הדברים, תהי' זו זכות גדולה מכמה בחינות, אחד עצם הזכות, ועוד שזה קבלת עול מלכות שמים, ואנחנו מראים בזה שאנחנו רוצים ללמוד ממנו כיון שהוא אדם המהווה דמות של ת"ח אמיתי שכל חייו הם 'רק' תורה ועבודה ויראת שמים ואין לו דבר אחר בעולמו, לכל הפחות נקבל ממנו משהו שנהי' בגדר תלמידים, ואז הרי הוא בגדר רבים צריכים לו, והזכות תעזור שהקב"ה יחלימהו ויקיימהו ויארץ ימים עוד, ונוכל עוד ללמוד ממנו הרבה בעזר ה'.

(ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמ' שה - שז)

הציעו בדברים היוצאים מן הלב להתחזק בתורה ואין מה להוסיף על זה, ומנ"מ באנו לעורר פרט נוסף, הנה זה כבר כמה זמן שכולם מרכים בתפילה בכל מקום ובדאי זה דבר גדול.

הנה מצינו בזמן קריעת ים סוף (פ' בשלח י"ד ט"ו) כשבנ"י עמדו סמוך לים שאמר הקב"ה למושה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, ופרש"י למדנו שהי' משה עומד ומתפלל אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפילה שישאל נתנון בצרה, דבר אל בני"י ויסעו. ומתקשים בזה וכי יש דבר מועיל יותר מן התפילה, אדרבה הרי כשנתנון בצרה העצה היא תפילה.

ונראה לבאר דבתפילה יש כמה ענינים, ואחד מהם הוא שבתפילה האדם מראה שאינו ביד עצמו אלא הכל תלוי ביד הקב"ה, ומראה בתפילה את האמונה בה' ובהשגחתו יתב' שרק הוא יכול לעזור, וזה אחד מהענינים שעל ידם אדם יכול לזכות בתפילה, במה שמוסר עצמו לגמרי להקב"ה וזה מועיל.

אבל יש דבר עוד יותר, דכשהקב"ה אמר דבר אל בני"י ויסעו, הרי זה הי' ציווי להכנס לים וכמו שהי' אח"כ שקפצו לתוך הים ואז נעשה הנס ונבקע הים, א"כ האמונה בה' שע"י התפילה התחזקה בזה שאמר דבר אל בני"י ויסעו שיקפצו לים שהראו אמונה חזקה כ"כ שאם הקב"ה אומר להכנס לים נכנסים לים בלא שום עוררין.

וזה מה שאמר הקב"ה למושה שלא מספיק במה שמראה בתפילה את אמונתו שהכל מסור ביד ה' אלא צריך יותר להתחזק באמונה כמה שאפשר, צריך לעשות מעשה ולהכנס לים להראות בפועל את האמונה בה'. ולאצינו בבחינה מסוימת זה ג"כ כך. דחוץ מהתפילה צריך שהאדם יתעלה בכללותו, כל מה שיוסיפו זכויות יעזור יותר.

ולא רק מפני הוספת הזכויות, אלא מפני שבזה מראים בפועל שאנחנו זקוקים לו ולומדים ממנו, יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם. שהרי כנראה שיש כאן תביעה על כל הציבור ולא רק תביעה פרטית, ובמה שאנחנו מתפללים ומתחזקים בתורה ובמדות אנחנו מעמידים את עצמנו בפועל בתור תלמידים הרוצים והנצרכים ללמוד ממנו, שרוצים לראות דמות של אדם ת"ח אמיתי, ורוצים לראות איך לימוד התורה של אדם שכל ימיו שקוע רק בתורה ויראת שמים ומדות טובות.

ניתן לשמוע את השיחות הנ"ל בטל' 0799133735 שלוחה 1 על הגר"ש רוזנבסקי (אידיש), שלוחה 2 על הקה"י (לשה"ק)

מכתב רבנו להתפלל לרפואת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

בס"ד י"א אדר תשע"ב לפ"ק.

כתב הרמב"ם בהקדמה למנין המצות הקצר: רצו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחייו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו א' קרובים אליו כה"א בכל קראנו אליו.

ה"ה שהראנו גם עתה שנתקבלו תפילות בית ישראל על חיי מרן רבינו שליט"א ולא בזה תפלתם, אך כיון שעדיין שרוי במצב קשה יש להוסיף ולהתחנן לפני הקב"ה שיחיש רפואתו השלימה.

ובמ"ב סי' קי"ט סק"ב הביא מליקוטי מהרי"ל (אר' פ"ו) כשחלה מהרי"ל גזר הציבור תענית ואמרו סליחות וכו' אפילו באמצע הברכה י"ל שאני מהרי"ל: דברים צריכים לתורתו וקרבים דמי. על כן בימי הפורים הבעל"ט וכן ביום התענית נוסף חיזוק בתורה ובתפלה לזכות רפואתו בקרוב בתושחי' ונזכה לראות במהרה בישועת הכלל והפרט.

וכמה שנים [לפני זה] ביום שלפני הניתוח של מרן הגר"ש עלה רבנו לתפילת רבים וכפי שהובא בזה"ק שאם אדם אומר חטאתי השטן לא יכול לקטרג עליו וע"י תחנומא פרשת בלק (אות י') דכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו. ומובא על רבי נחום מהורדנא זצוק"ל דהי' מקדים לומר חטאתי לפני שהי' מבקש על חולוה.

מכתב רבנו שליט"א בעת מחלתו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל

בס"ד. כ"ח שבט תשנ"ז.

הננו בזה היות שמרן רשכבה"ג ר' אלעזר מנחם מן בן בת שבע אשר זה רבות בשנים בצילו אנו חיים רוענו הגדול, נחלה ומצבו חמור ואנו זקוקים לעזור רחמי שמים עליו, ועלינו [להתפלל] שיושע ברפואה שלימה, רצוי מאד שמלבד התפילות ואמירת התהלים כל אחד יקבל עליו איזה דבר שבזה יתחזק, הן אם בתורה, או בתפילה, או בחסד או בכל דבר שזה יחזק אותו, וזכות הרבים יעזור רחמי שמים שיזכה להירפא במהרה רפואה שלימה מן השמים. הכו"ח לעורר רחמים שמים (קובץ אגרות - אגרת תכה)

וכשחלה מרן הרב שך ואמרו תהילים בישיבה לרפואתו, ראו את רבנו שליט"א מוריד דמעות בתפילתו לרפואתו (ואם ת"ח הוא צריך שיחלה את עצמו עליו).

בישיבת פונבז', וביום הניתוח נסע להתפלל בישיבת ארחות תורה, ואח"כ אמר: שהתודה לפני שהתפלל, וכפי שהובא בזה"ק שאם אדם אומר חטאתי השטן לא יכול לקטרג עליו וע"י תחנומא פרשת בלק (אות י') דכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו. ומובא על רבי נחום מהורדנא זצוק"ל דהי' מקדים לומר חטאתי לפני שהי' מבקש על חולוה.

גליון זה נודב לזכות
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי אהרן יהודה ליב בן גיטל פייגא לרפו"ש
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

"יחד נמות ובגן עדנות נישן עד לזמן יבוא הקץ ואזי נקיץ"
היה זה השבוע בסמוך לביתי בבני ברק בשבת קודש פר'
מקץ נפטרה אשה מבוגרת, ולמחרת ביום ראשון מיד
שבני משפחתה חזרו מהלויה נתבשרו על פטירת בעלה
אחריה, רבים נבהלו מהעובדה שבעל מסתלק מיד לאחר
רעייתו ובסמיכות כזו, נזכרנו שהיה מעשה דומה לפני
כמה שנים שהסתלק לבית עולמו יהודי חשוב ויקר
תושב בני ברק, לא חלפו עשרים וארבע שעות ואשתו
נפטרה אחריו עמו לבית עולמה.

תושבי העיר הלכו ברחובה של עיר ושפשפו עיניים כלא
מאמינים למודעות - שבר על שבר הושברנו, מקרה יוצא
דופן.

היו מקרים כאלו מעולם. אף הייתה הסתלקות באותו
יום ממש - כמו זוג הצדיקים למשפחת לידר בירושלים,
ועוד, והייתה גם רעייתו של אחד מגאוני ירושלים זצ"ל
רבי זרח ברורמן זכר צדיק וקדוש לברכה שאשתו יצאה
למרפסת הבית בעת הליוה וקראה לעבר מיטת בעלה
הגאון: "אל תשאיר אותי לבד זמן רב" וליום השלישי
נפטרה גם היא. והדברים ידועים ליודעים. ע"כ.

המקרה סופר בזמנו למרן הגרא"ל שטיינמן: הסתלקות
סמוכה של זוג חרדים לדבר ה', ופלוגי מהנוכחים שאל:

האם יש בכך יתרון ומעלה?

מרן הגיב כי האבות הקדושים לא נפטרו יחד עם
האמהות, כמפורש בשרה אמנו וברחל אמנו וכו' וכן
גדולי העולם. הביא מרן עוד בדרך אגב בשם אדמו"ר
גדול אחד כי נשים צדקניות הן נפטרות קודם לבעליהן
והטעם כתוב בשם הרוקח כדי שהיא לא תישאר בבזיון
שאם נשארת לבד זה בזיון לה משא"כ כאשר הבעל
נשאר לבד הבזיון הוא פחות. הוסיף מרן הגרא"ל לספר
בדרך אגב כי הגאון רבי משה סולביצ'יק זצ"ל נפטר בל"ד
בעומר ואשתו ע"ה נפטרה אחריו בחמש שנים רק
שנפטרה באותו יום ממש.

העובדה הובאה קמיה מרן הגר"ח קניבסקי ונשאל האם
בכלל אפשר למצוא מקור של מעלה למיתה משותפת
וקרובה זו לזו. מרן קם ממקומו הוציא ספר ישן מאחד
מתקופת הראשונים, עניני הספר הוא על כללי דקדוק
"ספר מתורגמן" ובעת ששלח ידו לארון אמר כי כמדומה
שבתחילת הספר או בסופו, המחבר כותב על כך בשיר
שמשורר. הוא פתח בתחילת הספר שם לא מצא (הדפים
היו תלושים כי מרן שליט"א תלש בספרים מסוימים את
ראש הספר כיון שהיו מהם שהודפסו בבתי דפוס שבין
העובדים היו מעט מקולקלים שדחקו לראש הספר או
בהקדמה כמה הבלים שונים, גם בדפוס הנוכחי חסר
תחילת הספר) מרן הגר"ח דפדף בסוף הספר וחיק
בהנאה כי מצא את מבוקשו בשיר שכתב הודאה ובקשה
"הלל לקל מלך נאמן אבינו אב הרחמן" לקראת סוף
השיר הוא מבקש מהקב"ה "שהיא לא תהיה אלמנה ואני
לא אהי' אלמן יחד נמות ובגן עדנות אישן" היינו, שיש
לך משמעות מסוימת עד שאחד מהדור ההוא של
הראשונים - המחבר ספר מתורגמן - ביקש על ק
מהקב"ה בקשה מיוחדת למות יחד עם אשתו.

בסרכת שבת 2808
זיחק 81607810 (כ"ב)

פשט על הפרשה

"ועיוב את אביו ומת" (מד, כב)

לכא' כיון שהוא פקו"נ למה לא הביאו ליוסף א' מן השוק ויאמרו
שהוא אחיהם. וי"ל כיון שראו שהוא חכם חששו ירצה לברר כגון
שישאל לו שאלות מהבית ואז יתברר שאינו אחיהם ויהרגם כולם.

"ולא יכל יוסף להתאפק וגו'" (מה, א)

מכל הפרשה נראה שיוסף רצה שיבינו שהוא יוסף וכו"ל, ובאמת היו
יכולין להבין ממה שראו שרק עליהם העליל וגם שואל על אביהם ועל
אחיהם הקטן ורוצה רק שיביאוהו וגם מה שהחזיק בבנימין ורוצה
שישאר אצלו וגם שישבו הבכור בכורתו וגו' מכ"ז היו יכולין להבין
שהרי ידעו שיוסף נמכר למצרים, אלא שמן השמים לא רצו שיבינו עד
שיגלה עצמו, ויוסף לא רצה בעצמו לגלות מטעמים שהיו לו אבל רצה
שמעצמם יבינו שהוא יוסף אך כשלא הבינו והוא לא הי' יכול להתאפק
יותר הי' מוכרח לגלות להם וצ"ע.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

בתחילת השבוע התקיים בבית הכנסת 'לדרמן' הסמוך לביתו של רבינו
שליט"א, מעמד התפילה של ארגון הצדקה 'קופת העיר בני ברק' על תורמי
הקופה ביום זאת הנוכח, את המעמד פיארו גדולי הדור שליט"א וראשי
ישיבות ורבנים ואדמו"רים חשובים, לקראת סוף המעמד הופיע בהדרגה רבינו
שליט"א, כשכל הנוכחים קמים על רגליהם והוא התיישב במרכז.

באירוע זה קרה דבר מאוד מעניין. אחרי כמה רגעים מאז הגיע, כיבד המנחה
את רבינו שליט"א וביקש ממנו כי יאמר פרק תהילים עבור תורמי הקופה, כמו
שעשו לפניו הרבה מהרבנים, להפתעתו הרבה רבנו שליט"א אמר בקול נהרץ:
אותי מכבדים? לא מצאתם משהו אחר?! ולא הסכים.

כשיצא רבינו הלך לביתו, ושם פנימה נשאל על כך, למה התנגד לאמירת פרק
תהילים בקול. וענה: לא איש דברים אנוכי, ואיני נושא דברים לא בתורה ואף
לא בתפילה... וכאן הוסיף וסיפר על הנהגת רבו מרן החזון איש זצ"ל, ממנו
למד אורחות חיים אלו:

מרן זללה"ה, מעולם לא אבה לשאת דברים בפומבי, הוא היה שתקן וביישן.
פעמים רבות ביקשו ממנו לשאת דברים אבל תמיד סירב, מלבד שני פעמים
בשנה בהם נשא דברים קצרים: היה זה בעת יום הזכרון לאביו זצ"ל ולאמו
ע"ה, אז היה נעמד בבית המדרש שלו אחר שהרית, ואומר לקהל הידוש
הלכתי שנתחדש לו לעילוי נשמתם, וזה היה הדרשות היחידות שלו.

גם אני - הוסיף רבינו - נוהג ביום היא"צ של החזון איש ושל אבא מרן בעל
הקהילות יעקב לומר הידוש הלכתי ברבים בבית הכנסת, לעילוי נשמתם.

נוסף מעשה נפלא, סיפר רבי דוד פרנקל זצ"ל ששמע מהחזו"א כי בצעירותו
הפציד בו הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל שימסור שיעורים בישיבת רמ"א
בויזנא. היה קשה לו לסרב, ומסר שיעור בסוגיא אחת. וסיים החזו"א: "נו, ב"ה
שלא מצא השיעור הן בעיני השומעים, והייתי פטור מלהיות ראש ישיבה..."

סדר, אד לא נכתב הענין

באשר דבריו מרן רבי אהרן יהודה ליב בן גיטל פייגא שליט"א שכל הדור
צריכים לו, שיהי' בסוג קשה, וזקוקים אל ליהודי שמים פריזים, וכבר אמרו
חולל בת"ח שחלה צדיק שחלה עצמו עליו טאמור ואני בחלונות לבתי סק
וגו, תעלה להנחת בתפילה ותענינה לרפואתו הסלמה, ולהנסיף ודאק
בלמד התורה.

ובפרט ראי ליהודי הלימוד ברציפות בתחילת הסדר, ולקבוע זמן ללימוד
התורה בימי ישיבת קודש.

הקב"ה יתום עליו ועל שארית פליטה יבראל וקבל תפילתנו ברחמים.

י"ח אדר א' תשע"ז
י"ח אדר א' תשע"ז

הלכות כיבוד אב ואם ורבו וזקן

סיפר רבינו שליט"א דשאלו את החזו"א במה זכה להיות מרן החזו"א, והשיב בזכות כיבוד הורים, והביא רבינו שליט"א את הירושלמי בקדושין סוף פ' ראשון [כב:]: אהא דתנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ, ומפרש הירושלמי אמר רבי יוסי בי רבי בון מי שיחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו, מה אית לך, אמר רבי מד עוקבן כגון כיבוד אב ואם, [ויעו' בקה"ע הא דתנן כל העושה מצוה היינו במי שיחד לו מצוה אחת לעשותה תמיד ולא עבר עליה מימיו, ובאיזו מצוה אמרו, כגון כיבוד אב ואם שהיא מצוה חמורה אבל בשאר מצוות לא].

- א. כשאמו היתה אצלנו הי' עולה כל יום ומדבר עמה חצי שעה או יותר.
- ב. אאמ"ר ז"ל הגיש לי איזה מאכל ואמר לי מרן שאסור לקבלו (מבואר ב"ר"ד סי' ר"מ סכ"ה).
- ג. הקפיד על בן שלא אמר בברכה מ"ז ברשות אבי מורי (עי' בה"ט א"ח סי' קפ"ז סוף סק"א).
- ד. לענין כיבוד אב ואם מקרי עושה מעשה עמך אם לא שעובר על איסורים מפורסמים דאל"כ אין אדם צדיק כו' (ר"א וולף ז"ל, ועי' פ"ת י"ד סי' ר"מ סקט"ו).
- ה. שאלתי אם צריך לקום לפני חכם באמצע פסוק ראשון של ק"ש והשיב שחייב (עי' רמ"א א"ח סי' ל"ח סוף ס"ח ועי' בברכי יוסף איש סי' רמ"ד שהאריך בזה, ועי' ירו' בכורים פ"ג ה"ג, ועי' בשלמת חיים השלם סי' ס"א).
- ו. שמעתי מרבינו שליט"א בדבידה הוה עובדא דהמשגיח הגר"א דושניצר נכנס בשעה שהיה בפסוק ראשון של ק"ש, ושאל לאחמ"כ למרן ז"ל והשיב דצריך לעשות הידור. [א"ה אולי הטעם דאין חיוב בקימה ממש מפני שמבטל הכוונה]. והוסיף רבינו דהרגישו כשהיה נכנס המשגיח הגר"א ז"ל לביהמ"ש, [א"ה שהיה מקפיד שלא יעמדו מפניו ואם נתעכב באמירת ברכו של תפילת מעריב, היה נכנס בפסוק ראשון של קר"ש].
- ז. נכנס אדם הנראה כחכם אם צריך לעמוד בפניו והשיב בבדיחותא שיש רוב וחזקה לפטור (ועי' בשלמת חיים השלם מס' תצ"ג - תצ"ז ובמ"ת י"ד סי' רמ"ד אות ד').
- ח. ויעו' באגרות וכתבים דרך אמונה באגרות הגר"ש סי' ל"ו דרבינו שליט"א שאל כן למרן זצ"ל ספק אם צריך לקום מפני שיבה, אם ספיקו לחומרא או לקולא. והשיב מרן זצ"ל למה יגרע מצות עשה זו ממצות עשה אחרת, (אם כי ניתן למחילה, עיין יורה דעה סי' רמ"ד ע"כ. וכן שאלתי לרבינו שליט"א היאך הדין בספק אם הגיע לשיבה [גיל שבעים] והשיב רבינו אם נראה כזקן ראוי לעמוד.
- ט. אמרתי לו בגמרא משמע גבי הא דפרק ארבא ואי הרב שמחל מחול אמאי הקפיד, משמע דאם אפשר למחול יכול לתלות דמסתמא מחל, דאל"ה שפיר קפיד שהם לא ידעו שמחל, ודחה הראי' ולא הסכים (איני זוכר הדיחוי ועי' בחזו"א אה"ע סי' קמ"ח בהערות לקדושין ל"ב ב').
- י. לכל הנכדים שקוראים שמריהו לא קוראים בשמם (כי הוא שם אביו וחשש לשם פלאי עי' י"ד סי' ר"מ ס"ב).
- יא. ושאלתי לרבינו היאך קרא לבנו אברהם ישעי' ע"ש מרן החזו"א, ולכאן צירוף ב' השמות הי' פלאי [באותם ימים], והשיב רבינו דפלאי פירושו שם משונה, וכיון דכל שם בפנ"ע אינו משונה אינו בגדר שם פלאי.

הלכות תלמוד תורה

- א. ח"א אמר לי בשמו שהרוצה להצליח בלימודו יזהר מהדברים הצריכים נטילה באמצע הלימוד (וכ"ה באגרותיו ח"א סי' ד' ועי' א"ח סי' ד' ס"ח ועי' בקונטרס הזכרון ח"ב סי' ח').
- וגם לזהר שלא להוציא שקר מפיו בשום אופן (ועי' באמונה ובטחון פ"ד סי' י"ג).
- וגם שמעתי בשמו שאמר לזהר לומר היה"ר שקודם הלימוד (עי' א"ח סי' ק"י ס"ח).
- ב. שמעתי משמו שיעץ שמלבד שיעורי העיון ראוי ג"כ ללמוד קצת במהירות כדי לקנות הרבה ידיעות (עי' סוכה כ"ט ריש ע"א, ובמע"ר סי' ס' ובכתר ראש סי' מ"ט נ"ד נ"ה, ועי' בהקדמת לבוש מרדכי על ב"ק שהאריך בזה).
- ג. שמעתי משמו שראוי לנער עד הבר מצוה לידע את הש"ס ואח"כ יוכל ללמוד בעיון (ועי' שבת ס"ג א').
- ד. שמעתי שהי' מייעץ כשא' מצליח בלמודו במקום א' לא לשנות מקומו כמש"כ הגר"ח מולוזין (בכתר ראש סי' נ"ג).
- ה. אין למנוע מלקבוע עם מישהו עסק כיששכר עם זבולון בגלל שיקח משכרו בעוה"ב (וכ"כ בכתר ראש סי' ס"ד, וכ"ה באגרות מרן ח"א סי' מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט, ועי' רמ"א י"ד סי' רמ"ו ס"א).
- ו. שמעתי משמו שגדר דברים בטלים שאם שח איזה עשרה מינוט צריך שיצטער בכך ויאמר כבר בטלתי הרבה וצריך לילך ללמוד (עי' רמב"ם פ"ב מדעות ה"ד, ורמ"א י"ד סי' רמ"ו ס"ה ובכתר ראש סי' ע' ובמ"ב סי' קנ"ו סק"ד ומש"כ בס' ארחות יוסף סוף סי' ב' בשם הגר"א).
- ז. שמעתי שנשאל אם אנו יכולים ללמוד ממ"ש בגמ' אהדר לי' בבדיחותא וכה"ג או דדוקא הם יכלו להתנהג כך אבל אנו אין בכחנו להדמות להם, והשיב כל מה שנאמר בגמ' הוא בשבילנו ללמוד מזה (ומ"מ לאו כללא הוא עי' באגרותיו ח"א סי' קצ"ג וע"ע באמונה ובטחון פ"ג סי' י"ט).
- ח. ר"ד שמידל נ"י שמע בשם מרן שאם רואה בספר שמביא מספר אחר או מגמ' מפורשת אין צריך לומר בשם אמרו, דהוי כשמש שמביא לו את הגמ' (ועי' נזיר נ"ו ב' ועי' ירושלמי שבת פ"א ה"ב ותנחומא במדבר סי' כ"ד).
- ט. אם אשה רוצה לפעמים ללמוד תורה באקראי מותר ללמדה סוגיא א' או ב' ואין זה בכלל ללמוד תורה לנשים (עי' סוטה כ' א' ובלקוטי הלכות שם, ועי' ירו' סוטה פ"ג ה"ד ו"ל).
- י. על לימוד הנסתר שמעתי בשמו שא"א אלא ע"י גילוי אליהו או איש מפי איש (וכ"כ רמ"ג).
- יא. שמעתי שהיה מזרז ללמוד במו"ש ובר"ח כדי שיהא סימן טוב לכל השבוע והחדש (עי' רמ"א י"ד סי' קע"ט ס"ב).
- יב. לא הקפיד כלל ללמוד בליל תקופת טבת (שקורין ניט"ל) [ואמר הטעם שאין לומדים משום שהתינוקות לא הלכו אז לבית רבם שנת"ראו שהגויים שהם שיכורים ביום אידם, וכן אי' בטעמי המנהגים ליקוטים סי' י"ט בשם לקוטי הפרדס וע"ש עוד טעמים].

(מלאכת שמואל ובו הובא קטעים חדשים שלא פורסמו מקונטרס הזכרונות, דינים ומנהגים ממרן החזו"ן איש זי"ע מרשימות רבינו מרן שליט"א) [כל הצינונים שבסוגרים העגולות הם ממרן רבינו שליט"א, הקטעים המודגשים הם כפי ששמעו המחבר מרבינו בע"פ]

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 148 • ויגש תשע"ז

כי עבדך ערב את הנער (מד, לב)

במס' בבא בתרא דף קע"ג, לומדים את ענין הערבות מערבות יהודה.

כתוב בתורה (שמות כב, כד), אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו'. והנה מצות הלואה נצטוונו דוקא אם הוא בטוח בעניניו שיהיה גברא דפרענא, אם מלוה בלי משכון כמ"ש הח"ח באהבת חסד (פ"א הל' ח') ומ"מ נצטוונו להלוות אף אם יש לו איזה חששות לגבי הפרעון, דהנה בשמיטת כספים כתוב בתורה (דברים ט"ו, ט) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עיניך באחיק האביון ולא תתן לו וגו', מבואר דאף שיש לו חשש שלא יפרע לו מפני שהשמיטה משמטתו, מ"מ מחויב לא להמנע מלהלוותו, אף שלא נתבאר לן הגבול בזה.

והנה מבואר ברמב"ם (הל' דעות פרק ה' הל' י"ג) וז"ל, משאן ומתנן של תלמידי חכמים באמת ובאמונה, אומר על לאו לאו ועל הין הין, מדקדק על עצמו בחשבון, ונותן ומוותר לאחרים כשיקח מהן ולא ידקדק עליהן, ונותן דמי הלקח לאלתר, ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן, ולא יבוא בהשראה וכו', עכ"ל.

והנה נתבאר לעיל שעצם נתינת הלואה, זוהי מצוה, ואפילו במקום שיש חשש מועט שלא יפרע לו וכדמוכח משמיטה, א"כ למה כתב הרמב"ם "ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן" ולמה אין בזה מצוה, הרי ע"י שהוא ערב חבירו יקבל את ההלואה.

והנה במשלי (יא, טו) כתוב, רע ירוע כי ערב זר וגו', ופירש רבינו יונה וז"ל, הזר הוא האיש אשר לא הכיר ולא הוחזק אצלו במדת הנאמנות, ואם לא ירצה לשלם הזר ההוא הלואה, או שאין לו לשלם לא ינצל מאחת משתים, או שיצחק עליו המלוה ויחטא ואשם כי לא ישלם לו ותרבה עליו עם החטאת והאשם התלונה, והתרעומת או שיכריחוהו בית דין לשלם ויחזור ויצעק על הלואה וידין עמו ונמצא קונה מדון ומריבה, וגם הפסד ממון אם אין ללוה לשלם וכו' על כן אמר רע ירוע כי ערב זר והוא האיש הרע תקראנו אותו כאלה בערבות הזר, אך איש טוב לא תבארו כל זאת בערבות, כי הוא גומר בדעתו מתחלה, לשלם למלוה בלא דין ודברים אם אין ללוה לשלם ולא יריב להתקוטט עם המלוה אח"כ, כי על הדעת הזאת נכנס בערבות מתחלה, ולולא כי זאת עמו לא היה נעשה ערב לזר אחרי כי הוא איש טוב ושונא מדנים ומבקש שלום, עכ"ל.

מבואר שאין ליתן ערבות לחבירו רק מפני שהוא מסתמך שחבירו הלואה יפרע, שאף שהלואה היא אדם ישר והגון מ"מ אפשר שלא יתאפשר לו לפרוע ואז יצטרך הערב לפרוע וזה גורם לתרעומות ומחלוקות, וכידוע. אך יש אופן שמותר לחתום ערבות לחבירו, בזמן שהערב חותם על דעת שהוא – הערב – יפרע את החוב כשהלואה לא יפרע, והיינו כשיש לערב ממה לשלם, והערב מסכים בדעתו מתחילה לשלם את כל החוב, אבל אם הערב מסתמך רק על הלואה שיפרע, אין לחתום ערבות.

ולפי"ז מבואר שפיר, דכיון דהערב אין לו שייכות לעצם ההלואה, ואין לו הנאה מכסף ההלואה, לכן יש על הערב יותר חשש שיבוא עימו לידי ריב מפני שלא מרגיש הערב מחוייב, לכן הערב צריך להיות יותר בטוח מן המלווה, שהמלווה יש לו מצוה להלוות גם כשיש ספק קטן אם הלואה יכול לפרוע, ולא חיישינן שיבוא לידי מחלוקת, והערב מותר לו ליכנס לזה רק אם בטוח בנפשו שישלם במקום הלואה ללא מריבות.

כמה ענינים:

א ערב של הלואת סאה בסאה שנעשה בדרך היתר (כגון הלואה במטבע זר), אין צריך שיהא ברשות הערב מאותו המטבע. וערב קבלן יל"ע.

ב. ולכן ערב על הלואת דולרים בדולרים באופן המותר כגון שיש ללווה מעט דולרים [וה"ה כל הלואת סאה בסאה], אין צריך שיהיה ביד הערב בשעת הלואה מעט מאותו המין.

אמנם אם הערב פורע את החוב למלווה צ"ע אם צריך שיהיה לו מאותו המטבע בזמן הפרעון, כיון שאז הערב מלווה ללווה, וכדי שיהיה מותר ללווה להחזיר לערב את הסאה. (חוט שני)

ויפול על צווארי בנימין אחיו ויבך (מה, יד)

על שני מקדשות בחלקו של בנימין שסופן ליחרב (רש"י)

שלא לנגו בכלי שיר זכר לחורבו

במסכת סוטה (מח). תנן, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנא' בשיר לא ישתו יין. ובגמ' שם, אמר רב, אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא וכו'. אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי שרי דגרדאי אסיר. ופירש"י, זמרי דנגדי, מושכי ספינות בחבל שרי שאינו אלא לזרזם במלאכתם. ודבקרי, שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלא לכוין את השוורים לתלמיהם שהולכים לקול השיר דערב עליהם. דגרדאי, אינו אלא לשחוק.

ובמס' גיטין (ז). גרסינן, שלחו ליה למר עוקבא, זמרא מנא לן דאסור [לשורר בבית המשתאות, רש"י] שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל בעמים, ולשלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין יימור שכר לשותיו, אי מההוא הוה אמינא הני מילי זמרא דמנא [כנור, רש"י] אבל דפומיה שרי קמ"ל.

ומש"כ בשו"ע ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין. ובמ"ב (ס"ק י"ג) כתב, והב"ח פסק דאפילו בלא יין ג"כ אסור דאמרינן בגמ' דוקא זמרא של מושכי הספינות או מושכי הבקרים שרי שאינו אלא לזרזם במלאכתם, אבל דגרדאי אסור שהוא לשחוק בעלמא, ועל כן נשים המזמרות בפה בעת מלאכתן יש למחות להן, ואם אינן שומעות מוטב יהיו שוגגין וכו', עיי"ש.

עוד ענינים:

א. ההנהגה הראויה לא לשמוע מכלי שיר. אמנם הסובלים מעצבון רוח, יש להם להקל כדעה המובאת ברמ"א, וכל כיוצא בזה, והכל לפי הענין.

ב. בימי חג ומועד וראש חודש, הסומך על הרמ"א שפיר דמי דמותר בלי יין.

ג. לשמוע תקליטים מוקלטים בטייפ, דינם כשמיעת כלי זמר.

ד. שירים בטייפ, הוי כשירה בכלי וכו"ל, אפילו אם מוקלט שם שירה בפה.

ולקטנים אפשר להקל לא למחות בהם. ולהדליק הטייפ לקטנים, אפשר להקל, אם יש צורך מיוחד, כגון שלא יבכה, או שלא ישתולל.

תקנת איסור כלי זמר בירושלים

בשו"ת שלמת חיים (סי' תתפ"ט וסי' תת"צ) למרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל נשאל שם אם יש למחות בפעיה"ק ירושלים ת"ו בשמחת חתן וכלה שמנגנין בכלי זמר וכו' אבל אינו ידוע כלל דעת הגדולים שתקנו זאת אם היה בגדר הוראת שעה וכדומה. והשיב: הגאון בעל אמרי בינה ז"ל כפי ששמעתי עשה האיסור, ואחד שלא חשש וזלזל בו נענש קשה ר"ל.

עוד הוסיף שם וז"ל, כבר כתבתי שהגאון בעל אמרי בינה גזר על זה, ושמעתי ממרנא הגאון דבריסק זצלה"ה שאמר בוודאי בירושלים ראוי עכ"פ, והביא מהא דשבת כי נח וכו' יע"ש, והרי החורבן בית המקדש לעינינו, עכ"ל.

ובגמ' בשבת (ק"י). גרסינן, דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא [דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק, שיהיו ממעטים משמחה אותה שנה ולא יהא אדם מביא אסא וגידמי להילולא בטבלא, שהיו רגילים להביא הדס וענפי דקלים לשמוח לפני החתן והכלה, וכשמביאין אותן לפניהם בשוק בבואם בתופים וזוגין, וגזר שלא יקשקשו לפניהם עוד, רש"י], ואזל איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא, טרקיה חיזיא ומית, עיי"ש. (חוט שני)

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 15 ■ ויגש

חוזק הכוחות - כגודל המניע

שימרה על מצות אביו... אבל עשה כן לחזק העניין בעיני פרעה, אולי לא יתן לו רשות להפרד ממנו... לפיכך השביעו, כי לא יהיה נכון להעבירו על שבועתו. וגם יוסף יצטרך יותר להשתדל בענין, מפני השבועה".

למדנו מדברי הרמב"ן, כי אף על פי שלא היה שמץ של ספק ברצונו העז של יוסף למלא צוואת אביו, מ"מ לא נמנע יעקב להשביעו, כדי שיהיה לו מחייב להשתדל יותר.

המחייב של הגר"ח שמואלביץ

בהספד על הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל אמר אחד הספדנים, שמפני מידת החסד שהייתה בו, היה לומד ר' חיים במשך כל היום עם חברותו. ברם חתנו הגר"י אזרחי שליט"א אמר, שהוא למד עם חברותו כדי להבטיח את לימודו, שיהיה לו כמה שיותר 'מחייב'. ואמנם להכנת ה'שיעור כללי' לא לקח ר' חיים חברותא היות שלא היה זקוק למחייב נוסף.

עלינו להתבונן שאנו מדברים פה על ר' חיים שמואלביץ - גאון אדיר, מתמיד מופלא ושיכור באהבת התורה, ועל אף זאת מצא לנכון לחפש 'מחייבים' ללימודו!

ובאמת לא פשוט כלל להצליח בתורה, שהרי בעסק התורה היצר משתדל להפריע יותר ממה שהוא משתדל להפריע בכל המצוות, וצריך האדם לשמוח בכל דבר שיכול לזרז אותו לעסוק בתורה, ולהתרחק כמטחוו קשת מכל דבר שיכול להפריע לו.

אחת העצות לזירז לעבודת ה' ולעסק התורה, ללמוד דברים שמלהיבים לעבודת ה' ולהתמסרות גמורה לעסק התורה, וכן לשנן את דברי המסילת ישרים, שאין רע גדול מחסרון השלמות, ושום חסרון רוחני אינו דבר של מה-בכך.

כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמור אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים (מד, לב). "ואם תאמר למה אני נכנס לזה יותר משאר אחי... אני נתקשרתי בקשר חזק, להיות מנודה בשני עולמות" (רש"י).

השם משמואל תמה, מדוע באמת יהודה קיבל על עצמו נידוי משני עולמות, גם על מצב שהשבת בנימין לאביו לא תהיה בשליטתו [כדוגמת מה שארע בפועל - שבנימין נאסר ע"י המצרים והשבת בנימין לאביו לא הייתה בשליטתו]? ויחידש יסוד גדול: יהודה ביקש ליצור לעצמו 'מחייב' גם למצב שנראה כאונס, משום שסבר שאם יקלע למצב של קושי גדול להחזיר את בנימין, אזי הסכנה של נידוי משני העולמות תוציא מן הכח אל הפועל כוחות עלומים ואדירים אשר גנוזים בפנימיותו, ומתגלים רק במצבים של סכנה (כדוגמת הכוחות המתגלים אצל העוסקים בחילוף יקיריהם אשר לכודים בתוך שריפה ענקית), ובאמצעותם יוכל לפעול על מנת להשיב את בנימין ליעקב.

עפ"י דבריו הנפלאים אפשר לנסח הגדרה, שכפי גודל המניע של האדם, כך גודל וחוזק כוחותיו! לפיכך, אם אנחנו רוצים להגדיל את כוחות ההתמודדות שלנו עלינו לחפש דרכים להגדיל את המניע.

מעין דברים אלו מצינו ברמב"ן. הנה התורה מספרת שלאחר שיעקב ביקש מיוסף שלא יקברנו במצרים, ויוסף השיב לו "אנכי אעשה כדברך", חזר יעקב ואמר "השבועה לי". ויש להבין מפני מה ביקש שיוסף ישבע לו, וכי היה ליעקב חשד על בנו הצדיק שימרה את רצון אביו ואת הבטחתו "אנכי אעשה כדברך"?

מתרץ הרמב"ן: "לא היה יעקב חושד בבנו הצדיק האהוב לו

דנים את האדם לפי מה שהוא

בשר ודם על אחת כמה וכמה". ולכאורא איזו תוכחה נאמרה להם שאמר יוסף לאחיו במעמד זה הם: "אני יוסף העוד אבי חי", ומה תוכחה יש כאן? ומה שהאחים נבהלו מפניו, בפשטות, משום שחששו שיענישם על שמכרו אותו לעבד?

וה'מדרש רבה' על פסוק זה מביא את דברי אבא כהן ברדלא שאמר: "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטנם של שבטים לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה ויזכיר לכל אחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה". הנה, גם מדברי המדרש מבואר שבדבריו של יוסף מונחת תוכחה, אלא שהמדרש מוסיף על דברי הגמ', שהקב"ה יבא ויזכיר לכל אחד "לפי מה שהוא", ויש להבין הכונה בזה.

ולא יכול יוסף להתאפק... ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו (מה, ג).

שאלת יוסף לאחיו "העוד אבי חי", מעוררת תמיהה רבת: הרי כל טענתו של יהודה ליוסף הייתה שנפשו של יעקב אביהם קשורה בנפשו של בנימין ולא יאזן ביכולתו לשאת את היעדרו של בנימין, וכדבריו ליוסף: "והיה כראות יעקב כי אין הנער, ומת", ומה מקום יש לשאלת יוסף "העוד אבי חי"?

עוד יש לעיין, שהנה הגמרא במסכת חגיגה (ד') כותבת, שכשר' אלעזר הגיע לפסוק זה היה בוכה: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, ומה תוכחתו של בשר ודם כך, תוכחה של מלך

משחתך למלך על ישראל... מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעינו את אוריה החיתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת לך לאשה...ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם..." ותמוה, לשם מה הוזקק נתן הנביא להציג בפני דוד את המעשה בכבשת הרש, קודם שמסר לו את דבר ה' על העונש שנגזר עליו בגלל המעשה עם אוריה ובת שבע?

ולפי המתבאר מדברי 'בית הלוי' יש לומר, **שנתן הנביא ביקש להוכיח את דוד 'לפי מה שהוא'**, וזאת על ידי שדוד עצמו אמר את דעתו על גזול כבשת הרש, ש"בן מות האיש", ואמר לו נתן שמעשה בת שבע דומה למעשה גזלת כבשת הרש שאתה עצמך אמרת שכן מות האיש, ואם כן אפשר להוכיח מדברי עצמך כמה גדול חטא בת שבע.

אם על מלאכתך קיבלת בינה - לתורה לא כ"ש

ובאמת היסוד מובא **בתנא דבי אליהו**: "פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום ופגש אותי אדם ריק ומתלווץ מתלמידי חכמים ומדברי תורה. שאלתי אותו, בני מה אתה עונה ליום הדין, ואמר, לא נתנו לי בינה וחכמה מן השמים שאשב ואלמד. ושאלתי מה מלכתך, ענה לי - ציד, ומי לימדך, ענה, על זה נתנו לי בינה." "השבתי לו, ומה אם על מלאכתך נתנו לך, על התורה שנאמר עליה 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו', כ"ש שנתנו לו בינה, והיה אותו אדם מילל ובוכה ומתחרט. עניתי לו, אל ירא בעינך, שכל בנ"א משיבים כך **אך מעשיהם מוכיחים עליהם**".

למדנו א"כ, **שיש מהלך שהקב"ה מוכיח את האדם על פי הנהגותיו שלו-עצמו**, ועלינו לתת על כך את הדעת. לדוגמא, ישנם שאינם רגישים לכבוד זולתם, בהסבירים שהם לא עושים עסק מגנוני כבוד. אלא שלעיתים קרובות המציאות היא שכאשר נדמה להם שאחרים לא נוהגים בהם בכבוד הראוי, הם נפגעים עד עמקי נשמתם. או כאלו שמדברים לשון הרע על כל העולם, אך חמתם בוערת בהם כשנודע להם שמאן-דהו העיז לדבר בגנותם. או בחור שלא קם לתפילת שחרית משום שהשינה נחוצה לרענותו, אך בלילה הוא העביר זמן רב בבטלה ושאר מרעין בישין.

כללו של דבר, לעיתים נדמה שיש לנו הסברים מוצדקים לכל מיני מעשים שלנו, אך שומה עלינו לזכור שהמעשים שלנו צריכים לעבור בכור המבחן, שלא יהיה סתירה מעצמנו על עצמנו.

תפילה בכוחה לפעול למעלה מן הטבע...

במוצש"ק 'זאת חנוכה' השתתף מרן המשגיח שליט"א בתפילה המרוממת שע"י 'רינה של תורה', בביה"מ נאות יוסף בב"ב, שנערכה לאחר סדר לימוד של 3 שעות בתענית דיבור. לפני "ג מידות" ובקשת ה'יהי רצון', התבקש מרן המשגיח לשאת דברי חיזוק במעלת התפילה, ובחר לעורר את הציבור במשפט קצר אך הכולל את הכל: **"תפילה בכוחה לפעול למעלה מן הטבע..."**

לפני כן סיפר המשגיח שאחד התייעץ עם מרן שר התורה שליט"א בכך שחסר לו לכדי מחייתו, ושאל איזה עוד השתדלות צריך לעשות, ור' חיים שליט"א השיב: **עוד קצת תפילה...** ועורר המשגיח שתמיד רצוי להרבות בתפילה, ולא רק לאחר שכבר מתעוררים הבעיות!

ביציאה ממעמד התפילה רבים התאמצו לקבל את ברכתו, והמשגיח כדרכו, פעמים שרואה צורך להקדים לברכה איזה עצה ולפעמים הערה וכד'. לאחד שביקש הצלחה בחינוך הילדים הגיב המשגיח: ר' אהרן לייב שליט"א אוהז שבשביל להצליח עם הילדים צריך תחילה שיהיה **האב מרום בעצמו**.

לכאלו שביקשו זיווגים הדגיש המשגיח: העיקר זה לא סתם להתחתן משום שזה דרך העולם, ואפילו לא בשביל 'לא טוב היות האדם לבדו', אלא מטרת הנישואין צריכה להיות, **לישא אשה כדי לקיים את מצוות הבורא 'פרו ורבו'**. ולאחד שביקש זרע של קיימא הוסיף המשגיח - **לעבודתו יתברך!**

בחור צעיר ביקש ברכה ליראת שמים אמר לו המשגיח: ברכה לבד זה לא יעזור תלמוד ספרים המביאים יראת שמים, שאל הבחור איזה ספרים? השיב המשגיח **מה שמשפיע עליך**. ואת הילדים הטהורים מברך המשגיח בלשונו של הח"ח (מ"ז - י') שיהיו לומדי תורה צדיקים ובעלי מדות טובות. ולחלק הגיב המשגיח מה אתם מבקשים מעני ברכות, **תבקשו מהקב"ה - הוא כל יכול...**

וכמו כל כלל ישראל, מרן המשגיח חרד מאוד למצבו של רבן של ישראל רבנו אהרן יהודה לייב בן גיטל פיגא לרפ"ש, ויש לציין הנהגה שניתן ללמוד ממנה, שבמשך היום **פעמים רבות** שהמשגיח פונה לרבש"ע ומבקש לרפואת מרן שליט"א, ולא דווקא בשעות התפלה או עם הציבור וכד'.

ואומר **ה'בית הלוי'**, שבאמת יוסף לא **שאל** אותם אם יעקב מת, אלא הוא הביע בפניהם **תמיהה ופליאה** שאינו מבין איך יכול יעקב לחיות עד עתה למרות שאינו יודע ממני עד עתה. ובדבריו אלו רמז להם שטענותיו של יהודה נסתרות מיהודה עצמו, שהרי טענתו של יהודה הייתה שצריך לרחם על יעקב משום שהוא לא יוכל לשאת את צער לקיחתו של בנימין, ואומר להם יוסף שאם אתם כל כך חשים לצער ולחיייו של יעקב אזי מדוע כשמכרתם אותי לעבד לא חששתם לחיייו של יעקב, וזו **סתירה וקושיא מהם על עצמם**.

וזה כונת המדרש שיבא הקב"ה ויוכיח לכל אחד **לפי מה שהוא, כי גם ביום הדין יהיה תוכחה לאדם ממעשיו על מעשיו שהם סותרים זה את זה**, ולמשל, מי שאינו נותן צדקה, סובר בדעתו שכובד הפרנסה מהווה סיבה נאותה למנוע עצמו מנתנת צדקה. ואף שאלבא דאמת אין התירוץ מספיק, שהרי חז"ל כבר אמרו (גיטין ז'), שאם אדם רואה שמזונותיו מצומצמים יעשה מהם צדקה - מכל מקום יש קצת קולא במה שמחמת עניותו הוא חס מלהוציא את כספו.

אמנם, הקב"ה יראה לו **ממעשיו שלו במקום אחר**, שהוא פיזר ממון הרבה למען כבוד, מחלוקת או עבור מותרות, ויוכיח אותו שאם בגלל עניותו הוא נמנע מלתת צדקה, מדוע עניותו לא מנעה ממנו לפזר ממון עבור עניים של כבוד וכדו', **"ונסתר בזה התירוץ ויגדל עונשו כפלים"**.

דוד המלך וגזל כבשת הרש

יסוד זה מאיר עניין עמום בספר שמואל. הנה, לאחר מעשה דוד עם בת שבע, שלח נתן הנביא לקרוא לדוד המלך ויאמר לו: "שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש. לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד. ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה... מפתו תאכל ומכסו תשתה ותהי לו כבת. ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקריו... ויקח את כבשת הרש ויעשה לאיש הבא אליו". **"ויוחר אף דוד באיש מאד** ויאמר אל נתן חי ה' **כי בן מות האיש העושה זאת"**. ואת הכבשה ישלם ארבעתים **עקב אשר עשה את הדבר הזה ולא חמל"**.

"ויאמר נתן אל דוד אתה האיש כה אמר ה' אלוקי ישראל אנכי

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 19

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, חיזוק בתורה ויר"ש,

יהודים יקרים בואו נתחזק בענין לימוד התורה, כל אחד, אבל כל אחד, חייב למצוא זמן ללמוד תורה, לא משנה כמה אתה עסוק ובמה אתה עסוק, כמה שהעיסוק יהיה חשוב אתה חייב לעצמך ולמשפחתך, ולכל המשך הדורות, חיבור חזק לתורה, זה צו חיים של רבינו שליט"א, כל אחד לומד תורה, הצעקה הזו תלך מקצה העולם ועד קצהו, ותהדהד באזני כל יהודי, לימדו תורה, תורה זה החיים שלנו, זה אורך ימינו, בה נדבק ולא נעזבה לעולם, בכל מצב ובכל גיל.

להיות מחובר למקום תורה אינו דומה יחידים העושים את המצוה למרובים העושים את המצוה, ההמצאות עם עוד לומדים, עם ביהמ"ד, שומרת כלשון התנא איני דר אלא במקום תורה, זה השפעה אחרת לגמרי.

אגב שעסקנו בענין לימוד התורה נוסף כמה מילים לכבוד לומדי התורה, בראשית ברא אלוקים ודרשו חז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, כמובן כי הדברים מבוארים שיש קשר בין השנים, כי אורייתא וישראל חד, זה בעצם מטרה אחת משותפת, התורה ועם ישראל הם נזר הבריאה הכל עבורם, הכל נברא עבורם, והכל קיים עבורם, לא בכדי התורה פותחת בזה, ללמדך כמה חשוב דבר זה, ההכרה בחשיבות התורה והכרה בחשיבות לומדיה.

הקריאה הזו המופנית לכל עמלי התורה, תדעו ותבינו כי אתם נזר הבריאה, הכל נועד לכם, גם אם למראה עין נראה כי יש עולם שלם, יש אינטרסים ועניינים, עולם גדול ורחב מתגלגל, תדעו ותבינו כך אומר בורא העולם אתם מוקד הכל, הכל נועד עבורכם, והכל מסתובב סביבכם, אתם משפיעים את כל השפע, ראיתי מובא משמו של הגאון האהוב על כל לומדי התורה, ר' אברהם גניחובסקי זצ"ל שפעם עורר מאן דהו לכתוב חידושי תורה, ואמר לו כהאי לישנא אתה רואה את הגלובוס מסתובב, כדור העולם נע על צירו יום ולילה לא ישבותו, מובן לכל כי צריך המון כוח להניע את הכדור, אתה יודע מה מניע את הכל, המחברות חידושי התורה שכותבים האברכים, כל חידוש מוסיף כוח בהנעת העולם זה האמת האמיתית.

רבינו שליט"א חזק מאוד בענין של לוותר, בענין של התרחקות ממחלוקת, כמה הוא מזהיר וצועק לא לריב, מלוותר לא מפסידים, תזכרו מלוותר לא מפסידים, רק מרויחים, זה מסר לכל החיים ולכל מקום לוותר לוותר,

כל עם ישראל התאחד בתפילה ותחינה לפני הקב"ה, כי ישאיר לנו לפליטה את המאור הגדול רבינו אהרן יהודה ליב בן גיטל פיגא שליט"א, עם ישראל מרגיש כי הימצאותו של אדם גדול בדור נותן לכל הדור מימד אחר, כאשר יש יהודי שכל שאיפת חייו זה עבודת ה', יהודי שכולו רועד מפחד לעבור על נדנד עבירה הקטן ביותר, יהודי ששומר על עיניו מכל משמר, יהודי ששומר על רגעיו, יהודי שחי כל רגע את יום המיתה, את הדין וחשבון שיש לאחר המיתה, זה מחייב, זה מעורר לעליה, זה מעורר לחשבון נפש, זה מרומם את כולם, קול קריאתו של רבינו שליט"א יאריך ה' ימיו ושנותיו, כי כל יהודי באשר הוא חייב להיות קשור לתורה, כל יהודי חייב להיות לומד תורה, מעורר את כולם, קולו של רבינו שליט"א כי התורה היא הנקודה אי אפשר לנו בלעדה, בה נדבק בבורא, הקול שזועק לא לשכוח לא להתבלבל, לזכור תמיד כי הכיוון בחיים הוא אחד בלבד, עבודת השם ותו לא, ולכן כולנו התחזקנו לבקש מה' כי יאריך את ימיו, זה הכרחי עבורנו זה ממש חיי נפש.

וכמובן לא נשכח כי מציאות של אדם גדול משפיעה שפע של קדושה בעולם, וממילא מושפע שפע של ברכה וטובה, למרות שהצדיק עצמו די לו בקב חרובים כפשוטו, על דרך מאמרם כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים.

כמדומה כדי שנזכר לאריכות ימים של רבינו עלינו לשוב ולשנן את היסודות שלמדנו נדבק בדרכיו וזכות זו תעמוד לנו, נראה להקב"ה כי אנחנו שומעים בקול האדם הגדול, ורבים צריכים לו, וזה יהיה סיבה שנזכר לאריכות ימיו.

רבינו עומד וצועק כי אין יהודי שלא מחובר לתורה, כל יהודי צריך את הזכות הזו, צריך את הקשר לתורה, בלי קשר לתורה אין שמירה, אין קיום, עם ישראל מחזיק רק בזכות התורה, זה הכח של הכלל ישראל וזה הכח של כל יחיד.

בא גביר אחד לרבינו ואמר לו שהוא יכול ללכת ללמוד אבל אם הוא יעבוד הוא יוכל לתרום עוד הרבה כסף לתורה, ורבינו שליט"א שואל אותו מה אתה ממש מוכן למסור את הנפש עבור אחרים, איך אתה מוותר על עצמך, איך אתה מוותר על קשר ישיר עם תורה.

בבית ברחוב בישיבה, בכל מקום, רק לוותר זה סוד החיים.

רבינו הזכיר את דברי מרן החזו"א כששאלו אדם מה נקרא לעשות קונץ, אמר לו החזו"א לעבור את כל השבעים שנה בלי לפגוע בבן אדם, זה נקרא קונץ, רבותי זה עצום ונפלא, להתרגל לקיים מאמר חז"ל הוה קבל אפל וקיים

רבינו שליט"א הזהיר ויחזר וזהיר כי המכשירים הלא כשרים הם סכנה עבור כל יהודי, זה הזמן להתחזק בענין הזה, בא תראה לקב"ה כי איכפת לך תראה שאתה רוצה כי עוד שנים רבות רבנו שליט"א ימשיך להנהיג אותנו אז תשמע בקולו, זה בדם ליבו הענין הזה יש לרבינו שליט"א ביטויים מיוחדים שאין על דברים אחרים, זה נורא ואיום זה הרס כל הבית היהודי, זה הרס כל האנושיות, זה מאבד את האדם מהעולם הזה והעולם הבא, כל באיה לא ישובו, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, וכהנה וכהנה.

בני הישיבות החביבים על רבינו עד לאחד, הטו אזנכם לדבר אלוקים חיים, כמה רבנו מאריך וטורח להשמיע בפני בחורי הישיבות, מה גודל האושר של בחור, כי יכול הוא לשבת ממש בגן עדן התחתון ולהגות בתורה ללא מפריע, בחורים יקרים בואו נתחזק לזכותו של רבינו שליט"א, בואו נזכיר לעצמנו מה מאושר האדם שזוכה ללמוד מילה אחת של תורה, וק"ו אם כל עסקו בתורה, זה נפלא ואדיר, זה אושר שאין כמוהו, אתה בכל רגע מממש את מטרת חיך, כל העולמות כולם מושפעים טוב מהלימוד שלך, הקב"ה שמח בתורה שלך, תפנים את זה, אין מאושר מבחור צעיר שעיתותיו בידו לשבת ולהפוך להיות תלמיד חכם, ואם גם קושי יש לך, ואתה מתגבר מי ידמה ומי ישוה לך, חז"ל אמרו אחד בצער ממאה שלא בצער. נזכור שוב ושוב כי הנשמה צריכה סיפוק והסיפוק שלה הוא רק תורה ומצוות, אם תלמד כמו שצריך אתה תהיה מאושר, בטוח בלי ספק, כל הקשיים מתחילים מחוסר סיפוק, זה דרישה של הנשמה, תבין את זה, תדע מה מקור האי נוחות ותנהג בחכמה.

רבינו שליט"א טרח להגיע במיוחד לישיבה בתחילת הזמן כדי להזכיר לבחורים לקבל יפה את הבחורים החדשים, זה מחייב אותנו, כל בחור חייב בזה, תסביר פנים לשני, יוסף הצדיק היה בבית האסורים עם גויים שפלים, כאשר הוא פגש אותם בבוקר הוא שאל אותם מדוע פניכם רעים, אתה מבין כך מתנהג אדם שלם, אל תסתובב כמו בול עץ בלי להרגיש מה קורה מסביבך, כמה בחורים מסתובבים עם קשיים, שים לב, תחייך, תתענין, תגלה איכפתיות אמיתית, ואהבת לרעך כמוך, כאשר קשה לך אתה מאוד תשמח אם מישוה יראה שאיכפת לו ממך, תנהג כן גם כלפי רעך, תהיה נושא בעול עם חבריו, זה אחד מקניני התורה, זה גם חסד מדאורייתא, והכל לא דורש ממך מאמץ

כלל, רק חיוך קטן הארת פנים ותו לא. בלשון חז"ל טוב מלבין שיניים לחבירו ממשקהו חלב, והעולם אומר כי חלב לא תמיד אפשר להשקות, אם הוא אכל בשר אי אפשר לתת לו חלב, אבל חיוך חם תמיד אפשר לתת, זה תמיד מתקבל טוב, זה כוח עצום שלא דורש כלום, רק שימת לב.

הפסוק אומר אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, כונת הדברים כי פעמים אדם יכול לנהוג כמו בע"ח לחיות בלי להתבונן, אומר לו דוד המלך ע"ה אל תנהג בלי התבוננות, תתבונן תראה מה אתה יכול מה אתה מסוגל, מה האפשרויות שלך, תנצל את כוח ההתחדשות, רבינו שליט"א אומר כי בחור צעיר עוד יכול להשתנות, תקשיב טוב אתה יכול לסגל לעצמך הרגלים טובים הרגלים שיעשו אותך תלמיד חכם, אל תפספס את ההזדמנות, אח"כ כאשר תתבגר תגיד אוי חבל למה לא היה לי שכל כשהייתי צעיר, אז תדע עכשיו זה ההזדמנות, לרכוש הרגלים של התמדה, של חזרה, של ריכוז, של אחריות עצמית, תקנה הרגלים טובים, והם יהיו לך קניני נצח.

לחזק את ההכרה במטרה, לא לשכוח כי אני הולך לישיבה למטרה מוגדרת להיות תלמיד חכם להכניס את המטרה חזק לראש ולא להסיח דעת ממנה, אל תשכח מה אתה עושה בישיבה, אתה רוצה להיות תלמיד חכם, וזהו, אתה רוצה לקנות דרך בלימוד, לקנות ידיעות בש"ס, לקנות ידיעה בהלכה, במוסר, ביראת שמים, אל תשכח את המטרה, שלא יהיה מצב שאחרי שתצא מהישיבה תצא בידים ריקות כמו שהגעת, תקנה תרכוש, בישיבה מעמידים לרשותך המון כלים כדי שתוכל להתעלות להתקדם, אל תאבד אותם בידים, אל תהיה בבחינת איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, תנצל את זה בזמן, מה אתה אומר אבל אני לא המתמיד של הישיבה, נניח אבל אל תבייש את עצמך, לא לקחת איתך כלום מהישיבה.

בישכר נאמר וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול, עול תורה, שמעתי כי תלמיד הציע לרבינו שליט"א ללכת לישון יותר בלילות החורף, באמרו הלילות ארוכים והרבי חלוש, ויכול להרבות בהם בשינה, אמר לו מרן שליט"א מתנה טובה לא מבזבזים, לישון יהיה אפשר הרבה בקבר, כאן בעולם הזה זה לא זמן לישון, כאן כל רגע הוא נצח, הוא היסטורי. ולתלמיד אחר אמר מרן שליט"א בהתלהבות, הלילות של החורף שונים, זהב, בלילה אחד אפשר ללמוד חצי ש"ס, ובאמרו כן זרחו עיניו באושר.

ולא נשכח את כוח התפילה כי זה כוח עצום, קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, תפילה אמיתית מעומק הלב מובטח שתתקבל, בתפילה ותחינה כי הקב"ה יקבל את תפילות הרבים, וישלח לרבינו שליט"א רפואה שלימה במהרה.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 304

שאלות המצוות

טבת תשע"ז

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

כיפה או ברכה

◀ **שאלה:** חולה שאינו יכול ללבוש כיפה, האם בשעת אכילה יברך בלי כיפה או כיון שאסור להזכיר שם שמים בלי כיפה (משנ"ב ס' ב' ס"ק י"ב) עדיף שיאכל בלי ברכה?
תשובה: אכילה בלי ברכה זו גזילה (ברכות ל"ה). וזהו איסור גמור, וזה חמור יותר מלברך בלי כיפה, ולכן פשוט שיברך לפני האכילה (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

כיבוס בגדים בערב שבת

◀ **שאלה:** האם גם בזה"ל לכתחילה אין לכבס בגדים בערב שבת?
תשובה: תקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים ביום חמישי מפני כבוד שבת (שו"ע ס' רמ"ב), ושני טעמים נאמרו, יש מפרשים משום שיהיה פנוי לעשות עוד מלאכת שבת ביום שישי (מג"א שם), והיינו עיקר תקנה לא לכבס בערב שבת, אולם יש מפרשים משום שאנשים טרודים ולא יספיקו לכבס ולנקות הבדים לשבת ונמצא שלא ילבשו נקיים, ע"י שם. ואם בזמנינו שיש מכונת כביסה אפילו לא שייכים הטעמים הנ"ל, מ"מ נשארה התקנה, שלכתחילה אין לכבס בערב שבת ("חוט שני" ח"א פרק א'). ולכן למעשה:

- א. אפילו מי שהכין כל צרכי ביתו לפני ערב שבת, לכתחילה אין לכבס ביום שישי (שם).
- ב. בליל שישי, לכתחילה אין לכבס שגם זה נחשב ליום שישי (דכתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום השישי"), והתקנה היתה לכבס ביום חמישי (כמו שכתב הא"ר שם).
- ג. מי שאין לו בגד מכובס לשבת מותר לו לכבס בערב שבת (שם).
- ד. בחורי ישיבה שבין כך מכבסים רק פעם בשבוע, עדיף שלא לכבס ביום שישי.
- ה. מי שיש לו ילדים קטנים ומכבסים בכל יום, גם בערב שבת מותר לכבס (שם).

נסיעה בזירות ולחלל שבת

◀ **שאלה:** איש הצלה שנוסע בדרך לביתו סמוך לשבת, האם מותר לו לנסוע במהירות יותר ממה שהחוק מאפשר, כדי שיגיע לביתו לפני כניסת השבת?
תשובה: חמירא סכנתא מאיסורא, ואם נוסע מהר יכול לסכן את עצמו או אחרים ועדיף לנסוע במתינות, אפילו אם עי"ז יצטרך לחלל שבת (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מאה ברכות בשבת (הוספה לגליון 302)

◀ **שאלה:** איזו עצה יש כדי להשלים מאה ברכות בשבת?
תשובה: בשבת חסרות לנו תשע עשרה ברכות, ואפשר בקלות להשלים, יכול לאכול:

- א. קצת מזונות, ואפילו על מעט עוגה מברך "בורא מיני מזונות".
- ב. לשתיים מעט יין ולברך "בורא פרי הגפן".
- ג. לאכול פרוסת פרי העץ ולברך "העץ".
- ד. וכן חתיכת פרי האדמה, ולברך "האדמה".
- ה. לאכול חתיכת ביצה או דג וכד' ולברך "שהכל", ואם רוצה לברך "שהכל" על שתיה, כיון שיש ספק אם יין כלשהו פוטר משקין, יברך על היין בסוף (ע"י "ביאור הלכה" ס' קע"ד סעיף ב').
- ו. אם אוכל כזית עוגה או ז' מינים מברך גם ברכה מעין ג'.
- ז. אם שתה שיעור רביעית של משקים לפני היין, מברך "בורא נפשות" (ולא נפטר ע"י היין ששתה לאחריו בברכת מעין ג', שהרי יין פוטר רק מה ששותים לאחריו ולא לפניו).
- ואם עושה כן שלוש פעמים במשך כל השבת הרי בקלות יש לו תשלום של מאה ברכות, ובנוסף יש בדר"כ גם כמה "אשר יצר".
- ויש המכניסים לעצמם כמה ברכות מיני בשמים (משנ"ב ס' רט"ז ס"ק ל"ט).
- א. ברכת "הנותן ריח טוב בפירות".
- ב. ברכת "בורא עצי בשמים".

עשיית ציצית ע"י קטן

◀ **שאלה:** האם קטן בן 11 יכול לעשות ציצית עבור אחיו בן העשר?
תשובה: כתב הרמ"א (ס' י"ד א') שצריך גדול לעשיית ציצית, וכתב המשנ"ב שקטן לא נאמן לכך, וכתב ב"ביאור הלכה" (ד"ה להצריך אנשים) פשוט שקטן לעצמו מותר להטיל ציצית לכולי עלמא אם רק הגיע לחינוך שהוא מחויב מדרבנן במצוות ציצית, ע"י שם.
 לפ"ז מכיון שקטנים חייבים רק מדרבנן, וק"ל שקטן נאמן בדין דרבנן אם זה בידו (ע"י גמרא פסחים ד'). יכול קטן לעשות ציצית גם עבור קטן אחר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

להוציא חולה בתפילה

◀ **שאלה:** חולה משותק, האם אפשר להוציאו בתפילה ובברכות?
תשובה: הכלל הוא ד"כל ישראל ערבים זה לזה", ומכיון שהוא בעצמו לא יכול לברך, ממילא יכול השני להוציאו בברכות ובשמו"ע מדין ערבות אע"פ שהוא בעצמו כבר התפלל, וכן אלו שיש להם כל מיני מכשירים המוכנסים דרך הפה או הגרון ואינם יכולים בעצמם להתפלל, יכול אחר להוציאם, אע"פ שהאחר כבר התפלל בעצמו.

שכח "טל ומטר" וחזר ל"ברך עלינו"

◀ **שאלה:** סיים "ברוך... שומע תפילה", ונזכר ששכח "ותן טל ומטר לברכה" ומיד חזר והתחיל "ברך עלינו... ותן טל ומטר לברכה", ונזכר שעדיין לא התחיל ברכה "רצה" והיה יכול לומר שם "ותן טל ומטר", מה עליו לעשות?
תשובה: כיון שמספיק לומר "ותן טל ומטר לברכה" אפילו אם אמר "ברך עלינו... ותן טל ומטר לברכה", זה כאילו אמר "ותן טל ומטר" באריכות, לא נחשב שהתחיל ברכה אחרת, ולכן יכול מיד להמשיך ברכת "רצה" (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

שכח "טל ומטר" בתפילת תשלומין במוצ"ש

◀ **שאלה:** לא התפלל מנחה בשבת, ובתפילת תשלומין במוצ"ש שכח "טל ומטר", האם צריך לחזור?
תשובה: יש כלל שלא עדיף תפילת תשלומין מתפילת העיקר, ולכן אם שכח "טל ומטר" בתפילת תשלומין בליל ז' חשוון (בארץ ישראל), אינו חוזר ומתפלל (משנ"ב ס' ק"ח ס"ק ל"ו), ו"ביאור הלכה" שם סעיף ט' ד"ה ואם). וכמו כן, אם לא התפלל מעריב בליל ר"ח, ולמחרת בשחרית בתשלומין שכח "יעלה ויבא" אינו חוזר, מכיון שבתפילת העיקר שהוא מעריב נמי אינו חוזר (משנ"ב שם ס"ק כ"ו).
 אולם בנד"ד הרי אם התפלל בתפילת מנחה תפילה של חול ומזכיר בתוכו משל שבת נמי יצא (שו"ע ס' רס"ח ד'), והתם "טל ומטר" מעכב, ולכן גם בתשלומין זה מעכב.

כיבוי טלפון באמצע שמו"ע

◀ **שאלה:** שכח להעביר את הטלפון למצב של שקט, ונזכר באמצע התפילה, האם מותר להעבירו ולכבות אותו כדי שלא יפריע לו עצמו ולכל הסובבים אותו?
תשובה: כתב המשנ"ב (ס' ק"ד א'), אם תינוק מפריע באמצע שמו"ע מותר לרמזו שישתוק, וכן אדם נכבד שעומד בתפילה והשי"ץ ממתין לו לקדיש ולקדושה וזה מטרדו, מותר לרמז לשליח ציבור שיתפלל כדרכו, ע"י שם. וכמו כן מכיון שזה יפריע לשאר מתפללים מותר (ומצוה) לכבות את הטלפון (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מתי מתחילים חזרת הש"ץ (תיקון לגליון 302)

◀ **שאלה:** אחרי תפילת לחש, לכמה אנשים צריך הש"ץ להמתין (כשאין ראש ישיבה או רב ביהכ"נ), כדי להתחיל חזרת הש"ץ?
תשובה: יש סוברים שאפילו אם יש עשרה שסיימו את התפילה, עדיין צריך שימתינו לרוב הציבור (יערוך השולחן ס' קכ"ד סעיף ח'), ו"סידור בית יעקב" עמ' ע"ו). ויש סוברים שימתין על המתפללים מילה במילה (וזה בערך 7-8 דקות), אבל לאלו שמאריכים, אין להמתין עליהם (משנ"ב ס' קכ"ד ס"ק י"ג), ובמנינים שממהרים להתחיל מיד כשיש עשרה שגמרו, גורמים לאלו שעדיין מתפללים להפסיד לענות 'קדושה'.

ג. ברכת "בורא עשבי בשמים".

ד. ברכת "בורא מיני בשמים".

והנה כל זה לאלו שחותמים בבוקר: "ברוך אתה ה' מקדש שמך ברבים" ("מעשה רב להגדל", דינים והנהגות, פ"א סעי' י"ב), יש עוד ברכה, אבל לאלו שלא חותמים חסרה ברכה זו, וכן אלו שמברכים ברכת המזון של סעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים, אולי חסרות עוד ארבע ברכות, ויש להשלים.

להקיא לצורך סעודה שלישית

▲ **שאלה:** מי שמרגיש בימי החורף, כשהשבת קצרה שהוא "מלא וגדוש", ואינו מסוגל לאכול סעודה שלישית. האם מותר לגרום לכך שיקיא את האוכל כדי שיוכל לקיים סעודה שלישית?

תשובה: אע"פ שאסור להקיא את מה שאכל כדי שיוכל לאכול עוד משום הפסד אוכלים (שו"ע סי' שכ"ח סעיף ל"ט), ורק אם יש לו צער מריבוי האוכל, רשאי לגרום להקאת מזונות. אולם אם זה כדי לאכול אכילת מצוה, כגון לאכול סעודה שלישית, כתב ה"האגלי טל" (מ"ו טוחן, ס"ק נ"ג אות ד') שאין בזה משום הפסד אוכלין.

כדור נפל מאילן בשבת

▲ **שאלה:** כדור נתקע באילן בערב שבת, ובאמצע השבת באה רוח והפילו, האם מותר לשחק עמו בשבת?

תשובה: כיון שבין השמשות היה מונח ע"ג האילן ואסור להורידו מיגו דאיתקצאי בין השמשות נשאר מוקצה לכל השבת, ואסור לטלטלו (ע"י ספר "פסקי תשובות" סי' של"ו ס"ק ג').

"יישר כח" על הלואה

▲ **שאלה:** האם מותר לומר "יישר כוח" על הלואה?

תשובה: אסור לומר "יישר כוח" על הלואה שזה מכלל רבית דברים, ומ"מ יתכן שאם המלווה היה לו טרחה להשיג את המעות, מותר להודות לו על הטרחה משום שזוהי הודאה על ענין צדדי, ורק להודות על עצם ההלוואה אסור ("אילת השחר" פ' כי תצא כ"ג כ' בשם ה"חזון איש" זצ"ל, וע"ע שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' ר"ז).

הלואה למשכיר לתיקון הדירה

▲ **שאלה:** בדירה שכורה נשברה דלת, ואין למשכיר בינתיים כסף לשלם למועל לתקן, האם מותר לשוכר להלוות כסף למשכיר ע"מ שבכסף זה יתקן את הדירה או שמא אסור משום רבית, שהרי מקבל שימוש פעולה כנגד?

תשובה: מכיון שהמשכיר חייב עכשיו לתקן, לכן לא נחשב שמקבל דבר נוסף, ולכן אפילו שע"ז שמלווה לו יתקנו מיד, ובלי זה היה צריך לחכות עוד חודש, כיון שכל מה שמתקן עכשיו זה חיובו לשוכר, אין זה נחשב לרבית כלל.

"אלהים אחרים" לשם קדושה

▲ **שאלה:** סופר טעה בפרשת מזוזה וכיוון לקדש את תיבת "אלהים אחרים", מה עליו לעשות?

תשובה: יש סוברים שכל שם שהוא חול לא מהני מה שסופר קידשו, ולא נתפסה הקדושה, וספר התורה כשר (רמ"א יו"ד סי' תצ"ו ס"ב). ויש סוברים שחלה הקדושה ואסור למחקו, וספר התורה פסול וצריך לקדו או לקלפו מן הריעה ("קסת הסופר" סי' י"א סעיף ט"ז, "חזון איש" יו"ד סי' קס"ד ס"ק ג'), ולכן למעשה בנד"ד מספק יש לקדו או לקלפו מן המזוזה ("משנת הסופר" שם ס"ק נ"ז).

אצבע שנחתכה וחזרו וחברוה (הוספה לגיליון 302)

▲ **שאלה:** אצבע נתפסה בדלת ונחתכה לגמרי, ר"ל, ונסע לבית החולים ותפרו, ואמרו לו הרופאים שיקח עשרה ימים עד שהאצבע תתאחה שוב, האם מותר לחזור לביתו?

תשובה: כתוב ברמב"ם (הל' טומאת מת פ"ב הל' ג'), איבר שלם שנחתך מן החי מטמא באוהל כמו מת שלם, ע"י שם, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' שס"ט א') ואפילו של הכהן עצמו (נז"ב מה"ת סי' כ"ט), וכל זמן שעדיין מחובר קצת אינו מטמא, אבל עד שהאצבע תחזור ותתאחה הר"ז מחובר רק ע"י תפירות, וא"כ לכאורה עדיין מטמא באוהל, וכשניכר שהאיבר מחלים ודאי כבר אינו מטמא ("אגרות משה" יו"ד ח"א סי' ר"ל, ספר "טהרת כהנים" עמ' כ"א).

לכן אסור לו ללכת לביהכ"נ שהרי מטמא שם את הכהנים, וכן לחזור לדירתו אם יש שכנים כהנים אסור כי נמצא שכל חדר המדרגות יש בו טומאה, ואפילו אם יסגור הישראל את דלת דירתו, הרי סוף טומאה לצאת ונחשב כאילו הדלת פתוחה, וכל הבנין טמא.

ויש איסור על ישראל לטמאות את הכהן כמבואר ברמב"ם (הל' אבל פ"ג הל' ה') ולוקה עליו, וכן אסור משום "לפני עור" ומשום "וקדשתו". כהן שנחתכה לו האצבע אע"פ שהאצבע מטמאת באוהל אפשר להקל לכהן לחזור ולחברה הגם שבינתיים עובר בלאו של טומאה, ולצרף את דעת הש"ך (יו"ד סי' קנ"ז ס"ק ג'), שמתיר לעבור על איסור דאורייתא להצלת איבר (ספר "טומאת כהנים" עמ' כ"א).

ויש עצה לזה, שאם הישראל מחליט לא לצאת מביתו עד עשרה ימים, שאז כבר חזרה ונתאחשה, נמצא שאין כאן "סוף טומאה לצאת", שהרי כשיוצא ביתו זה כבר לא מטמא, ואז יכול לחזור הביתה, ולא

מפריע לכהן השכן לעבור בחזר המדרגות, רק צריך לתאם מראש שהדלת של דירתו תהיה סגורה באותו הזמן.

ויש עוד עצה, כל פעם שהכהן (השכן) רוצה לצאת מדירתו החוצה דרך חדר המדרגות, או להיכנס, יבקש מהישראל לצאת מדירתו אל מחוץ לבנין לתוך החצר, ואז לא תהיה שום טומאה בחדר המדרגות.

מוכר ולא יודע את המחיר

▲ **שאלה:** המתווך הציג לקנות דירה בזול משום שזו דירה שיורשים מוכרים אותה, והם לא גרים באיזור ולכן לא יודעים את המחיר האמיתי, האם מותר לקנותו, שהרי קי"ל אין אונאה לקרקעות?

תשובה: הא דאמרין אין אונאה לקרקעות, היינו שאם הוא שתות מחיר, לא חייב להחזיר את הכסף או אם היה יותר משתות, אין ביטול בקרקע, ולדעת הרמ"א (חו"מ סי' רכ"ז סעיף כ"ט) עד חצי דמיו, ע"י שם. אבל גם בקרקעות יש לאו של "לא תגנו" (רמב"ן פ' בהר, הגה"ת רע"א שם). ולכן לכתחילה בודאי אסור לקנות.

אולם יש עצה בינתיים להכין את השטרות והחוזה ולפני שחותמים יעיר למוכרים שיבדקו אם זה המחיר הנכון, ואם אומר שלא אכפת להם בזה בודאי יכול לקנות.

תשלום החזקת מעלית בבנין משותף

▲ **שאלה:** האם שכן הגר בקומת קרקע או בקומה ראשונה יכול לומר שממיון שאינו משתמש במעלית, לא ישתתף בתשלום החזקת המעלית?

תשובה: לא.

א. מי שגר בקומת קרקע, כיון שאינו צריך את המעלית כלל כדי להיכנס לדירתו, לא חייב להשתתף בתשלום החזקת המעלית.

ב. מי שגר בקומה הראשונה ומעלה לא יכול לטעון שלא רוצה להשתתף בהחזקת המעלית, מכיון שזה בבנין משותף אדעתא דהכי השתתפו ביחד וחייב לשלם.

ג. אם יש חנייה מתחת לבנין, ויש אפשרות להיכנס למעלית ולעלות לקומת הקרקע, אם יש לבעל דירת הקרקע מכונית, צריך להשתתף אפילו שגר בקומת הכניסה, אבל אם אין לו מכונית, כיון שאין זה הדרך בה רגיל להיכנס לבנין לא צריך להשתתף.

שכר דירה ליד כלבים

▲ **שאלה:** שכר דירה ולאחר כמה ימים התברר שלשכן הגר למטה בקומת הקרקע יש כלבים שנוכחים כל פעם שעולים ויורדים, וזה מפחיד את אשת השוכר, השוכר רוצה לבטל את השכירות משום מקח טעות, והמשכיר טוען שהיה לו לברר עד כך לפני כן?

תשובה: אם הדירה היא בבני ברק באיזור שלא מצויים שם כלבים, ולכן לא עלה על דעתו שיש לבדוק זאת, הרי זה מקח טעות ויכול לבטלו, אבל אם זה באיזורים שמצויים שם כלבים, היה עליו לברר ולבדוק זאת לפני כן, ולא יכול לטעון מקח טעות.

צביעת בית לאחר גמר השכירות

▲ **שאלה:** כתוב בשטר השכירות שכאשר מחזיר את הבית למשכיר צריך לחזור לצבעו את הבית, האם זה מחייב גם צביעת הדלתות (לזה צריך צבע מיוחד וההוצאה גדולה), או שמספיק לצבעו את הקירות?

תשובה: כשכתוב בחוזה השכירות שיש לצבוע את הדירה, הכוונה היא כל מה שנכלל בזה, דהיינו גם את הדלתות צריך לחזור ולצבוע (ורק אם הם עדיין נראים כחדשים ובלי שריטות, שמא זה נחשב כצבוע).

מסר כסף לשומר ונגנב

▲ **שאלה:** הפקיד עשרים אלף דולר אצל שכנו בעבור תשלום לכמה ימים (כיון שנסע מחוץ לעיר), ונגנב מבית השכן, האם חייב לשלם או לא?

תשובה: מכיון ששילמו על זה הר"ז שומר שכר וחייב לשלם על גניבה, אולם מבואר במשנה (ב"מ נ"ו.), וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סי' ש"א א') ששומר על שטרות פטור מדיני שמירה, ע"י שם, ולפ"ז כיון שדולרים הם שטרות שמא אין בזה חיובי שמירה ופטור (והיה מקום לדון שגם מטבעות כסף שלנו, כיון שאין בו ערך עצמי, הר"ז כמו שטרות שאין גופו ממון).

אולם כבר הכריעו רוב האחרונים ששטרי כסף שלנו הר"ז כמו ממון ממש, ואפילו לענין פדיון הבן מעיקר הדין אפשר לפדות בו, והטעם כיון שגזרה המלכות עליו שזהו ממון נחשב כגופו ממון (שו"ת "חתם סופר" יו"ד סי' קל"ד, "אמרי יושר" ח"ב סי' קנ"א, "חזון איש" יו"ד סי' ע"ב ס"ק ב'), ולכן בודאי חייב לשלם על גניבת הדולרים (ע"י ספר "ברית יהודה" פרק י"ח סעיף ג', ו"טבעת החושן" הל' פקדון פרק א' ס"ק נ').

נערה באמצע שיעור

▲ **שאלה:** באמצע השיחה בישיבה, שני בחורים מדברים זה עם זה, ומפריעים לאחרים, האם מגיד השיעור או המשגיח יכול להפסיק את השיעור, להסתכל עליהם, וממילא יפסיקו לדבר, או שמא אסור לעשות כן משום שמביישים אותם ברבים?

תשובה: מותר לעשות כן, ומגיע להם, היות שעושים כן ומפריעים לרבים (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכעין זה מבואר בשו"ע (סי' קכ"ד ז'), מי שמדבר בבית הכנסת בשעת חזרת הש"ץ שגוערים בו, ע"י שם, היינו שמשתיקים אותו אפילו שע"ז יתביישו, איהו דמפסיד אנפשיה.

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

עת צרה היא

אודות תקופת פעמי משיח כותב הנביא דניאל (י"ב) - "בעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול והיתה עת צרה שלא נהייתה מהיות גוי עד העת ההיא". נתבונן נא סביבנו, האם יש לנו עת צרה גדולה מזו?! הן רעות רבות וצרות סבבנו, מחלות נוראות ופגעים רבים אחרים פוגעים הן ביחיד והן ברבים. מיתה שרויה בעולם עד כי הכל מצויים בפחד מיתה מן המחלות האיומות המתחדשות לבקרים, מחידקים שונים שקשה להתגבר עליהם וביותר מהמחלה הנוראה המפלת חללים רבים, זקנים ונערים נשים וטף ללא הבדל. הן כולנו עדים למצבים בהם מסתובב לו האדם בריא ושלם ללא כל פגם ודופי ולמחרתו של יום נמצא כי הוא חולה מסוכן עד כדי כך שמכריזים עליו הרופאים שמצבו קשה וחיייו תלויים לו מנגד.

ובאם לא די בזה הרי שנוספה עלינו גלות ישמעאל אשר בתאוות הרציחה המושרשת בקרבו מחפש תחבולות לאין מספר על מנת לאבד עוד ועוד מבני ישראל. ואמנם ישנם מבני ישראל השונאים המה כל דבר שבקדושה עד כי נוספו גם המה על שונאינו. שונאים הם שומרי תורה ומצוות ומתעבים הם כל דבר שריח קדושה ויראה נודף הימנו. מוצאים הם סיבות ואמתלאות לרוב לשנאה זו, עוטיפים הם את השנאה בכסות של דעות ומכח זה מרבים הם את השנאה לתורה ומצוות ומרבים באהבה לאותם בני ישמעאל הקמים עלינו לרוצחנינו נפש. האם יש לנו עת צרה גדולה מזו?! אין כל ספק כי דבר זה "לא נהייתה מהיות גוי". אין זאת אלא סימן ואות מובהק כי מצויים אנו בעיצומם של ימי עקבתא דמשיחא.

כאש מצרף וכבורית מכבסים

אמנם זאת עלינו לדעת כי ימים אלו שטרם ביאת גואל צדק אינם לסימן בעלמא. ימים אלו הינם ימים בהם צריך כל ירא ד' ובר דעת להכין עצמו לקראת אותם ימים נשגבים. נביא נא בזה את דברי הנביא מלאכי העוסק באותם ימים שטרם ביאת המשיח (פרק ג') - "הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים. ומי יכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבסים וישב מצרף ומטהר וטהר את בני לוי". המעיין בדברים אלו ובפירוש המצודות שם יווכח להבין כי בטרם הגאולה העתידה ישלח בורא עולם את מלאכו לפניו בכדי

מי יכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו

הדברים דלהלן בענין ההכנה הראויה והציפיה הנכונה לקבלת פני משיח צדקנו נשמעו מפני רבינו זללה"ה בחודש זה, חודש טבת בשנת תשס"א. הקורא יווכח לראות כי למרות מרחק הזמן והשנים, בכל זאת אקטואלים הדברים לימינו כאילו נאמרו בימים אלו ממש.

אחד מתוך הי"ג עיקרים אותם קבע לנו הרמב"ם כיסוד האמונה של כל יהודי ויהודי הינו האמונה הנצחית בביאת המשיח. וז"ל - "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". עוד כותב הרמב"ם (מלכים פ"א ה"א) - כל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו".

נשים נא אל לבנו, אין די באמונה בביאת המשיח, על היהודי להיות במצב של "מחכה לביאתו" בכל זמן וזמן, בכל יום ויום ובכל רגע ורגע. הנה נדמה נא בנפשינו מצב בו אבי המשפחה נסע למרחקים למשך זמן לא קצר כלל ועיקר. והנה מגיע אותו יום בו קיימת אפשרות לשובו של האב. יתכן שהיום יחזור האב לביתו, לבני משפחתו אשר כה מתגעגעים אליו. הן באותו יום מיוחל יצפו כל בני הבית בשקיקה לקראת בואו של האב. ואכן באם ידעו בני הבית כי האב הינו בדרכו הביתה, הרי לרגע לא יזועו מהחלון המשקיף עדי השביל המוביל לביתם. כל אחד ואחד יחפוץ לחזות בפניו של האב בשובו הביתה.

כך צריך להיות מצבו של כל יהודי אשר מחוייב להיות "מחכה לביאתו" של משיח צדקינו. נבין נא זאת - אין המדובר בהידור מצוה השייכת לבני מעלה וברי השגה מיוחדים אחד מיני אלף. הן כתב הרמב"ם כי זה אשר אינו שייך בבחינה זו הינו "כופר בתורה ובמשה רבינו" רח"ל.

ונכונים הדברים אף ביתר שאת וביתר עוז בימינו אנו. בענין זה כותב המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זיע"א כי כיום אין די בצפייה ובתקווה לימות משיח. אלא, כותב המשגיח כי עלינו לדעת ולחוש כי בעת הזאת נמצאים אנו כבר בעיצומם של ימות משיח.

אלו

המתבוננים

בקורות אותם, אלו

השמים אל ליבם להפיק

השכל ותבונה בעבור מה באו

עליהם כל הקורות אותם, אלו אשר

בעקבות כך משכילים להטיב את

דרכם, הם אלו אשר יזכו

להיקרא בכלל "יראי

ד' וחושבי

שמו".

ואלו הם דברי הנביא [דניאל י"ב] שרק אלו אשר יראת אלוקים בליבו יזכו לאשר נאמר במקרא שם: "ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר". אלו אשר יתנו ליבם אל הספר הם אלו אשר יזכו להימלט. ומהו אותו ספר? הן דבר זה מבואר ומפורש בדברי הנביא מלאכי - "אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ד' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ד' ולחושבי שמו". אלו המתבוננים בקורות אותם, אלו השמים אל ליבם להפיק השכל ותבונה בעבור מה באו עליהם כל הקורות אותם, אלו אשר בעקבות כך משכילים להטיב את דרכם, הם אלו אשר יזכו להיקרא בכלל "יראי ד' וחושבי שמו".

שיבער מן העולם את האנשים החטאים. ואמנם לא בנקל יוכל האדם להינצל מאותו דין אשר יהא כאש המצרפת את הכסף וכבורית המסירה את הלכלוך מהמלבושים. אך ורק ירא ד' קומץ צדיקים מתי מעט, הם אלו שיוכלו לעמוד לפני מלאך ד' בהראותו.

לכך, כשם שהקדים בורא עולם מאה ועשרים שנה בטרם הביא מבול על הארץ, מאה ועשרים שנה בהם ציווה על נח להכין תיבה למען יראו בני דורו וישובו בתשובה שלימה, כך מביא בורא עולם צרות רבות וקשות בטרם ביאת המשיח על מנת שישכילו העם להפוך את לבבם ליראה ולאהבה את ד'.

למען דעת

נביא בזה עוד עובדות מדרכי החינוך של רבינו וכן מדרכי הנהגותיו עם התלמידים, ררכים והנהגות אשר עולם התורה צועד לאורם בהעמדת התלמידים בתורה ויראת שמים.

מרגישים שהוא נפרד בצער מהגמרא. הוא היה מניח ידו מתחת לגמרא ועוד יד מעל הגמרא, וכ

אם אין מידות אין תורה

היה זה עת ראה רבינו התנהגות שאינה ראויה בבין אדם לחבירו, בין שני בחורים מוכשרים בשיעור. רבינו חייך אליהם, לא אמר בעניינם כלל, אלא רק סיפר סיפור:

"בתקופה שלמדנו בישיבת חברון, היה בחור בעל כשרון עצום, למדן ומתמיד נורא. אותו בחור היה עושה מידי פעם "משמר" ולומד כל הלילה בהתמדה גדולה. פעם אחת כשהתעייף קצת והשעה היתה מאוחרת מאד בלילה, עורר את עצמו על ידי שבכל נענוע עם הסטנדר היה דופק בכח עם ידו על הסטנדר. לאחר כחצי שעה נכנסה אשה המתגוררת בשכנות לישיבה, וביקשה להפסיק עם הדפיקות. הבחור עשה בידו תנועת ביטול והמשיך להרעיש. שבה האשה והתחננה שיאפשר לה ולבני ביתה לישן בשעה 2 בלילה, אך הבחור הלז לא השגיח בה. האשה הלכה מבוישת לביתה, ואפשר לתאר את ההרגשה הקשה שהיתה מנת חלקה".

בשלב זה של הדברים הרעים רבינו בקולו הרך: "אם אין מידות - אין תורה, אין יראת שמים, אין מצוות ואין כלום". והמשיך: "אותו הבחור ברבות הימים גדל, ועם התורה ביחד נעשה מהאויבים הגדולים ביותר של התורה והמצוות!"...

כשסיפר זאת רבינו לתלמידים, לחש בחור אחד מהיושבים בשיעור לחבירו שישב לידו את שם האיש המדובר. רבינו שמע זאת והגיב: "אני בכוונה לא אמרתי את שם הבחור, משום שאני סיפרתי רק את הפרטים שיש בהם איזו שהיא תועלת לרבים!" ושוב המשיך וסיים: "צריכים לדעת שמי שאין בו מידות טובות, אפילו שהוא למדן גדול, הוא מתעקם וכל תורתו נהיית עקומה".

תורה מתוך שמחה

מעשה בבחור צעיר, יתום מאביו, שהיה ניגש מפעם לפעם אל רבינו לדבר עמו אודות דרך הלימוד, רבינו נענה לו במאור פנים ובקירוב מיוחד, אך לאחר מכן פנה רבינו לר"מ של בחור זה ואמר לו: חסרה לו השמחה, וכל זאת משום שחסר לו בעיונה של תורה! צריך לחזק אצלו את העיון, א"צ לחפש עבורו שום חיזוקים אחרים, וכי זהו החיזוק הכי גדול ששייך לתת לו. כשיהיה יותר מונח בעיון הלימוד ממילא תתמלא נפשו שמחה. [מעיד הר"מ שיבדלח"ט: כך עשינו, וראינו עמו פלאות].

אחד התלמידים מספר שביחד איתו למד בישיבה בחור שלימים פרק עול ויצא רח"ל לתרבות רעה. אותו תלמיד בהיותו עדיין בישיבה ועדיין לא ניכרו לו כלום מניצני פריקת עול כלל, ניגש אליו רבינו זללה"ה ואמר לו איך יכול להיות שלא רואים עליך שמחה? על כרחך שאתה לא מחובר לגמרא. אם היית מחובר לגמרא, היית בוודאי שמח!

מרשימות הגרמ"נ יונגרייז שליט"א: תלמיד שאומר שאין לו הנאה בלימוד, צריך לבדוק את תפילתו, ואם הוא מתפלל טוב - וודאי שבסופו של דבר ירגיש שמחה בלימוד.

ככלל אצל רבינו היה ענין זה עיקר שיהיה הלימוד מתוך שמחה ואושר, כמה פעמים שהייתי אצלו עם תלמידים דיבר על שמחה בלימוד, ופ"א הוציא את הגמרא (מסכת שבת) ולמד עם הבחור (בדף ל' ע"ב), וביאר כל דבר על ענין השמחה.

וכך ראו אצל רבינו זללה"ה עצמו, שבכל פעם כשהיה מתחיל ללמוד, היה מתחיל הכל מחדש, כילד שלא למד מעולם, בחשק בהתלהבות ותשוקה, אפילו גמרות שכבר למדם וכבר אמר עליהם שיעורים עשרות פעמים במשך שבעים שנה, בכל פעם היה מתחיל מחדש.

וכשהיה סוגר את הגמרא לאחר השיעור, היו

נפשו גחלים תלהט

גליון 123 יוגש תשע"ז

דבר המערכת

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנפים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 05276-97944

בני תורה העומדים באמצע זמן חורף עלולים להלכד ברשת יצר הרפיון. נקוה שהמאמר במסגרת ינסוך בנו כחות מחודשים. רבינו זצ"ל הרבה לשון מעלתו וחשיבותו של הבן תורה. במאמר הראשון מצייר היטב צורתו בטהרה.

בפרשיות אלו רבינו זצ"ל היה מראה פנים רבות בהבדל שבין יוסף ליהודה [עין במאמר חנוכה של תלמידו הרה"ג רש"ד פינקוס ז"ל "והיו לאחדים" שהוריד את הדברים למעשה כדרכו] וכבר הבאנו שהבנת צורתם הפנימית של הד"ת הם המפתח להבין בנפש פנימה את שלל כחותיה כי קב"ה ישראל ואורייתא חד. זהו תוכן המאמר השני, כח יוסף ויהודה החקוקים עמוק עמוק בנפש היהודי וכאן זוכים למבט חודר להבנת ענינם.

תודתנו נתונה לרב ווברערמן נ"י מארה"ב אשר ידיו לו רב בהפצת תורת רבינו ומסר לנו כת"י עיני ישראל ח"ג משם נלקח מאמר זה. הפצת העלונים בחלק ממרכזי התורה התקבלה בשמחה רבה. כל המעוניין לסייע לנו להמשיך בכך יפנה לטלפון המצוין למעלה או למייל.

הבהרה: מחמת סגנונו היהודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. המאמר הראשון בדרך כלל קל יותר להבנה. המאמר השני דורש יותר העמקה והתבוננות. כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

מסורת התורה, רק העמדת הכל על דעת עצמו, עקר את אפשרות גידול בן תורה בהציבור הרחב.

מכל האסונות שפקדו את הציבור בדורנו ר"ל כמדומה אין להם השוואה עם צרה זו, כי כאן נפגעה כל התשתית של האומה, והיחס של ההשגחה העליונה אל ירידה משונה זו, א"א לשער ולתאר, ה"י את עמו ישראל.

על הפסוק (בראשית לז, כד) והבור ריק אין בו מים, אמרו חז"ל (שבת כב, א) ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע כבר שאין בו מים. ומה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והדבר מתמיה, דהרי כונת המקרא הוא לומר שהשליכוהו לבור של נחשים ועקרבים, וא"כ למה נכתב אין בו מים, אלא ידוע פירוש הגר"א ז"ל ע"ד רמז באגדה זו דמים ר"ל תורה, ואם מים אין בו נחשים ועקרבים יש בו. והפירוש הוא שסילוק המים הוא זה שמצמיח שם נחשים ועקרבים ולא רק נותן להם אפשרות ליכנס כאן, א"כ עיקר הכל הוא "מים אין בו", זוהי הסיבה החיובית לכל. וידע כל בן תורה כי בנפשו הוא, כי כל סילוק התורה מתוך קומתו מגדלת באופן חיובי נחשים ועקרבים בו. כל זה מדובר בדביקות בתורה לבד. אבל סילוק ח"ו צביון בן תורה בן בנו של ק"ו הוא שיצמח גידול פרא ר"ל, וכמו שנבאר.

חובת השמירה על צביון מסירת התורה

במגילה (ג, ב) מבואר שענין כבוד התורה עולה הרבה בחומרתה ע"ג לימודה עיי"ש. כשמדובר על שינוי אופי ואופן המסורה של בן תורה, הרי אין המדובר על ענין הלימוד בלבד, אלא על צורת התגלות התורה תוך הציבור, וכאן גובר גילוי כבודה ע"ג חומרת לימודה. ענין העצמאות הנזכר למעלה, וענין הרצון לינתק וליצור תמונה חדשה כפי העולה על רוח החירות, הרי הוא נדון כפגיעה בכבודה של תורה ובשמים תובעים בחריפות ומהירות יותר ר"ל. כותלי ביהמ"ד נוצרו לשמירת הצביון ולגדל את הצביון הנמסר מדור לדור, ועליהם רוכב הציבור. הצורך ציבור (בכל עסקיו והעוסקים בצורכיו) היותר מוכרח, נחוץ וגדול באיכותו, הוא שמירת צביון המסורה

צורת הישיבות בכלל ישראל [אגרות דעת כ"ח]

הצורך בהקמת הישיבות

ידוע שהגר"ח העמיד את ישיבת וולוז'ין כאם לכל מהלך הישיבות דליטא שיהיו גם אחריו. נסביר כאן הצורך שהיה להקים מהלך זה. ידוע שההשכלה הארורה התחילה בדורו, אשר מטרתה האמיתית היה ליצור מצב של פריקת עול מלכות שמים וע"ז להתערב באומות, והתחילה אז להתפתח תנועה ציבורית. וקיי"ל שמציאות כזו שתתהווה ירידה ברוחניות בודאי שקדמה לכך ירידה קודמת בקומת התורה. ומקרא מלא הוא בפרשה ב' דק"ש השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וכו', ופירש"י כיון שאדם סר מן התורה, מיד הוא מתדבק בעבודה זרה. א"כ לא יתכן שתתפתח תנועה בציבור להיות מתערבים בגוים בלי שקדמה לכך הסרה מן התורה, וכל העלמה של קומות של תורה מובילה לדרך זה. ולכן חידש הגר"ח ז"ל ישיבת וולוז'ין, לסלול מסלול למסירת התורה גם בחושך כפול זה, ובטהרה בצורת נתינתה שקיבל מרבו הגר"א ז"ל.

העמדת התורה – לשמה דווקא

בעת ההיא המשכילים – בעזרת הממשלה הרוסית – רצו להכניס לימוד שפה וכתובה לתוך סדרי הישיבה, ואם לא יסגרוה, היה דיון סוער בין הגדולים מה להחליט (דהלא היתה אם כל הישיבות) עד שקם בעל בית הלוי ז"ל ואמר בפסקנות, נמסרה לידינו שמירת מסורת התורה כצורתה לדורות הבאים. על אי-טהרה בהמסירה לא נמסרה לנו ואין בידינו לעשות אחרת, פטורים אנו משמירתה ונותן התורה יעשה בזה כרצונו, והסכימו עמו כולם, ביהמ"ד צריך להיות בית שמגדלים בו רק תורה.

צביונו של בן תורה

צריך לדעת כי צביון של בן תורה הוא חלק ממהלך מסורת התורה בטהרה. לא על כל לומד ראוי לומר שיש לו תמונה של בן תורה, רק הוא לומד תורה, התורה צריכה להפוך לומדה להיות "בן" שלה. היא יוצרת כל תמונת החיים שלו, וחיינו יסובבו סביב דעת תורה דווקא. בן תורה ניכר בישבו, בקומו, בהליכתו ובטיולו ובכל הנהגת הרשות שלו שהוא תחת רסן של תורה, דהרי כל אבריו וגידיו בלולים ממנה, ועי"ז נקרא בן ממש אליה, לבית קיבול של תורה מתגעגעת התורה להמסר לו, כי הרי הוא דווקא ישמרנה כצורתה. כאן הו' דמותו של בן תורה חלק ממהלך המסורה ממש. גדולי הדורות למדו תלמידיהם איך לפתח צורה ושיהיו בניה של תורה. וגם התלמידים שהיו קשורים לרבם והתגעגעו מתי אגיע לאופי חייהם ומעשיהם, בלעו כל הגה שיצא מפיהם והפכו לעצם ובשר שלהם.

רגש העצמאות סתירה לבן תורה

והנה בא כאן חשך חדש, העולה על קודמיו באיכותו, והוא רגש העצמאות השורה בחוץ. אי-הכנעה למרותם של מנהיגי וגדולי בעלי

בין בדברי תורה ובין במקבליה.

כאן הוא בבת עינו של הקב"ה. כל נטיה של עצמאות הוא ניתוק ועקירה מהקודם, וממילא כרוך בו סילוק שיעורי דעת תורה המקובלת מתוך הנפש. וזהו גופא יגדיל ויצמיח נחשים ועקרבים בתוכו. הנחש היה הראשון בהיצירה שהסית למרוד בהקב"ה, ועקרב הוא כח ממית שיכול להרוס כל קומת האדם בפעם אחת.

מעלת השומר על צביון בן תורה

אשרי מי שלא יסטה ממסלול המסורה וימסור נפשו עליה

לבל תתערב זרות בגבולו, הוא הבן האהוב למעלה בעיני כל שרפי מעלה ג"כ הקוראים לפניו תנו כבוד לבנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר בו נתעצמה צורת התורה ונמצאת בטהרתה. השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו ישפוך רוח טהרה תוך לבבות בני הישיבות, אשר חזקתם היא שרוצים להיות טוב, אלא שתוקף רוח העושים שברחוב סחבם לכיוון אחרת דרך פיתויו של הנחש הקדמוני, והייתם כאלקים ואינכם משועבדים לכלום.

שורש מידת העצבות והעצה להמלט ממנה [קובץ ישורון כ"ד עמ' תקע"ו]

תוכן מידת העצבות הוא שלכל אדם יש שכל ישר אשר מושך אותו לטוב ולבחור באמת הניצחית. ומכח השכל הוא יודע להתבונן ולבדוק בכל מצב בו הוא נמצא מהו הטוב ומהו הרע ומה נדרש ממנו [אחרי ההרגל להשתעבד אל השכל אז מתחילים להבין בין אמת לשקר ואז יכולים לברור הדמיון ולרסן אותו תחת מושגי האמת (אגרות דעת ע"א)]. והעצבות פירושה שמכניס את עצמו למצב בו הוא נותן דרוך לרגשותיו ודמיונו להשתלט עליו ועל שכלו ואז כבר אינו פועל כפי שהשכל מחייב ומבין. וע"כ העצבות נחשבת כפריקת עול מלכות שמים כי במצבו איננו יכול להבחין בין טוב לרע ולבחור בחיים האמיתיים מול חיי שעה [יסוד העצבות נטיה בנפש לפרוק עול מלכות שמים ועצבות הוא התירוץ לזה שאומר לעצמו שאינו יכול לעשות ועל כן פטור זהו השאול תחתית שיכול להגיע נפש האדם (אגרות דעת ע"ב)]. ועל כן אדם במצב של עצבות חשוב כמת כי כל מעלתו של החי הוא בכח הבחירה שניתנה בידו. וזהו תפקידו בזה העולם להשתמש בכח הבחירה לבחור בטובו למאוס ברע, והמת אינו יכול לבחור וע"כ כיון שמת האדם נעשה חפשי מהמצוות כי ניטל ממנו כח הבחירה. ונמצינו למדים לפי"ז שכאשר אדם בעצבות ונוטל מעצמו את כח הבחירה הרי הוא כמהפך עצמו מחי למת. וא"כ מחובתו של האדם להוציא את עצמו ממצב של עצבות. ולזה צריך לדעת בהקדם שורש המידה המגונה הזאת ממה היא נובעת. ונראה שסיבת העצבות נובעת ממה שכל אחד בתחילת הזמן מגיע עם כחות ושמחה כולו מלא חשק לעלות ולהתעלות ובאמת הכל הולך אצלו על הצד הטוב ביותר וכל כולו מתמלא סיפוק ועונג בחושבו שכבר רכש לעצמו קנין וזה כבר חלק ממנו. ולאחר שעוברת תקופה וכבר איננו חש בלימוד כזה "גישמאק" כמו שהיה אז הוא נכנס לעצבות ונשבר כשרואה שאינו שווה באמת כמו שחשב. העצה לזה לדעת שמה שהיה בתחילת הזמן חשק ושמחה והיתה לו עריבות בלימוד זו סיעתא דשמיא מיוחדת שניתנה לו כדי שיכיר מהי מתיקות ונעימות התורה. וכך יוכל לשאוף להמשיך הלאה, אבל אין זה קנין שקנית אלא שמעכשיו חובתך להתמודד לבד. ישנה בעיה נוספת אשר בן תורה נפגש עמה והוא חוסר אמונה בחוש. ונבאר הדברים. מטבע האדם שכל דבר שקר שחזרו עליו כמה וכמה פעמים הוא נדמה לו כאמת ממש. וכך גם במשך חיי האדם מילדותו הורגלנו שעולם כמנהגו נוהג וכל בוקר יש לחם ומעולם לא התבוננו מהיכן מגיע הלחם. הולכים למכולת וקונים לחם. ומהמכולת קונים את הלחם מהמאפיה וכו'. והמבט הזה מתלואה אלינו שנים על גבי שנים וגם כשגדלנו נשארו עם אותה תפיסה קטנונית ומבט ילדותי. ואף פעם לא שמנו אל ליבנו שיש כאן מסובב כל הסיבות אשר הכל ממנו ורק ממנו. וממילא כשניגשים להתפלל לא מרגישים שזה כל כך חיוני כי בכל יום יש במכולת לחם וכו' והכל בא מעצמו. וכאשר נשאל אדם עיזה נס אירע לו היום הוא מהרהר רגע אחד או ב' רגעים ועונה כי לא אירע איזה מאורע מיוחד היום, וזה שקר. כי כל נשימה זה נס, זה מתנה מיוחדת והחיים שלפני שניה אינם מכריחים את החיים של הרגע הבא. ואין לאף אחד הבטחה על זה וזה לא שום חזקה דמייקרא על זה. חזקה יש רק באסורים ולא בחיים. ובענינו יכול אדם לעבור את השבעים או שמונים שנות חייו בעוה"ז ואף פעם לא להרגיש "על חיינו המסורים בידך ועל ניסוך שבכל יום עמנו". וכאשר אדם מתבונן תמיד בטובות והחסדים והניסים שהקב"ה משפיע עליו מטובו כל רגע ורגע ממש אז המבט שלו אחר והתפילה שלו היא אחרת. ועי"ז עולה ומתרומם האדם מקללת העצבון אשר מכיר ומפנים שכל רגע ורגע מתרחש נס. וכל רגע ורגע מקבל מהבורא ית' מתנה שכוללת את כל המתנות – מתנת החיים עצמם.

יהודה – כח ה"גומר" שלמות המעשים [עיני ישראל ח"ג כת"י]

הקדמה

במאמר זה נראה בעז"ה פנים חדשות במעלת יהודה על יוסף, ע"פ מה שיסדו חז"ל הק' [ובכתבי הגר"א ז"ל מאריך בזה] שיוסף הוא בחינת זכר ויהודה הוא בחינת נקבה. כאשר נעמוד על עומק מעלת הנקבה על הזכר, נבין את מעלת יהודה על יוסף בנקודה זו [א.ה רבינו לא הבהיר את הסוגיא דיוסף במאמר זה].

מעלתו של ה"גומר"

ישנו כלל מפורסם בש"ס (שבת צ"ג ביצה כ"א). כשאדם עושה דבר בסיועו של חברו אם יכול לעשותו לבד

והשני אינו יכול, השני נקרא מסייע שאין בו ממש, אך אם אינו יכול להעשות אלא בהצטרפותו של חברו, מתייחס המעשה לשניהם בשוה. אבל ישנו אופן נוסף שאע"פ שצריכים הם זה לזה, מ"מ נקרא כל המעשה על שם אחד מהם, והוא מה שאמרו במדרש (תנחומא הובא ברש"י עקב ח' א') דכל מצוה נקראת ע"ש גומרה, וכן אמרו בגמ' (סוטה י"ג ב') כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו. נמצא שיש מעלה עצומה למי ש"גומר" על כל הקודמים לו, שבהיותו הגומר ומכה בפטיש, מתייחס הכל אליו. בזה נבין מה שענה ר' עקיבא לשאלת טורנוסרופוס

הרשע, מעשיו של מי נאים יותר, של הקב"ה או של אדם. אם ברא הקב"ה את האדם עם ערלה, היאך אתם מעבירין אותה, אמר לו ר"ע צא וראה חטים שברא הקב"ה, אי אפשר לאכול אותן, בא האדם וטוחנם ולש עיסה, ועושה גלוסקאות נאות. מדוע נברא העולם בצורה זו. משום שמגודל הטבתו של הבורא ית"ש מסר את יכולת ה"גמר" והתיקון בידי האדם עצמו, ועי"ז תתייחס כל יצירתו ותיקונו אליו, שהרי כך הכלל שאין הדבר נקרא אלא על שם גומרו.

האשה - "גומר" של קומת האדם

בנקודה זו גדולה מעלתה של הנקבה על הזכר. הגמ' (יבמות ס"ג א') מביאה ששאל ר' יוסי את אליהו מה פירוש "אעשה לו עזר" במה אשה עוזרת לאדם, אמר לו אליהו אדם מביא חטין, האם הוא כוסס חטין? אדם מביא פשתן, האם הוא לובש פשתן? אלא אשתו היא זו שמכינה לו גלוסקא ובגד ממה שמביא לה. נמצא שהיא מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו! אליהו צייר לנו כיצד האדם מכין את התשתית, מביא חטים ופשתן, אבל עדיין אינם ראויים לשימוש, והאשה משלימה ו"גומרת" את מעשיו.

אם כך הוא במהלך הדברים הגשמי, בודאי שכך הוא גם בציר הפנימי, שהאשה משלימה את מעלותיו הרוחניות של הזכר, ומגביה אותו למעלות שהוא אינו יכול להגיע אליהם בכחות עצמו, וכמו שאמרו חז"ל שם (יבמות ס"ב ב') כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה, בלא תורה בלא חכמה, בלא שלום עי"ש. מפורש אם כן שהיא ה"גומרת" ומשלימה את קומתו, ובזה גדולה מעלת הנקבה על הזכר, שהכל מתייחס אליה, דאין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה. זהו מה שכתב הגר"א ז"ל (אדרת אליהו בראשית) שלפני החטא היתה מעלתה של חוה גדולה משל אדם, והיה בוש מפניה, ולכאורה הוא דבר תמוה שכן אינה אלא מן הצלע שלו, ואיך יתכן שהטפל יהיה מעולה מן העיקר. אך הם הם הדברים, האשה אינה רק עזר וסיוע, אלא היא ה"גומר" ומשלימה את האדם, ובזה גדולה מעלתה ממנו [ויתבאר יותר בהמשך].

האדם "גומר" של מלכות שמים

יש ליסוד הנז' עומק עצום. הנה ידוע שיש למלכות שמים שתי פנים, האחת שהשי"ת הוא מלך בעצם, ואינו זקוק להמלכה של מישהו, כמש"כ בפיוט "אדון

עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא". כי גם בעוד שלא נוצר שום יצור ושום נברא, היה מלך, כי הוא מלך בעצם. הפנים השניות הם מה שגזרה חכמתו ית' שהוצאה לפועל של המלוכה, תהיה דוקא ע"י הנבראים, בכך שיקבלו עליהם את עול מלכותו, כעין מלכותא דארעא שאין מלך בלא עם, וכמש"כ "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם".

המהלך השני שהמלוכה תלויה בנבראים מתחיל מראשית עולמות הנבראים, ברום גבהי מרומים, שכל ברואי מעלה מכירים בכבודו ומקבלים עול מלכותו עליהם, וסוף גילוי המלכות הוא בעולמינו, שהוא העולם השפל ביותר בסוף כל המדרגות, וכאשר עם ישראל כאן מקבלים עול מלכותו ועושים רצונו, בזה נשלם גילוי המלכות והוצאתו לפועל, ובזה גדולה מעלתם שהם ה"גומר" של גילוי המלכות, והכל נקרא על שם, דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה וכנ"ל.

ההכתרה והנהגת המלוכה

ובנפה"ח (ש"א פ"ח בהגה"ה) רמז ענין זה [של שני הגוונים במלכות שמים] בנוסח זה. יש שתי בחינות במלך, יש את ה"כתר" של המלך, ועצם ה"הנהגת" המלוכה. הכתר המונח על ראש המלך אינו בר-ניתוק, אבל המלוכה עלולה להתנתק את"ד. פירוש הדברים, עצם ה"הכתרה" היינו שהוא מציאות של "מלך", זה אינו תלוי בשום דבר, וא"א לקלקלו בשום אופן, מלכות קדומה בטרם כל יציר נברא, אבל הנהגת המלכות נמסרה כביכול לבחירת האדם, שעפ"י מעשיו יקבע אם יתגלו סדרי המלכות, או שיראו שיבושים, וכאילו נפסקה מלכות שמים, וארץ ניתנה ביד רשע ח"ו. וכאשר בוחר האדם בטוב ומתגלית מלכותו בעולם הרי, האדם הוא ה"גומר" של המלוכה, ונקרא הכל על שמו כנ"ל.

"ההכתרה" [המלכות בעצם] הקבועה ביציבות גמורה ואינה בת-קלקול כלל, היא בחינת "אני 'הויה' לא שנית" - שאינה ניתנת לשינויים כלל. ומה שנמסר לנבראים הוא הנהגת המלכות שהיא שם "אלקים", כי בעשותם רצון ה' מתקיים תנו עוז "לאלקים", ולהיפך ח"ו מתישים כח "גבורה" של מעלה, אבל הנהגת ה'הויה' היא עצם ה"הכתרה" של המלך שאינה מסורה לנבראים, ומקיים ומהוה את עולמו בכל מצב, ואפילו אם חלילה יגיעו עד עפר, וכדוגמת דור המבול וגרוע

מכך, יקיים את עולמו בכח מלכותו ושלטונו בעצם שאינו משועבד לשום דבר.

זכייתו של יהודה במהלך ה"הכתרה"

ובהיות שכל דרכי שמים נתגלו באבות הקדושים [והוא מה שאמרו שהאבות הם המרכבה, אברהם חסד וכו'] זכה יהודה ונעשה דוגמא להנהגת 'הויה', וכן אמרו בגמ' (סוטה ל"ו ב') שנקרא כולו על שמו של הקב"ה [שכל אותיות שם 'הויה' כלולות בשמו], וכתב הגר"א ז"ל שמפני כך נכרתה ברית לדוד המלך ע"ה שלא תפסק מלכות מזרעו לעולם, כי יהודה מושרש בהנהגת שם 'הויה' שאינה בת שינוי כלל [ומה שנכלל בשמו אות ד' אכמ"ל]. יהודה זכה לכך מכח עמידתו בגבורה עילאית בנסיון הנורא שהודה על מעשה תמר. במעשה זה התגבר על עפרוריות החומר הגס שבגוף האדם, וזיכנו וקידשו והכניסו תחת עול המלכות, ובזה היה "גומר" של כל מערכת המלכות, שכל כולו נכנס תחת עול המלכות בלי שום חציצה כלל, ומפני כך זכה שתחול עליו הנהגת שם 'הויה' [הנסיון של יהודה היה בפרהסיא כמבואר בסוטה שם אך יוסף שעמד בנסיון דומה אך בצנעה לא זכה לכך], כי הכל נקרא על שמו של "הגומר", ועל כן המלכות בעצם ברום גבהי מרומים, חלה עליו, ונקרא כולו על שמו של הקב"ה. והוא אשר כתבנו בפתח דברינו בשם חז"ל, שיהודה הוא בחינת נקבה, כי נקבה היא "הגומר" של כל עניני הזכר, והכל נקרא על שמה, ולכן נקרא על שמו של הקב"ה וזכה להנהגת 'הויה' כמשנ"ת.

זווג החכמה עם המעשה

נגדיר יותר את כח "הנקבה" של יהודה, הנה כתיב (משלי ג' י"ט) "ה' בחכמה יסד ארץ", פירושו הוא כך, דהנה הלשון "חכמה" [מתוך לשונות ההשכלה כמו בינה דעת וכיו"ב], מורה על עצם ההנחה שקיבל מרבו [כמו שפירש"י פר' תשא], הנחה זו אינה ניתנת לפקפוק כלל, ואין לו לתלמיד אלא להעמיק ולהבין, ואולי אחרי ארבעים שנה יגיע לעומק המובן בדברי רבו, אבל עצם ההנחה היא מוחלטת מבלי פקפוק, ולכן דוקא מכח החכמה "יסד ארץ", שהארץ יש לה יציבות מוחלטת

בלי שינויים ותמורות, ושלא כשאר הסוגים צומח חי ומדבר, שכולם בעלי שינוי וחילוף. מערכת החכמה והמחשבה של האדם, ומערכת המעשה שלו, הם בחינות של זכר ונקבה. כי תפקיד המח לכוון את מעשי האדם, והמקביל לכך הוא פסוק זה – "בחכמה יסד ארץ", כי הארץ היא מציאות של "מקבל" מן השמים, כדוגמת נקבה המקבלת מן הזכר, כמאמר הכתוב "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים וגו'", הרוה את הארץ והולידה והצמיחה", והחכמה שהיא כח המשפיע - בחינת זכר, הוא יוסד ומכוון את הארץ.

עבודת האדם היא "לזווג" בין המחשבה והמעשה, שהמעשים יעשו רק עפ"י הכוונת השכל, ולא לפי משיכת לבו ונטיות ההרגש שלו, והגדרתו הוא שכל מערכת המעשה תהא נתונה תחת "עול" הדעת והשכל, כלשון הגר"ס ז"ל האדם "אסור במושכלו", ואז מתייחס כל מעשה אל השכל כדוגמת מלאכת חורש בשבת שביאר הרמב"ן (שבת קנ"ג ב' ובהשגותיו לספ"ה מ שורש י"ד) שמתייחס המעשה אל האדם המכוון אותה, מפני היותה תחת העול שעל צוורה. ויתר על כן, דצריך האדם לבטל את דעתו ולחיות תחת עול "החכמה", שהיא בהירות ההכרה בהשי"ת, ולרוב הבהירות הרי זו הכרה יציבה בהחלט גמור בלי תנועה ותנודה כלל, כדוגמת ההנחה המוכרחת שקיבל מרבו כנ"ל. וזו בחינת "אני 'הויה' לא שנית", שאינו בר שינוי כלל, ותכלית עבודת האדם

היא "לזווג" את החכמה עם המעשה, באופן שיתאימו זה עם זה לגמרי. ובזה יובן מה שהגדיר הגר"א ז"ל שתורה לשמה היינו לימוד ע"מ לעשות, ובלא זה אחז"ל דמוטב שתהפך שליתו על פניו, וזהו עומק הכתוב הנ"ל "בחכמה יסד ארץ", דהחכמה (בחי' זכר) והארץ (בחי' נקבה) מקושרים זה עם זה, ומתאימים זה לזה, והוא הציור הסופי, ותכליתו של האדם.

יהודה הגיע בענין זה לתכלית השלמות, שבהירות הכרת החכמה השתלטה לגמרי על מערכת המעשה, שלא היה שום דבר החוצץ ומעכב את העשיה בפועל, והזדווגו החכמה והמעשה באיחוד מוחלט, שלא היה שום פקפוק במעשים כמו שאין פקפוק בהכרה, ודו"ק

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת ויגש תשע"ז -

עוד בדברי החזון יחזקאל

א. כשיצילו שניהם

אם יש שני אנשים מסוכנים, ואחד מהם יכול להציל רק על ידי מלאכה בשבת, והשני אפשר להצילו גם בלא מלאכה, ויש שני רופאים אחד ישראל ואחד נכרי, ואפשר שהנכרי ילך להציל זה שצריך להצילו על ידי מלאכה, וישראל יציל לזה שאין צריך מלאכה, ואפשר גם בהיפוך.

בזה בפשוטו יש לומר שהישראל יציל בלא מלאכה, שהרי שאני חבא דשניהם ינצלו, ואם כן נימא דאם אפשר להציל בלא מלאכה חייב לעשות כך. ודמי לנידון אם עבדינן פיקוח נפש על ידי נכרי כאשר אין שהוי, והיינו דהישראל והנכרי יעשו המלאכה באותה שעה.

וכמו כן אם יש מסוכן בשבת ומסוכן ביום ראשון, והנידון אם הישראל יעשה בשבת והנכרי ביום ראשון או להיפוך, הכי נמי יש לומר שהישראל יעשה ביום ראשון מהאי טעמא דהרי בלאו הכי ינצלו שניהם.

ב. שני רודפים

הנה אם יש שני נרדפים על ידי שני רודפים, ויכול להציל רק אחד מהם, ונרדף אחד יכול להציל על ידי אחד מאבריו של הרודף, [או דסגי לתופסו], ונרדף השני יכול להציל רק על ידי הריגת הרודף, האם נימא דיציל דוקא אותו נרדף שיכול להצילו על ידי אחד מאבריו של רודף כדי למנוע הריגת נפש.

ולכאורה אם נימא בגווני דלעיל דאיזה שירצה יעשה, ושרי להציל אדם על ידי חלול שבת אע"פ שיכול להציל אדם אחר בלא חילול שבת, אם כן הכי נמי בנידון דידן יציל מי שירצה.

אכן ראיתי בשפת אמת יומא (פ"ב ב') דפסיקא ליה באיכא ב' רודפים, אחד רודף אחר חבירו להורגו ואחד רודף אחר נערה המאורסה, ויכול להציל רק אחד מהם, דחייב להרוג הרודף את הנפש, והטעם דכך תיהרג רק נפש אחת, [והיינו הרודף להרוג], משא"כ אם יהרוג הרודף אחר הערוה, יהיה ב' נפשות אבודות, הרוף אחר הערוה והנרצח. [ובין כך יהא עבירה, דרודף השני שלא יהרג, יעבור או על רציחה או על ערוה].

והנה לדבריו הוא הדין בנידון דידן דשני נרדפים, דבאחד צריך להרוג הרודף ובאחד אינו צריך להורגו, נימא דיציל דוקא זה שלא צריך להרוג.

ומכל מקום עדיין אינו סותר לדינא דהחזון יחזקאל, דיש לחלק דבאמת לענין חילול שבת אמרינן דיעשה איזה שירצה, ושאינו לענין רודף דיש לומר דכדי שישאר עוד נפש מישראל עדיפא.

[והנה יש לעיין ביכול להציל הנרדף בלא להרוג הרודף, אלא יהא מוכרח לעשות מלאכה בשבת, האם מחייבין למיעבד הכי. [באופן שהריגת הרודף אינה חילול שבת דנימא דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה]. ולכאורה משום פיקוח נפש של הרודף יש למיעבד הכי.

ולא דמי לרדיית הפת דאסרינן לאדם אחר לרדות באיסור, ואפילו באיסור דרבנן, דהתם יש כאן חיוב מיתה מדינא למי שאפה בשבת, ואין לאחר לעשות מלאכה להצילו מחיובו, משא"כ כאן הריגת הרודף אינו אלא משום הצלה, והלכך אם אפשר להציל באופן אחר בלא להרוג הרודף אף בחילול שבת יש למיעבד הכי].

ג. ספק

הנה נראה דאף היכא דתרווייהו רק ספק פיקוח נפש, נמי יעשה

מי להציל מסכנה

וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אֲבִי אֱלִינוּ וְגו' וְלִקְחָתָם גַּם אֶת זֶה מֵעַם פְּנִי וְקָרְהוּ אֶסְיוֹן וְהוֹרְדָתָם אֶת שִׁיבְתִי בְרַעַה שְׁאֵלָה (מ"ד כ"ז - כ"ט)

איתא בקרא שיעקב חשש שבנימין ימות בדרך, וביאר רש"י (פ' מקץ מ"ג ח') דהשבטים טענו דעדיף לסכן את בנימין ולא לסכן את כל האחים, דהרי בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו אם לא נלך כולנו מתים ברעב, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי.

חזינן דהיה סכנה או לבנימין או לכל השבטים, והיה נידון מי להציל, והשבטים טענו דעדיף להציל את אלו שהם בודאי סכנה. [ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת ויגש תשע"ד].

ויש לדון בכמה גווני דבפיקוח נפש דאיכא נידון מי להציל.

חזון יחזקאל

הנה שאלתי להגאון בעל חזון יחזקאל זצ"ל, מהו כאשר יש בשבת שני אנשים מסוכנים, באופן דהוה פיקוח נפש דדוחה שבת, ויכול להציל רק אחד מהם, ואחד מהם יכול להציל רק בחילול שבת, והשני יכול להציל גם בלא חילול שבת, כגון שחולה אחד קרוב אליו ויכול ללכת אליו ברגל, וחולה השני רחוק ממנו וצריך לנסוע אליו ברכב. האם יציל דוקא האדם שיכול להצילו בלא חילול שבת, או דילמא נימא דאיזה שירצה יציל.

וקאמר הגאון בעל חזון יחזקאל דאיזה שירצה יציל. וכך כתב בספר משנת פיקוח נפש בקובץ תשובות להגאון דרך אמונה שליט"א (אות מ"ד).

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. באחד יוכל לקיים מצוה

הנה יש לעיין, מהו ביכול להציל אחד משני אנשים, ואם יציל אחד מהם יהא לו באותו מקום קיום מצוה, כגון שימצא שם ד' מינים בסוכות, משא"כ אם יציל השני לא יוכל לקיים המצוה, האם זה מכריע שיציל דוקא החולה הזה כדי שיוכל לקיים המצוה.

ונראה דיציל איזה שירצה, דקיום המצוה אינו מכריע, ואינו נראה לחלק בין נידון שבאחד יש חילול שבת ובין נידון שבאחד יש ביטול מצוה.

ב. כיבוד אב

אם כן הוא הדין נמי באופן דאם יציל אחד מהם יוכל לקיים מצוות כיבוד אב, נמי נימא דאיזה שירצה יעשה.

אך אם כן תיקשי אמאי אמרינן בגמרא הוריות (י"ג א') דיקדים להציל אביו לפני אחרים, הרי להאמור אין בזה קדימה. ויש לבאר דאינו מפאת מצות כיבוד אב אלא מפאת קדימה של חשיבות.

ג. כהן קודם ללוי

הנה אמרינן במשנה בהוריות (י"ג א') דכהן קודם ללוי, וילפינן הכי בגמרא מהא דכתיב בני עמרם אהרן ומשה, ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

והעירוני דהא בכהן יש עשה דוקדשתו, ואם כן תיפוק ליה מפאת הא דיקדים. אלא הוכיחו מהכא כהנ"ל, דחזינן דמשום קיום מצוה לא קפדינן כיון דיש כאן פיקוח נפש דאידיך.

ולפי זה בנשבע להציל אחד מכל מקום יציל מי שירצה, אך הדבר מתמיה דאם שניהם לפניו ויכול להציל מי שירצה ונשבע להציל אחד מהם אין בשבועתו ממש, וצריך תלמוד.

איזה שירצה, כיון דגם ספק פיקוח נפש דוחה שבת.
אמנם אם זה שבלא חילול שבת הוא ודאי שיצילו, והשני דהוה עם
חילול שבת הוה רק ספק אם יציל, יעשה את הודאי.
ויש לעיין אם עשה את הספק אם יתחייב משום חילול שבת. וכן
תליא בזה אם זה שבלא חילול שבת הוה כהן וזה שעם חילול שבת
הוה ישראל, והציל הישראל כנגד דיני הקדימה, אם יתחייב משום
שבת. ולכאורה יש לומר דנהי דעבר על דיני הקדימה, מכל מקום קא
עביד פיקוח נפש.

שבות בין השמשות

הנה יש לעיין ביש לפנינו ב' מצוות שקולות ויכול לקיים רק אחת
מהן, ואחת יכול לקיים רק על ידי שיעבור על שבות בין השמשות,
משא"כ המצוה השניה יכול לקיים גם בלא שיעבור על שבות.

כגון שיש לו שופר ואתרוג, ונמצא בשבת לפני ראש השנה, ואחר
כך לא יוכל להשיגם, ועל האתרוג יש מוקצה, ועל השופר אין
מוקצה, ויכול לקחתם רק בין השמשות.

האם אמרינן דיקיים דוקא המצוה דאינו צריך לעבור על שבות,
או דילמא אמרינן דאיזה שירצה יעשה.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא לכאורה יש לומר מסברא, דלמה יעבור
על שבות כדי לקיים מצוה אחת, כיון דיכול לקיים מצוה השניה בלא
לעבור על שבות.

אך לאידך גיסא יש לומר דאינו כן, דלא דמי להיכא דאותה מצוה
יכול לקיים בלא לעבור על שבות, דאז אין השבות לצורך, אבל הכא
למצוה זו השבות היא לצורך, ואם כן נימא דאיזה שירצה יעשה.

ב. סמוכה בזמן

יש לדון שיקח המצוה הסמוכה יותר בזמן. [וכגון בדוגמא הנ"ל,
דיקח שופר דחייב בה כבר בראש השנה ולא רק בסוכות].

אך במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' כ"ב) דן באופן שבעיר אחת יהא
לו סוכה ובעיר שניה ד' מינים, מי אמרינן דילך לעיר שיש לו סוכה
כיון דהחייב הוה קודם, דהחייב דסוכה הוה כבר בלילה, או דילמא
לא אמרינן הכי, כיון דההליכה היא בלאו הכי קודם הזמן.

והסיק כהצד השני, דקדימה דזמן היינו דוקא כאשר יוכל לקיים
גוף המצוה, אך היכא דהנידון על מכשיר המצוה, ושני המכשירין
בזמן אחד, בזה לא אמרינן דיתחייב במוקדם יותר.

אמנם בנשמת אדם (כלל ס"ה אות א') מבואר דלא כמטה אפרים,
דהנה אמרינן בגמרא שבת (כ"ג ב') נר בתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף
משום שלום בית, והקשה בנשמת אדם, דתיפוק ליה דנר ביתו קדים
בזמן, שהרי מצות הדלקת הנר הוא עוד מבעוד יום, ואילו הקידוש
הוא רק בלילה, אם כן אותה המצוה שבאה לפנינו לעשותה תחילה
הוא דיש לו לעשות, דאם לא כן חשיב מעביר על המצוה.

ולכאורה שם הנידון לענין לקנות הנר, והרי יקנה בלאו הכי קודם
הזמן, אלא דלא סבירא ליה כהאי גיסא דמטה אפרים.

ג. זכר לדבר

יש להביא זכר לדבר, דהנה אמרינן [ענין שולחן ערוך סי' שמ"ב במשנה
ברורה סק"ג] דכיון דערובי תחומין מערבין רק לדבר מצוה, ממילא גם
כשמניח הערוב בכרמלית מהני מפאת דכל דבר שהוא משום שבות
לא גזרו בין השמשות.

והרי לערב עירוב תחומין שרינן אף כאשר יכול לעשות מצוה אחרת
שקולה בביתו, ואפילו הכי קא פסיק ותני דמהני בעירובו בכרמלית.
ויש לדחות דהא דאמרינן דשרינן בעירוב תחומין כשהיה בכרמלית
לא איירי בכהאי גוונא.

ד. כמה חדרים למזוזה

הנה אם נימא דכשיש ב' מצוות ואחת צריך לעבור על שבות, דיש

לומר דאיזה שירצה יעשה, יש לעיין כשיש לו שני חדרים ויכול לשים
רק מזוזה אחת, ובחדר אחד רק אם יעבור על שבות בין השמשות,
[כגון דלפתוח הדלת על מנת לקבוע מזוזה יכול לפתוח רק בין
השמשות ועל ידי שבות], אם נימא איזה שירצה יעשה, או דנימא
דהוי חדא מצוה.

ולענין יש לדון דזה שאני, דמכל מקום חשיבא חדא מצוה דקביעת
מזוזה, אע"פ דהוה בשני חדרים, אך אין לי ראייה לזה.

אך העירוני דאם כן ביש לו ב' ארבע כנפות אחת בכלאים ואחת
בלא כלאים, דיתחייב ללבוש זו שבלא כלאים, ולא שמענו זאת.

ואולי עשה דוחה לא תעשה שאני מהיתירא דבין השמשות, וצריך
עיין בכל זה.

אין מעבירין

הנה יש לעיין, אמאי קאמר החזון יחזקאל דאיזה שירצה יעשה,
הרי באופן שחולה אחד סמוך לו ויכול ללכת אליו ברגל, וחולה השני
רחוק וצריך לנסוע אליו ברכב ועושה מלאכת שבת, הרי נימא
דיעשה הקרוב יותר, וכדלהלן.

א. מקור להנ"ל

הנה חזינן הכי לענין קצירת העומר, דאיתא במשנה במנחות (ס"ד
ב') דמצות העומר להביא מן התבואה היותר קרוב לירושלים,
ואמרינן בגמרא (שם) דחד טעמא היינו משום דאין מעבירין על
המצות.

וכך כתב במשנה ברורה (סי' כ"ה סק"ד) דנראה פשוט דאם מתפלל
בביתו ורוצה להניח טלית ותפילין, ובתוך חדר שלפניו מונח התפילין,
ובתוך חדר אחר רחוק יותר מונח הטלית, צריך להניח תפילין ברישא
כדי שלא יעבור על המצות אחרי דהתפילין מזומנין לפניו תחילה, ואף
שלא נטל עדיין התפילין בידו.

ב. אזלינן בתר הזמן

יש לומר דאזלינן בתר הזמן, ונימא דאיירי דוקא באופן דמבחינת
הזמן יגיע לשניהם בשוה, ואם כן אין כאן דינא דאין מעבירין.

ולפי זה בגוונא דנהי שחולה אחד נמצא יותר רחוק, מכל מקום אם
יסע אליו ברכב יגיע יותר מהר, נמצא דהוי סמוך יותר בזמן, אם כן
יהא חייב ללכת דוקא ברכב להחולה הרחוק מפאת דינא דאין
מעבירין.

תו יש לומר דאזלינן בתר המרחק, ונימא דבגוונא דחזון יחזקאל
המרחק שוה, אך למקום אחד יכול להגיע רק ברכב ולמקום שני
אפשר להגיע ברגל.

ג. ליישב קושיית תוספות

הנה איתא במשנה בזבחים (מ"ז א') דשיירי הדם דחטאות
הפנימיות ניתנים ביסוד מערבי דמזבח החיצון. ויליף בגמרא (שם נ"א
א') מקרא 'אשר פתח אהל מועד'. והקשו תוספות (זבחים שם ד"ה אשר,
מגילה ו' ב' ד"ה מסתבר) אמאי צריך ללומדו מקרא, תיפוק ליה משום
דאין מעבירין על המצוות, דהרי כשהכהן יוצא עם הדם מפתח
ההיכל שהוא בצד מערבי, פגע ברישא ביסוד המערבי.

ותיקשי, דאם נימא דאזלינן בתר הזמן, יש ליישב קושיית
התוספות, דהרי משכחת לן גוונא שאע"פ דהיסוד מערבי קרוב יותר
מכל מקום יותר מהר יגיע ליסוד דרומי, כגון שיש שם הרבה אנשים,
ואם כן מצד דינא דאין מעבירין מקדים יסוד הדרומי, ורק מחמת
הילפותא מניח על יסוד מערבי. [ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת בא
תשע"ד].

ד. לעלות לתורה

הנה יש לעיין כהנ"ל לענין לעלות לתורה, דאיתא בשולחן ערוך (סי'
קמ"א סעי' ז') דהעולה לתורה ילך בדרך הקצרה, האם אזלינן בתר
המרחק או בתר הזמן, כגון שדרך אחת יותר קצרה אבל מעכבין
אותו אנשים מלעבור.

ויש לחלק, דהתם לאו מפאת אין מעבירין אתינן עלה, אלא מפאת כבוד התורה שמזדרז ללכת, ואם כן נימא דודאי יעלה בדרך שיכול להזרז יותר.

ה. נתגרשו שניהם שוין

הנה חזינן בגמרא קידושין (ל"א א') עיין שם ברש"י ד"ה שכן) באבא אומר השקיני מים, ואמא אומרת השקיני מים, דאם נתגרשו שניהם שוין ואיזה שירצה יעשה.

ותיקשי, אמאי יעשה מה שירצה, נימא דאין מעבירין ויעשה דוקא הקרוב יותר. ועיין במאירי בקידושין (שם) דיש להקדים את המזדמן כדי שלא לעבור על המצוות. אבל בפוסקים לא הוזכר.

ו. איש קודם לאשה

העירו דלענין כבוד אב אין לומר שיקדים מצד דינא דאין מעבירין, דהנה אמרינן במשנה בהוריות (י"ג א') דאיש קודם לאשה, ומכל מקום אמרינן בכיבוד אב ואם דבנתגרשה שניהם שוים ואיזה שירצה יעשה, חזינן דלא אמרינן בזה איש קודם לאשה, ועל כרחך מפאת דזה לא משפיע בשני הורים. [א"ה, והיינו דמכיון דיש חיוב לכבדם מצד הורים לא נוסף חיוב מצד היותו איש].

והנה הא דאיש קודם לאשה עדיפא על אין מעבירין, ואם כן קל וחומר דכיבוד אב ואם דעדיפא על קדימה דאיש קודם לאשה, ודאי דעדיפא על אין מעבירין. ודבר חכמה קאמר.

אמנם יש לדון לא כך, דדוקא מעלת עצמיות כמאן דליתא בהורים, ומשום הכי ליתא בהורים מעלה דאיש קודם לאשה, אבל הא דאין מעבירין על המצוות שזה צורת העשיה, נימא דאיתא אף בהורים, [אע"פ דמעלת עצמיות עדיפא מאין מעבירין].

ב' מצוות עשה

הנה יש לדון להוכיח כעין דינא דהחזון יחזקאל, מהו לענין ב' מצוות עשה, ואחד מהם ידחה לא תעשה ואחד מהם לא ידחה, מי אמרינן דיעשה דוקא המצוה שאינו צריך לדחות הלא תעשה, או דילמא איזה שירצה יעשה:

א. קושיית עמודי אור

הנה אמרינן בגמרא זבחים (צ"ז ב') דבשר קדשים שבלע מפסולי המוקדשין, אינו נאכל, שנפסל החתיכה הכשרה משום שנבלע בה קצת מן הפסולה.

ומקשינן בגמרא אמאי תיפסל, ליתי עשה דאכילת קדשים כשרים, וידחה לא תעשה דאכילת פסולי המוקדשין. ומשני דאיכא גם עשה שלא לאכול פסולי המוקדשין, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. [תו] משני דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש].

והקשה בעמודי אור (ס"י נ"א) הרי בלאו הכי איכא גם עשה לשרוף פסולי המוקדשין, ואם כן אם יאכל הקדשים עם הפסול הבלוע בו, יבטל העשה דשריפה, ואין עשה דאכילת קדשים דוחה לא תעשה ועשה. [לא תעשה דאכילת פסול ועשה דמצות שריפה].

ובחזון איש (קדשים קמא ס"י ל"ז ס"ק י"ב) כתב ליישב בכמה אנפי, חדא, דבנבלע הפסול בהכשר, דאיכא רק טעם כעיקר של הפסול בכשר, אין מצות עשה דשריפה, דהרי חזינן דדוקא בנבלע בכלים בעינן מריקה ושטיפה. [ונקעין זה תירץ בעמודי אור].

עוד תירץ דיש לומר דלא שייך טעם כעיקר במידי שאינו תלוי באכילה אלא עומד לשריפה. [וצריך תלמוד, דהרי בביעור פירות שביעית איכא טעם כעיקר, כדחזינן במשנה בשביעית (פ"ט מ"ה) המובא בגמרא פסחים (נ"ב א') בכובש שלשה כבשין בחבית אחת].

עוד כתב דיש לומר דבלע חצי זית, ונימא דאין מצוות שריפה בחצי זית. [אך חזינן בתוספות בזבחים (שם ד"ה נית) דהקשו דהוה כרת, ותירצו דקאי על יוצא, הרי דפסיקא להו דאירי בכזית].

ב. איזה שירצה יעשה

עוד כתב בחזון איש ליישב, וזה לשונו, אפשר דאין האוכל נותר עובר בעשה של שריפה אלא שאינו מקיימה, וגורם שלא יוכל לקיימה, עכ"ל.

והיינו דלא דמי להא דאמרינן (שבת סוף כ"ד ב') לענין יום טוב דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, דהתם בעשיית מלאכה מבטל עשה דשבת יום טוב, משא"כ הכא באכילתו רק אינו מקיים העשה. [ונפקא מינה כשאינו יכול לשרוף, אם יהא מותר לו לאכול].

אך אכתי תיקשי, דעכ"פ יקיים דוקא העשה דשריפה דכך אינו מוכרח לדחות לא תעשה, משא"כ כשמקיים העשה דאכילת קדשים הרי מוכרח לדחות לא תעשה.

אלא על כרחך האי תירוצא היינו דוקא כד נימא דאם יש לפניו שתי מצוות עשה שהם שקולות, ויכול לקיים רק אחת מהם, ואחת היא בעשה דוחה לא תעשה, ואחת היא עשה לחודא בלא לאו, איזה שירצה יעשה.

והוא הדין בנידון דידן דיש לפניו שתי מצוות עשה, אלא שאחת יש כנגדה לאו דהיינו עשה דאכילה, ואחת אין כנגדה לאו דהיינו עשה דשריפה, בזה אמרינן איזה שירצה יעשה אע"פ שידחה לאו.

[לכאורה מצות אכילה נוהגת בלילה וגם בשבת ויום טוב, משא"כ מצות שריפה, ואם כן אדרבה יתחייב לבחור מצות אכילה, ואם כן האי תירוצא על קושיית עמודי אור אינו רק שיוכל למיעבד כרצונו, אלא טפי מינה].

ג. למילף דינא דחזון יחזקאל

לכאורה יש למילף מהכא דינא דהחזון יחזקאל, דכמו דבמצות אמרינן איזה שירצה יעשה אע"פ שידחה לא תעשה, הכי נמי לענין פיקוח נפש נימא איזה שירצה יעשה אע"פ שיצטרך לחלל שבת.

אך יש לחלק דבמצוות אזלינן בתר כל חדא באפי נפשה, משא"כ בפיקוח נפש אמרינן דכולהו חשיבא כחדא, ועיין.

ד. כמה נפקותות מהנ"ל

הנה אם יש לפניו ב' טליתות אחת של צמר בחוטי צמר ואחת של פשתן בחוטי צמר, איזה שירצה ילבש מדין עשה דוחה לא תעשה, ולא נימא דלמה יעבור על לאו.

וכן אם יש לו כסף או לציצית או למזוזה, והציצית בכלאים, נימא דאיזה שירצה יעשה. אך יש לומר דמזוזה קודמת לציצית כיון דגם נשים חייבות במזוזה, אך תליא בפלוגתא, דהנה הגרע"א בתשובות (סי' ט') כתב דשוה בכל אין לו קדימה, אך בבאר יצחק (סי' י"ט) פלג וסבירא ליה דיש לו קדימה.

וכן בכסוי הדם, ויש ב' עופות, ואחד מכסה בעשה דוחה לא תעשה, ואחד בלא עשה דוחה לא תעשה, איזה שירצה יעשה, כיון דבאמת חייב שניהם אלא שיכול לקיים רק אחד.

וכן באיכא ב' יבמין, ואחת מהן חייבי לאוין, איזה שירצה יעשה. [ויש לעיין בחידושי הרשב"א ריש יבמות].

והרי דבר פשוט דביש לו קרבנות ויכול או בחול או בשבת, אין קדימה לחול כלפי שבת, כיון דדוחה שבת, ואף למאן דאמר דחווה.

ה. הוכחה מסוגיא בחולין

יש לעיין מסוגיא דחולין (קמ"א א') דאמרינן דאם יש צפור, ויכול לקיים או שילוח הקן או צפורי מצורע, אמרינן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, דהיינו דמצוות צפורי מצורע לא תוכל לדחות לאו דלא תקח על הבנים וגם עשה דשלח תשלח את האם.

ולכאורה דלעת החזון איש אמאי חשיבא אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, הרי יכול לקיים או עשה דצפורי מצורע או עשה דשלח תשלח.

אמנם בלאו הכי תיקשי בהא דמסקינן דאירי בליכא לאו, ומקשינן מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, והא איזה שירצה יעשה, וזה הקשה הגרע"א (שם) ונשאר בקושיא.

ו. ראיה להיפוך מהגרע"א

הנה יש ראיה להיפוך, דבתשובות הגרע"א (קמא ס"י ס"ח) דן היכא

דיש לפניו כיבוד אב וכיבוד אם הסותרות זו את זו, כגון אבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים, בגונא דנתגרשה דאז הדין איזה שירצה יעשה, מהו היכא דכיבוד האב הוי משל אב, וכיבוד האם הוי משל הבן, והרי הא דאינו חייב אלא משל בן הוא רק פטור דבהכי אינו חייב לכבדו, אבל אם ירצה יקיים מצוה דלא גרעא מכיבוד אב.

וכתב הגרע"א דאיזה שירצה יעשה, אך בחזון איש (אה"ע נשים סי' קמ"ח בהערות קידושין ל"א א') כתב למידן כדעת הגאון מראות הצובאות שהביא הגרע"א (שם) דמכל מקום ישמע רק לאב, דמוטב שיבטל דבר שאינו מחוייב בו מלבטל דבר שמחוייב בו.

והנה הא איכא קמן ב' מצוות שקולות, אלא דאחת דוחה אחרת, [דהרי אם יקיים כיבוד אם ידחה כיבוד אב], ואחת אינה דוחה, [דהרי אם יקיים כיבוד אב לא ידחה כיבוד אם, דהרי אינו מחוייב בה], ולדברי מראות הצובאות וחזון איש אמרינן דיעשה דוקא זו שאינה דוחה, ואם כן

פעולה או המלאכה

הנה יש לדון במי שזרק ד' אמות ברשות הרבים בשגגת שבת, ועדיין החפץ נמצא באויר, וכשיהא מונח יתחייב חטאת, האם יש עצה להצילו מלהתחייב, וכדלהלן:

א. לפטרו מקרבן

הנה אם יאמרו לו ששבת היום יפטר מקרבן דהרי סופו מזיד. ויש לדון אם מצוה לומר לו כך כדי שיפטר מקרבן, ונימא דהוה ליה השבת אבידה, או דילמא נימא דאדרבה לא יאמר לו דהרי נחא שיתכפר על ידי הבאת קרבן. ועיין. [ועיין מה שכתבנו בפי' ויקרא תשע"ו].

ב. פעולה או המלאכה

לכאורה יש לומר לו ששבת היום, ושיחליט שלא להשתמש בהאי העברה, וממילא יהפכו מאיסור דאורייתא לדרבנן, דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אלא הרי פעולת הגברא בעת הזריקה היה צריך לגופו ורק אחר כך השתנה, ואם כן תליא האם אזלינן בתר פעולתו או בתר גוף המלאכה, וכדלהלן.

ג. יאסור בקונם, או יניחו לישרף

הנה אמרינן בגמרא שבת (נ' א') בהדביק פת בתנור בשבת, שהתירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה.

ואשכחן בספר חמדת ישראל (מבעל הכלי חמדה, הגי' מאיר דן פלאצקי זצ"ל, קונטרס נר מצוה סי'ק ל"ד עמוד ס"ו ב') שהקשה אמאי שרינן לרדות, הרי אית ליה תקנתא אחריתא, שיאסורנו בקונם ושוב הוה ליה מקלקל ואינה צריכה לגופה.

תו אשכחן שהקשה שם (בקונטרס נר מצוה סי'ק ל"ז עמוד ע' ב') שישאיר הפת בתנור ותשרף, [ואיירי בגוונא דלא תשרף לגמרי], וכך לא יעבור על מלאכת אופה. [אך במאירי בשבת (ק"ו א') מבואר דהאופה על מנת לזרוק לים לא חשיב מקלקל].

שמעינן דפסיקא ליה דלא אזלינן בתר פעולת גברא אלא בתר המלאכה.

ד. חשב באויר

וכן חזינן באבני נזר (או"ח מלאכת צידה סי' קצ"א) דדן מהו באופן שבעת הזריקה לא חשב שצריך אותו לגופה, רק בהיותו באויר רוצה להשתמש בו, כגון בזרק חץ בשבת בלי סיבה, ואחר כך בעוד החץ הולך, רואה שהחץ עומד לקצור פרי ורוצה בדבר, והסיק דחייב דהוה שפיר מלאכת מחשבת.

[והביא ראייה מהא דמבואר בגמרא זבחים (ט"ו א') דמהני מחשבת פיגול אף כשיצא הדם מתחת ידו. ויש לדון דמחשבת בקדשים שאני. ונפקא מינה נמי לענין מחשבת עבודה זרה אחרי שהסכיף יצא מתחת ידו, דבעלמא מדמינן אהדי עבודה בקדשים לעבודה זרה, כמו דמדמינן לענין מחשבין מעבודה לעבודה].

חזינן דאזלינן בתר המלאכה, ולפי זה מצוה להודיעו ששבת היום ולא יהנה, וכך יצילנו מאיסור דאורייתא לאיסור דרבנן.

ה. נתכוין לשתיים וזרק ארבע

הנה העירוני דהא חזינן בגמרא בבא קמא (כ"ו ב') דנתכוין לזרוק

יהא ראייה להיפוך מהא דכתבנו לעיל.

[ומדברי הגרע"א אין ראייה דאיזה שירצה יעשה, דהתם לאחר העשיה תרוייהו שקולות, ואם כן אמאי נעדיף אחת מאחרת, משא"כ היכא דמצוה אחת דוחה לאו והשנית אינה דוחה, אבל מדברי מראות הצובאות וחזון איש יש למילף לחומרא לנידון דידן].

אך יש לדחות, דדוקא בנידון מראות הצובאות אמרינן דיעשה מה שמחוייב דבאמת אין כאן כח הדוחה של מצוה אחת כלפי חברתה, ואם יכול לקיים שניהם מחוייב בתרוייהו, אלא מפאת ההכרח דאינו יכול לקיים שניהם ביחד אמרינן דיעשה אחת ויבטל אחת, ובזה אמרינן דמוטב שיבטל זו שאינו מחוייב בה,

משא"כ בגווי דלעיל דיש בכח העשה למידחי, דהיינו דינא דעשה דוחה לא תעשה, וכן פיקוח נפש דדוחה שבת, אם כן בהכי אמרינן דנשאר כח הדחיה אע"ג דיש לו אפשרות למיעבד מצוה אחרית.

עניני שבת

שתים וזרק ארבע פטור, ומי לא עסקינן דרואה שממשיך להיות בד' ומכל מקום פטרינן דלא מלאכת מלאכת מחשבת, חזינן דאדרבה הכל תליא בשעת הזריקה.

ולדעת האבני נזר צריך לומר דאיירי דלא נחא ליה בד', אבל אם כן תיקשי, חדא, דלא משמע כן סתימת הגמרא, ותו דאף אם לא נחא ליה מכל מקום הא יודע, ובשלמא למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, יהא פטור כיון דלא נחא ליה, אבל להרמב"ם דפסק דלא כר' שמעון אלא דחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, אם כן אמאי נפטר.

קושיית מחנה ישראל

הנה הבאנו לעיל (אות ג') מה שהקשה בספר חמדת ישראל (שם) בהך דהדביק פת בתנור, אמאי אמרינן לרדות, הרי אית ליה תקנתא אחריתא שיאסורנו בקונם ושוב הוה ליה מקלקל ואינה צריכה לגופה. וכן הקשה שישאיר הפת בתנור ותשרף, [ואיירי בגוונא דלא תשרף לגמרי]. ויש לדון בקושייתו בכמה אנפי:

א. מקלקל רק כמנהג העולם

במחנה ישראל (שם) דן דלא יחשב מקלקל, דהרי כתב במנחת חינוך (מצוה רח"צ) דאם אסור רק מפאת איסור הטאה, לא חשיבא מקלקל בשבת, דמקלקל בשבת אינו אלא אם הוא דרך קלקול והשחתה כמנהג של עולם, כמו חובל ואין צריך לדם ומבעיר ואין צריך לאפרו, וכן קורע בגדים ושובר כלים ודומיהם, אבל מה שמתקן על פי מנהגו של עולם אף דאיסורא רביע עליו מכל מקום לא נקרא מקלקל.

ב. יגמור בדעתו שלא לאכול

הנה הקשה דישאירנו בתנור ותשרף הפת, וכך לא יהא כאן מלאכת מבשל. ולכאורה אף אם נימא שלא ישרף, מכל מקום אכתי איכא עצה, שיגמור בדעתו שלא לאכול ואם כן אין כאן איסור.

וכי תימא דהא חזינן דהמבשל במזיד חייב אע"ג דאסירא לאכול, ואף לר' יוחנן הסנדלר דאסירא לכולי עלמא, אך שאני התם שדעתו לאכול אע"ג דאסירא.

וכי תימא דכל שלא נחא ליה מחמת האיסור לא מהני וכדברי התוספות בבבא מציעא (ל' א' ד"ה אף) גבי פרה, שאני הכא דקאמרינן דבאמת יחליט בדעתו לא להשתמש.

ג. דבר שאינו רוצה הו כמו שאינו

הנה יש לתרץ קושיית החמדת ישראל, כהצד הנ"ל דהכל נקבע בשעת הזריקה, נמצא דבמציאות אפה ומה לן דמחליט דאינו רוצה, ואם ניישב כן נמצא דלא כאבני נזר הנ"ל דאזלינן בתר המלאכה.

אך יש לומר דעדיין אינו מיושב, דאף אם נימא דלא כאבני נזר, שפיר הקשה בחמדת ישראל, דהרי דבר שאין רוצים בו הוי כמי שאינו ואי אפשר לחייב משום שבת, והיינו דהזורק חץ לקצור וטרם שהחץ הגיע החליט שאינו צריך לעצים, יש לומר דפטור, ולא אדע.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויגש

וחטאתי לאבי כל הימים - בדין חלות התנאי בנידוי של יהודה

"כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר, אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים". (פרק מ"ד פסוק ל"ב).

אם יהיה אלוקים עמדי

והנה לכאורה את קושיא זאת אפשר להקשות גם בפרשת ויצא לגבי יעקב אבינו, דמוכא בפסוק שיעקב נדר להקב"ה והגדר היה "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלוקים, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (פרק כ"ח פסוק כ"ב). אבל קיום הנדר היה על תנאי, והתנאי היה שאם הקב"ה ישמרהו בדרך ויתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש, ועוד כמה תנאים, כמו שנאמר בפסוקים שקדמו לזה שכתוב (פסוק כ' כ"א), "וידר יעקב נדר לאמר, אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. ושכתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים", הרי אם כל התנאים הללו יתקיימו אז הוא מתחייב בנדר.

ולכאורה קשה, אם כל פרשת תנאים היא חידוש, ולפני מתן תורה, קודם שנאמרה פרשת תנאים בפרשת בני גד ובני ראובן, לא היה מושג של תנאי מבטל מעשה. צריך להיות שהוא הדין לענין תנאי בנדרים שלא יהיה שום משמעות לתנאי, אלא כאשר אדם נודר נדר בתנאי, התנאי בטל והנדר חל מיד ללא שום תנאים. א"כ קשה מה הועיל ליעקב כל התנאים שהתנה בקבלת נדרו שרק אם יקיימו התנאים הללו הוא יקיים את נדרו, הרי אין שום משמעות לתנאים הללו, וכיון שנדר נדר, הנדר חל מיד והוא חייב לקיימו אפילו אם לא יתקיימו התנאים שהתנה.

מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי

ונראה לומר דהנה בגמרא בכתובות (דף ע"ד א') מובא שאחת מההלכות של תנאים שאנו לומדים מפרשת בני גד ובני ראובן היא שרק דבר שאפשר לעשות בו שליח, אפשר להחיל עליו תנאים, אבל דבר שאינו בשליחות אי אפשר להחיל בו תנאים. ולשון הגמרא הוא, "מכדי כל תנאי מהדיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן, תנאה דאפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם הוי תנאיה, תנאה דלא אפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם לא הוי תנאה". ובגמרא מדובר שם לגבי חליצה שאדם אינו יכול לעשות חליצה בתנאי, משום שחליצה היא מעשה שאי אפשר לעשותו על ידי שליח, צריך שדווקא היבם בעצמו יחלוץ, ולא מועיל שהיבם ישלח שליח במקומו שיקיים את מעשה החליצה. וכיון שאי אפשר לקיימו על ידי שליח, לכן אי אפשר להתנות בו תנאים. והכלל הוא שכל פרשת תנאים התחדשה דווקא במקום שאפשר לעשות את המעשה על ידי שליח, אבל כשמדובר במעשה שצריך שדווקא האדם המסויים הזה יעשהו בעצמו שלא על ידי שליח, הרי במעשה כזה אי אפשר להתנות תנאים, ואם עושה בזה את המעשה בתנאי, אין חלות לתנאי, והמעשה קיים כאילו שלא התנה בו שום תנאי.

והנה בתוספות בנזיר (דף י"א א', ד"ה דהוי מתנה) הקשה איך מועיל תנאי בנזירות, הרי נזירות היא מילתא דליתא בשליחות, שכדי שאדם יקבל על עצמו נזירות צריך שהוא בעצמו יקבל את זה, ולא מועיל בזה שליחות. וא"כ אם אי אפשר להחיל נזירות בשליחות, איך מועיל תנאי בנזירות, הרי מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי. ובגמרא בנזיר שם מבואר בפשיטות שאפשר לקבל נזירות בתנאי, וקשה הרי לפי כללי התנאים צריך להיות שלא יחול בזה חלות תנאי, כיון שהוא מילתא דליתא בשליחות.

תנאי שבינו לבין עצמו

ובחידושי הרמב"ן בבבא בתרא (דף קכ"ו ב') כתב ליישב, "ויש אומרים כי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן, הני מילי כיצא בו שהוא תנאי שבינו

ופרש"י, "כי עבדך ערב את הנער, ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחון, אבל אני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות".

מבואר שיהודה טען ליוסף שהסיבה שהוא נכנס לעובי הקורה היא משום שקיבל ערכות על בנימין, ששייכו אל אביו, ואם לא הוא יהיה מנודה בשני העולמות העולם הזה והעולם הבא, והערכות הזו מחייבת אותו לדאוג בכל צורה שהיא להחזיר את בנימין. והנה בפרשת מקץ מובא דבר קבלת הערכות של יהודה שכאשר אמר ליעקב אבינו שישלח עימו את בנימין למצרים, אמר לאביו (פרק מ"ג פסוק ט') "אנכי אערבנו מידי תבקשנו, אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים". ופרש"י, "וחטאתי לך כל הימים, לעולם הבא".

תנאי חידוש הוא

הנה רואים בדבר קבלת הערכות של יהודה שהוא התחייב להחזיר את בנימין לפני יעקב אביו, וקיבל על עצמו נידוי בתנאי שלא ישיבנו, שאמר שאם לא ישיבנו אל אביו הרי הוא מנודה בשני העולמות.

ולכאורה יש לעיין בזה דהנה בתשובת הרא"ש (כלל מ"ו סימן ב') האריך בדיני תנאים, וכתב שכל דיני תנאים הוא חידוש שנתחדש בפרשת בני גד ובני ראובן, שמעיקר הדין אין התנאי יכול לבטל מעשה, וכאשר עושה מעשה ומתנה את זה בתנאי אין שום משמעות לתנאי, והמעשה חל אף אם לא נתקיים התנאי. ובזה כתב שלכן כדי שהתנאי יהיה קיים, חייב להיות שיתקיים בתנאי כל דיני התנאים שנתחדשו בפרשת בני גד ובני ראובן, שכיון שחידוש הוא אין לך בו אלא חידוש, וחלות התנאי חל רק כפי הלכות התנאים. וז"ל: "ועיקר הטעם מה שיכול לבטל התנאי וישאר המעשה קיים, משום דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן שיש כח בתנאי לבטל המעשה, אם לא יתקיים התנאי. ואי לא דילפינן מהתם, לא הוי כח בתנאי לבטל המעשה, ואף אם לא נתקיים התנאי יהיה המעשה קיים, אפילו אי כפליה לתנאיה. ולהכי בעינן שיהיה התנאי לגמרי כתנאי בני גד ובני ראובן וכו', דחידוש הוא, ואין לך בו אלא חידושו וכו'".

דין תנאי קודם מתן תורה

ומעתה לפי זה אם כל פרשת תנאים התחדשה רק בפרשת בני גד ובני ראובן, א"כ קודם שנאמרה פרשת בני גד ובני ראובן לא היה מושג של תנאי בתורה, וכאשר אדם עשה מעשה ותלה את זה בתנאי, לא היה שום משמעות לתנאי, אלא המעשה קיים והתנאי בטל. ואין כח ביד התנאי לבטל מעשה.

ולפי זה קשה איך יהודה קיבל על עצמו נידוי בתנאי, שקיבל על עצמו את הנידוי בתנאי שלא יחזיר את בנימין אל יעקב אביו. הלא באותו הזמן עדיין לא נתחדשה פרשת בני גד ובני ראובן, וממילא עדיין לא נאמרה ההלכה של פרשת תנאים שתנאי מבטל מעשה. ומעתה כאשר קיבל על עצמו נידוי בתנאי, צריך להיות שאין שום משמעות לתנאי הזה, אלא הנידוי חל עליו מיד בין אם יקיים את התנאי ובין אם לא יקיים את התנאי. שהרי כמה שאמר "וחטאתי לך כל הימים" היה מונח בזה קבלת נידוי, והתנאי שהוסיף בזה שהנידוי יחול רק "אם לא הביאותיו אליך", כיון שעדיין לא נתחדש פרשת משפטי התנאים לא חל התנאי, וממילא הנידוי חל מיד וללא שום תנאי. וא"כ קשה מאוד איך הועיל התנאי של יהודה בקבלת הנידוי, בזמן שעדיין לא נאמרה ולא נתחדשה פרשת תנאים.

והיינו שזה תנאי שאי אפשר להחיל מסברא אלא צריך את החידוש של פרשת משפטי התנאים, כדי להחיל את התנאי הזה. ומעתה קשה כיון שבאותו הזמן עדיין לא נתחדש פרשת משפטי התנאים, א"כ אין שום חלות לתנאי הזה של יהודה, וכאשר יהודה קיבל עליו נידוי בתנאי, צריך להיות שכיון שעשה עתה חלות של נידוי, הרי הנידוי חל מיד, ואין שום משמעות לתנאי הזה שקיבל על עצמו. ותמוה מאוד איך באמת הועיל התנאי שלא יחול עליו הנידוי.

*

אין תנאי מבטל מעשה

ונראה לומר דכל מה שכתב הרא"ש שתנאי הוא חידוש, וכדי לחדש את החידוש הזה שאפשר לבטל מעשה מכח תנאי, צריך לחידוש של הפרשה של בני גד ובני ראובן, וממילא כל זמן שלא נתחדשה הפרשה הזו יש ללמוד מתוך דבריו שאין כזו הלכה שתנאי מבטל מעשה, כל זה נאמר דווקא בתנאי שבא לבטל מעשה. ולא בתנאי שבא לבטל חלות של דיבור. שכאשר אדם עשה מעשה מקח, ועשה בתנאי תנאי מסויים שאם לא יתקיים התנאי יבטל המקח, בזה סובר הרא"ש שהתנאי הוא חידוש, שמצד הסברא י"ל שכיון שעשה מעשה מקח לא יתכן שדיבור של תנאי יבטל את כל המקח, שמאחר שנעשה מציאות של מעשה מכירה לא שייך לשום דבר בעולם שיבטלנה. ולכן כדי לחדש את החידוש הזה שהתנאי מבטל מעשה, צריך את הפרשה של משפטי התנאים שנאמר בפרשת בני גד ובני ראובן, שבוזה נתחדש החידוש הגדול הזה שתנאי מבטל מעשה. ובאמת בזה לפני מתן תורה, כל זמן שלא נתחדש הפרשה הזו, הרי תנאי לא היה יכול לבטל מעשה.

אבל במקום שלא נעשה שום מעשה, אלא אדם החיל על עצמו בדיבור חלות נדר או שבועה או נידוי וכיוצא בזה, שהמעשה שהחיל את החלות הזו אינו מעשה של מעשה, אלא מעשה של דיבור, א"כ אם הכל בא מכח הדיבור בוודאי שיכול בדיבור לעשות תנאי ולעכב את החלות בתנאי כזה או אחר.

וכך גם מדויק בלשון הרא"ש שבכל דבריו הוא מדגיש את הדבר הזה שאין תנאי מבטל מעשה, ומשמע שדווקא ביחס למעשה נאמרו דבריו שבוזה מצד הסברא אין כח בתנאי לבטל מעשה. ובדבריו הוא מדבר לענין קידושין וגירושין שכל מה שמועיל תנאי לבטל את הקידושין או את הגירושין, הוא מחמת החידוש שנתחדש בפרשת בני גד ובני ראובן. ובקידושין ובגירושין, חלות הקידושין והגירושין הוא נעשה במעשה, וממילא כאשר עשה מעשה קידושין או גירושין, לולי פרשת משפטי התנאים אין שום סברא שהתנאי שהוא דיבור בעלמא יוכל לבטל את המעשה. אבל בנדר ונידוי וכיוצא בזה, אין שום מעשה שהוא מה שמחיל את חלות הנידוי, אלא הכל הוא דיבור שבדיבור אדם מקבל על עצמו ומחיל את הנדר. וממילא כיון שהכל נעשה בדיבור, א"כ אם בתוך הדיבור הוא מכניס תנאי שמעכב את חלות הנידוי, בוודאי שיש כח בתנאי הזה לעכב את חלות הנידוי.

ומעתה מיושב היטב ענין התנאי שיהודה קיבל על עצמו בעת שקיבל את הנידוי, שקיבל על עצמו נידוי בתנאי שלא ישיב את בנימין אל אביו. ואע"פ שזה היה עוד קודם שנתחדשה הפרשה של בני גד ובני ראובן, בכל זאת מועיל התנאי לעכב את חלות הנדר, כיון שכל חלות הנידוי נעשה בדיבור ממילא מועיל דיבור של תנאי לעכב את חלות הנידוי. ואין אנו אומרים בזה שתנאי אינו יכול לבטל מעשה, כיון שאין זה מעשה אלא רק דיבור בעלמא.

וכן מיושב מיעקב שנדר להקב"ה נדר בתנאי שישמרהו בדרך, שכיון שהנדר הוא בדיבור, מועיל דיבור של התנאי לעכב את חלות הנדר.

*

דעת הרשב"א שהתנאי הוא גילוי דעת

הנה בעיקר דברי הרא"ש שכל ההלכה שתנאי מבטל מעשה היא חידוש שנתחדש בפרשת משפטי התנאים של בני גד ובני ראובן, ולפי זה יוצא שקודם שנתחדשה הפרשה הזו לא שייך שתנאי יבטל מעשה.

ברשב"א בגיטין (דף ע"ה ב') חולק על דבריו, וסובר שההלכה הזו שיש כח בתנאי לבטל מעשה, ולבטל חלות שהחיל על עצמו, אין בזה שום חידוש, והוא דבר מסברא שאם אדם מוכר חפץ או מקבל על עצמו איזה קבלה בתנאי מסויים, כיון שהוא גילה בדעתו שאינו רוצה שיתקיים המעשה אלא בקיום התנאי, הרי חייב להיות שכל קיום המעשה תלוי בתנאי. שכיון שהוא עושה את המעשה, ממילא בכוחו להחליט מתי יחול המעשה ומתי לא יחול, ואם הוא מגלה את דעתו בתנאי שדווקא באופן זה יתקיים המקח, חייב להיות שרק באופן זה מתקיים המקח. וממילא גם לולי פרשת משפטי התנאים, היינו אומרים שמועיל תנאי

אדם לחברו, אבל תנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוא תנאי. והטעם נותן שהרי מדעתו התנה ורוצה הוא לקיים תנאו, הילכך אף תנאי כפול לא בעינינו וכו'. ונכון הוא זה."

מבואר ברמב"ן שכל הלכות משפטי התנאים שאנו לומדים מפרשת בני גד ובני ראובן שרק באופן כזה חל התנאי וחייבים לקיימו, זהו דווקא בדברים שבין אדם לחברו, שכאשר אדם מתחייב לעשות איזה דבר עם חברו לקנות או למכור וכיוצא בזה, אז שייך לומר שכאשר מתנה איזה תנאי הרי אם התנאי אינו נעשה כמשפטי התנאים אין לו תוקף ואינו חל, שזה מראה שהתנאי אינו מספיק חזק ואין זה חל. אבל בדבר שאדם מקבל על עצמו לעשות איזה דבר בינו לבין עצמו, ובוזה הוא מתנה תנאי שקבלת הדבר הזה תחול דווקא בתנאי כזה או אחר, בזה לא צריך את כל משפטי התנאים, וחל התנאי בכל גוונא. והרמב"ן כותב שזה דבר שמסתבר "שהרי מדעתו התנה ורוצה לקיים תנאו", שבדבר שבינו לבין חברו, י"ל שאם התנאי אינו כמשפטי התנאים זה מראה שאינו רוצה באמת לקיים את התנאי, והטעם שהתנה את התנאי הזה היה מחמת לחץ שהיה עליו מצד חברו בעת ההיא. אבל דבר שהוא בינו לבין עצמו, כשמקבל על עצמו דבר בתנאי, אין שום לחץ חיצוני שאפשר לחלות שמחמתו עשה את התנאי הזה, אלא בזה אם התנה איזה תנאי, בוודאי שבדעתו לקיים את התנאי הזה בצורה הזו ובאופן הזה, ולכן אין שום סברא שהתנאי לא יחול.

וממילא לפי זה מיישב הרמב"ן שקבלת נזירות היא בגדר בין אדם לעצמו ובין אדם למקום, שאדם בינו לבין עצמו מקבל עליו את הנזירות, ואין זה בגדר בין אדם לחברו, וממילא בזה כדי לקבל נזירות בתנאי, לא צריך שיתקיים בתנאי משפטי התנאים, אלא כיון שהאדם קיבל על עצמו את הנזירות בתנאי כזה או אחר, אין שום סיבה שהתנאי לא יחול, וקבלת הנזירות תהא תלוי בקיום התנאי שקיבל על עצמו בעת חלות הנזירות. ולכן אפילו שמצד משפטי התנאים צריך להיות שלא יועיל תנאי בנזירות, שהוא מילתא דליתא בשליחות, ומילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, בכל זאת בזה הדין שונה מועיל בזה תנאי, וחלות הנזירות חל דווקא כפי קבלת התנאי שקיבל על עצמו.

נדרו של יעקב היה בינו לבין עצמו

ומעתה לפי היסוד הזה מיושבת הקושיא מיעקב אבינו, דלכאורה קשה איך יעקב נדר נדר בתנאי, הרי כיון שכתב הרא"ש שפרשת תנאים היא חידוש ומצד הסברא לא שייך שתנאי יבטל מעשה, א"כ קודם מתן תורה שעדיין לא נתחדש פרשת משפטי התנאים צריך להיות שמי שעושה מעשה אינו יכול לעשות תנאי שיבטל את המעשה. וממילא הוא הדין כשנודר נדר, כיון שקיבל על עצמו את חלות הנדר צריך להיות שהנדר חל ואין שום אפשרות לעכב או לבטל את חלות הנדר על ידי תנאי, שאין כח בתנאי לבטל מעשה או חלות מעשה. וא"כ קשה איך יעקב קיבל על עצמו נדר בתנאי, הרי כל זמן שלא נאמרה פרשת משפטי התנאים אין שום משמעות לתנאי הזה, וצריך להיות שהנדר חל על עצמו מיד, ובין אם יתקיים התנאי ובין אם לא יתקיים התנאי הוא מחוייב לקיים את נדרו.

ולדברי הרמב"ן מיושב היטב, שהנדר שיעקב קיבל על עצמו היה בינו לבין הקב"ה, וזהו בגדר תנאי שמקבל על עצמו בינו לבין עצמו, ובוזה התנאי חל גם בלא פרשת משפטי התנאים, שכיון שנדר רק בתנאי זה בוודאי דעתו לקיים תנאו, ולעשות כפי מה שקיבל על עצמו. ובאופן כזה לא נאמר שהתנאי הוא חידוש, וצריך להגיע לפרשת משפטי התנאים שהתחדש בו דיני תנאים. אלא אפילו קודם מתן תורה, קודם שנאמרה פרשת תנאים אדם יכול להתנות תנאי, וחל התנאי והוא מעכב את החלות שמחיל על עצמו שלא יחול אלא לפי גדר התנאי שקיבל על עצמו. ולכן כאשר יעקב אבינו נדר נדר לפני הקב"ה בתנאי שישמרהו בדרך ויתן לו לחם לאכול וכגד ללבוש וכו', הרי חלות הנדר חל רק כאשר יתקיים התנאי.

אולם כל זה מיישב רק את הקושיא מיעקב אבינו, אבל עדיין קשה מיהודה איך הוא קיבל על עצמו נידוי בתנאי, הרי הנידוי שיהודה קיבל על עצמו לא היה רק בינו לבין עצמו אלא היה בעיקר בינו לבין אביו, והוא בגדר בין אדם לחברו, שיהודה ביקש מיעקב אבינו שיפקיד בידו את בנימין והוא יהיה אחראי עליו להחזירו אל אביו, ועל זה קיבל על עצמו נידוי שאם לא יחזירהו אל אביו הרי הוא מנודה. ועיקר קבלת הנידוי היה בשביל אביו כדי שתסמוך דעתו עליו, וממילא הנידוי הזה הוא לא סתם קבלה שמקבל על עצמו מצד רצונו העצמי, אלא עיקרו הוא מפני רצונו של אביו. ודבר זה הוא בגדר בין אדם לחברו, ועל זה כותב הרמב"ן שכדי שיחול התנאי צריך שיתקיים בו משפטי התנאים.

לבטל מעשה. ומה שהתחדש בפרשת משפטי התנאים, הוא שאם אדם עושה תנאי שלא כמשפטי התנאים הרי אנו אומרים שיש בזה גילוי דעת שאע"פ שעשה תנאי בכל זאת אין בדעתו שהתנאי יבטל את המעשה, וזה מראה שאינו חושש שיתקיים התנאי. והתנאי שמתנה הוא רק מראה על רצונו שרוצה שכך יהיה, אבל לא מונח בזה שאם לא יהיה כך יבטל המעשה. וזה החידוש שהתחדש בפרשת בני גד ובני ראובן, שכאשר לא עושה את התנאי כמו שצריך לעשות, זה מראה שאין בדעתו שהתנאי יבטל את המעשה. ולפי שיטה זו לא קשה כלל הקושיא

* * *

נידוי על תנאי צריך הפרה

מיהודה שקיבל על עצמו נידוי בתנאי, ויעקב שקיבל על עצמו נדר בתנאי, וקשה איך מועיל התנאי הרי עדיין לא נתחדשה פרשת משפטי התנאים. ולפי הרשב"א קושיא מעיקרא ליתא, ומיושב הכל בפשיטות, שהרי גם לפני שהתחדשה הפרשה הזו היתה קיימת ההלכה הזו שתנאי מבטל מעשה, ובפרשת משפטי התנאים התחדש רק שצריך שהתנאי יהיה כמשפטי התנאים, אבל בוודאי שגם לולי הפרשה הזו הועיל תנאי לבטל מעשה. וממילא כשמקבל על עצמו נידוי בתנאי או נדר בתנאי, חלות הנידוי והנדר חל רק כמי התנאי שקיבל על עצמו.

* * *

הנה בגמרא במכות (דף י"א ב') איתא, "אמר רב יהודה אמר רב, נידוי על תנאי צריך הפרה, מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וגו', וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה, כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים וכו'".

מבואר בגמרא שחל על יהודה הנידוי שקיבל על עצמו, והיה מנודה בישיבה של מעלה, שאע"פ שקיבל על עצמו את הנידוי בתנאי, ובסוף קיים את תנאו שהרי הביא את בנימין אל יעקב אביו, בכל זאת למעשה חל עליו הנידוי. והגמרא לומדת מזה שנידוי על תנאי צריך הפרה, שמי שמקבל על עצמו נידוי בתנאי, חל עליו הנידוי אפילו שבסוף קיים את התנאי. והטעם שבאמת חל עליו הנידוי כתב התוספות (ד"ה

אפילו על תנאי), שהוא משום "שהרי הכא התנה בדבר שלא היה בידו לקיים, דשמא היה מעכו יוסף או יקראנו אסון בדרך, ולכך חל מעיקרו גם הנידוי על התנאי. אבל שאר תנאים דבידו לקיים, כגון שמנדין את האדם שלא יעשה הדבר, ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו דכיון דבידו הוא משעת הנידוי, אנו יודעים בודאי שלא בדעתו לעשות הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו".

מבואר בתוספות שהטעם שחל הנידוי על יהודה, והתנאי שהתנה להפקיע את הנידוי לא חל, הוא משום שהתנה בדבר שלא היה בידו לקיים, וההלכה שנידוי בתנאי שהתנאי יכול לבטל ולהפקיע את הנידוי נאמר דווקא במקום שבאפשרותו לקיים את התנאי, אבל אם אין באפשרותו לקיים את התנאי הרי לא חל התנאי, אלא הנידוי חל מיד ללא שום תנאים. ולכן אפילו שיהודה קיים בסוף את תנאו והחזיר את בנימין אל אביו, זה לא הועיל לו כדי שלא יחול עליו הנידוי, אלא חל עליו הנידוי, וכל אותם השנים עד שמשה רבנו התפלל עליו וביטל לו את הנידוי היו עצמותיו של יהודה מגולגלים בארון ולא הכניסוהו לישיבה של מעלה. ולפי דברי התוספות הללו, מה שהגמרא לומדת מיהודה שנידוי על תנאי צריך הפרה, מדובר על כזה סוג תנאי שאין בידו לקיימו כמו התנאי של יהודה, ובזה אפילו אם נתקיים התנאי חל הנידוי, ובכדי לבטלו צריך הפרה.

ולכאורה לדעת הרא"ש שסובר שדיני תנאים התחדשו רק בפרשת בני גד ובני ראובן, וקודם לכן לא היה שייך שתנאי יבטל מעשה, היה מקום לומר שהסיבה שבאמת חל הנידוי על יהודה ולא הועיל התנאי לבטל את המעשה היא משום שעדיין לא נתחדשה פרשת בני גד ובני ראובן. שהרי המעשה עם יהודה ובנימין, היה לפני מתן תורה, שעדיין לא נתחדשה פרשת התנאים, וממילא לא נאמרה ההלכה הזו שתנאי מבטל מעשה. ולכן אין כח בתנאי לבטל את חלות הנידוי, ולכן חל הנידוי על יהודה ולא היה כח בתנאי לבטל את הנידוי.

אבל באמת מדברי הגמרא שלומדת מיהודה שנידוי על תנאי צריך הפרה, רואים שהסיבה שהנידוי חל והתנאי לא הועיל לבטל את הנידוי, אין זה משום שזה היה לפני מתן תורה שעדיין לא נתחדשה פרשת משפטי התנאים, משום שאם זה הסיבה א"כ איך אפשר ללמוד מכאן הלכה שנידוי על תנאי צריך הפרה. אלא באמת מצד משפטי התנאים היה צריך להיות שהתנאי חל וחלות הנידוי תלוי בקיום התנאי, ואפילו שעדיין לא נתחדשה פרשת משפטי התנאים בכל זאת חל התנאי. [והטעם הוא כמו שנתבאר שכל מה שצריך את החידוש של פרשת

* * *

ותחי רוח יעקב אביהם

"ויגידו לו לאמור עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם. וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותם, ותחי רוח יעקב אביהם". (פרק מ"ה פסוק כ"ו-כ"ז).

סיפרו ליעקב את הבשורה "עוד יוסף חי", הוא לא קיבל את הדברים אלא נאמר "ויפג לבו כי לא האמין להם". אבל כאשר המשיכו ודברו אליו את כל דברי יוסף, וראה את העגלות אשר שלח יוסף, אז האמין

ופרש"י, "את כל דברי יוסף, סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא אמר אשר שלח פרעה".

להם בשלמות ונאמר עליו "ותחי רוח יעקב אביהם".

נראה לבאר את הדברים על פי מעשה שהיה בתקופתו של הגאון מווילנא זצ"ל, המעשה התרחש בעיר מינסק, אחד מעשירי העיר לקח חתן לבתו, החתן היה בחור צעיר אבל עליו גדול. החתונה התקיימה כדרכם של גבירים, בפאר והדר, עם מוזמנים רבים, וסעודה גדולה כיד המלך. זמן קצר לאחר החתונה פרצה מריבה בין החתן והכלה, והחתן ברח מהבית, כשהוא מותיר את אשתו עגונה. אבי הבת חיפש את הבעל בכל מקום אפשרי, כדי לבקש ממנו שלפחות יתן גט לאשתו שתוכל להתחתן עם אדם אחר, אבל עקבותיו נעלמו ואיש לא מצאו.

עברו שנים והאשה יושבת עגונה, והנה לאחר חמש עשרה שנים, בא לבית אבי הבת אדם מבוגר באותו גיל שצריך להיות בעלה של האשה, וטען שהוא הבעל שברח לפני חמש עשרה שנים, והביע צער וחרטה על המעשה הזה שעשה.

בעת ההיא היה הבעל הזה כבר עטור בזקן גדול, וממילא לא היה אפשר להכיר במראה פניו שאכן הוא הבעל האמיתי. אבל הוא מיד התחיל לספר את כל הפרטים ופרטי הפרטים שהיו בחתונה, ובכל התקופה ההיא של בין הארוסין לחתונה, וסיפר דברים שרק מי שהוא הבעל האמיתי יכול לדעת אותם.

האב ששמע את כל הסימנים שמח מאוד, שהנה נמצא הבעל ובתו תצא מעגנותה. והדבר התפרסם בכל העיר, ותהי השמחה רבה.

אבל האשה בעצמה לא היתה רגועה, היא טענה שבלב היא מרגישה שאדם זה הוא לא בעלה האמיתי. הוכחות לכך לא היו לה, להפך האדם הזה הוכיח ללא שום ספק לפי כל הסימנים שהוא אכן בעלה. אבל בכל זאת הרגשת לבה היתה, משום מה, שאין זה הבעל.

הסיפור הגיע לידי רבני העיר, ולא ידעו כיצד להכריע, מצד אחד האיש הזה אומר את כל הסימנים שמוכיחים שהוא הבעל, אבל מצד שני האשה טוענת שזה לא נראה הבעל.

החליטו לנסוע לוויילנא אל הגאון, סיפרו לו את כל הסיפור, וביקשו ממנו עצה כיצד לדעת אם הוא הבעל האמיתי או לא.

הגאון אמר, אם הוא לא הבעל האמיתי, א"כ איך הוא יודע את כל הפרטים ופרטי הפרטים שהיו בחתונה ולפניה ולאחיה? בהכרח שהוא פגש את הבעל האמיתי, וכששמע ממנו את הסיפור שהשאיר את אשתו עגונה, הוא דרש וחקר ממנו שיספר לו את כל מה שהיה בחתונה ובתקופת החתונה, ומשם הוא יודע את הכל.

ומעתה אמר הגאון שיעשו את המבחן הבא, המנהג במינסק היה שבבית הכנסת יש מקום מיוחד שבו היו יושבים בשבת שבע ברכות החתן והמחותנים, ומעתה בשבת הקרובה ילך אבי הבת ביחד עם אותו אדם שטוען שהוא החתן לבית הכנסת, וכאשר יכנסו לפתח בית הכנסת יסדרו

שיבוא איזה אדם לדבר דבר מה עם האב, והאב יאמר לחתן שהוא מתעכב רגע, והוא יכול לשבת במקום בו הם יישבו בשבת שבע ברכות.

וזה יהיה המבחן, אם הוא יידע מיד היכן הוא המקום ההוא וילך לשבת שם, הרי זה סימן שהוא הבעל האמיתי. אבל אם לא ידע היכן המקום הזה, זו תהיה ההוכחה שאינו הבעל האמיתי ושקר הוא דובר.

וביאר הגאון את דבריו, שהרי אם הוא לא הבעל האמיתי, אלא רק פגש את הבעל וממנו הוציא את כל הפרטים, א"כ זה אומר שאדם הזה הוא רשע מרושע, וכשפגש את הבעל זמם מחשבת רשע לבוא ולומר שהוא הבעל, ומתוך כך שאל אותו את כל הסימנים. ואם זה האמת, הרי שאלות של קדושה זה לא יעלה על דעתו לשאול את הבעל, הוא יכול לשאול אותו את הכל, אבל על דברים שבקדושה, היכן יושב בבית הכנסת, כאשר המחשבות הם של רשע לא יעלו על דעתו לשאול כזה דבר. וממילא אם הוא לא ידע היכן המקום שישב בבית הכנסת, זו הוכחה ברורה שאינו הבעל. ואכן עשו כדברי הגאון, וכאשר אמר לו אבי הבת

לשבת במקום שישבו בשבת שבע ברכות, הוא נבוכך ולא ידע היכן ללכת. ובאותו רגע תפסו אותו וקיבלו מה שהיה צריך לקבל, ומיד הודה שאינו הבעל האמיתי, אלא פגש את הבעל וממנו הוציא את כל הפרטים.

לאחר תקופה לא ארוכה בא הבעל האמיתי, ואז בלי שום סימנים מיוחדים, כולם הכירו אותו וידעו שהוא הבעל.

ומעתה לפי זה אפשר לבאר את התגובה של יעקב שבתחילה לא האמין להם כשבישרו לו את הבשורה "עוד יוסף חי", אבל לאחר מכן כשראה את העגלות ושמע את דברי יוסף האמין להם. וי"ל שבתחילה כשסיפרו לו את הבשורה עדיין לא האמין להם, אפילו שיוסף נתן את כל הסימנים שהוא יוסף, סיפר להם את כל מה שיש בביתם ואפילו עצי עריסותיהם גילה להם, הוא סיפר את כל הענינים הנסתרים שאי אפשר לדעת אלא א"כ הוא יוסף שגדל בביתם ויודע משם את הכל. ובכל זאת עדיין יעקב לא האמין בשלמות שאכן יוסף חי, והמושל של ארץ מצרים הוא יוסף, משום שיתכן שהמושל הזה פגש את יוסף, והוא דרש וחקר מיוסף את כל הפרטים ומשם הוא יודע את הכל, אבל באמת אינו יוסף.

אבל כאשר הוא ראה את העגלות שיוסף שלח, וסיפרו לו את דברי יוסף, כפי שכתב רש"י "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה", ולכן שלח לסימן עגלות להראות שבזה עסקו כשנפרדו, ברגע הזה מיד יעקב האמין שבאמת זה יוסף ואז נאמר "ותחי רוח יעקב אביהם". משום שאם האדם הזה אינו יוסף, אלא פגש את יוסף וחשב מחשבות של רשע ומתוך כך שאל אותו את כל הפרטים על בית אביו, הרי מחשבות של קדושה לא היה עולה על דעתו לשאול. ואם הוא יודע באיזו סוגיא עסקו בעת שפירש ממנו, זה הסימן האמיתי שהוא יוסף האמיתי, וזה הוכחה שהבשורה הראשונה שבישרו לו "עוד יוסף חי", היא אכן אמת ומיד "ותחי רוח יעקב אביהם".

אשריך בעולם הזה

בעולם הזה שיש בזה, אבל כל זמן שאין אתה עושה כן, אי אפשר להסביר את האושר הגדול שיש בעולם הזה למי שעושה כן. ולמה הדבר דומה, לאדם שלא טעם מעורו טעם של סוכריה, וכאשר באים להסביר לו את הטעם הטעים של הסוכריה, הרי כמזה שסיבירו לו את זה הוא לא יבין, אלא הוא צריך לטעום בעצמו את הסוכריה, ואז ירגיש את מתקוה.

כן – סיים החזון איש את דבריו לאב המודאג על בנו שלא יחיה חיי צער ויפסיד את כל טובות העולם – אי אפשר להסביר את הטוב והעונג שזוכה בעולם הזה מי שיושב ועוסק בתורה כל ימיו, אבל המציאות היא שזהו הטוב האמיתי בעולם הזה יותר מכל הטובות.

מאן דיהיב חיי יחיב מזוני

מעשה באדם שנולדו לו כמה בנות זו אחרי זו, וכאשר נולדה הבת השלישית הגיע אל הגר"צ כדי להתברך. ובתוך כדי השיחה, אמר אותו אדם שהוא כבר מודאג מעכשיו, איך הוא יוכל לחתן את כל בנותיו, הרי צריך לכך הון עתק, ובקושי הוא גומר את החודש.

אמר לו הגר"צ בבטחון, "אין לך מה לדאוג, מי שהביא לך את הבת, הוא יתן לך גם את הדירה בשבילה כדי לחתנה". חז"ל אומרים, "מאן דיהיב חיי יחיב מזוני", א"כ הקב"ה שהביא לך את הבת, הוא ידאג לך גם לכל ההוצאות בעבורה. וכשראה הגר"צ שעדיין דבריו לא התקבלו

על לבו של אותו אדם, חזר על דברי חז"ל הללו כשהוא מדגיש כל מילה ומילה בפני עצמה, וכה אמר "אתה שומע מה כתוב כאן "מאן דיהיב חיי יחיב מזוני", אם חז"ל אומרים כך, זוהי המציאות! אז ממה אתה דואג.

"והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם". (פרק מ"ז פסוק ל"ג).

סיפר הגאון רבי שמואל כהן שליט"א, ששמע מהגר"צ פלמן זצ"ל, שפעם אחת כאשר היה אצל מרן החזון איש זצ"ל, הגיע יהודי אל החזון איש ואמר לו "אני רוצה שהבן שלי יצא לעבוד כדי שיהיה לו כמנה להתפרנס, ולמה הרב אומר לו ולכל חבריו שישבו וילמדו כל היום בשיבה, הרי אם לא ייצאו לעבוד כמנה יתפרנסו?".

השיב לו החזון איש, במשנה באבות (פרק ו' משנה ד') כתוב "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". לכאורה בשלמא סוף דברי המשנה "טוב לך בעולם הבא" זה מובן, שכאשר אדם עמל ויגע בתורה בזמן שאין לו אלא פת במלח ומים במשורה, הרי בוודאי שיזכה לטוב בעולם הבא. אבל מה הפשט "אשריך בעולם הזה", איך אפשר להבין שאדם נמצא בכזה מצב שכל מאכלו הוא רק פת במלח וחיי צער, ונאמר על החיים הללו שהם "אשריך בעולם הזה".

אלא השיב החזון איש, כתוב במשנה "אם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", מה פירוש הנמלים "אם אתה עושה כן", הרי המשנה מדברת על אדם שעושה כן, ולשם מה חוזרים ואומרים "אם אתה עושה כן".

אלא המשנה באה לומר שכדי להבין איך משיגים "אשריך בעולם הזה" בכאלו חיים שהם חיי צער, אי אפשר להסביר את זה, אלא צריך להיות "אתה עושה כן", רק אם אתה עושה כן בפועל, אתה מבין את האשריך

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"אימת העיר עליהן"

וַיֵּשֶׁב אֱלֹוֹי הַיְּהוּדָה (מה יח)

בחז"ל (בראשית רבה צג, ז) כתובים דברים נוראים אודות מה שהתרחש שם: "מיד כעס יהודה ושגא בקול גדול, והלך קולו ד' מאות פרסה, עד ששמע חושים בן דן וקפץ מארץ כנען ובא אצל יהודה, ושגא שניהם ובקשה ארץ מצרים להיהפך עליהם אמר איוב (איוב ד) שאגת אריה וקול שחל', שאגת אריה' - זה יהודה, שכתוב בו 'גור אריה יהודה', וקול שחל' - זה חושים בן דן, ששניהם נמשלו כארי. 'שיני כפירים נתעו' - אלו גיבוריו של יוסף, שכיון שכעס יהודה נשרו שיניהם של כולם". יהודה מקים צעקות ומאיים שיהרוג את כל מצרים. אפילו גיבוריו של יוסף לא יכלו לעמוד כנגד כעסו ושיניהם נשרו מרוב פחד! נשאלת השאלה: כל זה היה אחרי שחזרו אל יוסף. מדוע לא נהגו כך בשעה שמנשה רדף אחריהם ותפס את הגביע אצלם? הלא בן כמה היה אז מנשה? - מקסימום שמונה. יתכן אפילו שהיה בן שלוש, שהרי נולד בשנות השבע.

הילד הזה רודף אחריהם ומטיח בהם אשמה: גנבים שכמותכם! "למה שילמתם רעה תחת טובה". מתחיל לחפש באמתחותיהם ואז מוצא את הגביע באמתחת בנימין. כל העשר גיבורים היו צריכים לומר לו: 'משוגע שכמוך, הרי אתמול בעצמך אמרת שהקב"ה הכניס לנו מטמון באמתחותינו, אם כן, הקב"ה הניח באמתחת בנימין גם את הגביע! מה אתה רוצה מהחיים שלנו? קח את הגביע ואת הכסף ולך אמור לאדונך שאנחנו לא גנבים! ואם לא יסכים - יתנו לו שתי סטירות וילכו לדרכם!...' האמת שגם מנשה לא היה קטלא קניא. בחז"ל כתוב שכשמנשה נתן בעיטה ברצפה כל הארמון רעד, ויהודה הבין שזה משהו מבית אבא. אבל אחרי הכל הם עשרה והוא אחד, ושמעון אתם ובנימין אתם, הכל בסדר. יאמרו לו: 'קח את הגביע, אל תקשקש בקומקום ו- גיי געזונטער הייט, תסתלק מכאן לפני שנהרוג אותך!...'

אבל האחים לא עושים כך. הם קורעים את בגדיהם וחוזרים למצרים כמו כבשים. נופלים לפני רגליו של יוסף, שליט מצרים, ורק אחר כך מראים את גבורתם.

היכן הייתם קודם לכן? מדוע אז לא הראיתם את גבורתכם כי רבה? ואם תאמרו שלא רצו לברוח כי ידעו שאחר כך יצטרכו שוב תבואה ולא יוכלו לשוב לשם - דיה לצרה בשעתה. קודם כל תחזירו את בנימין לאביו!

הרבי **רבי שלום** זצ"ל ביאר זאת על פי המובא במדרש (תנחומא פרשת מקץ סימן ט): "הם יצאו את העיר לא הרחיקו, אמר יוסף: אם ירחיקו - אין כל בריה יכולה להן, קום רדוף כל זמן שאימת העיר עליהן". יוסף הכיר את אחיו וידע שכל זמן שהם בעיר הם יתנהגו בדרך ארץ. דינא דמלכותא דינא. תפסו אותם בגניבה? - הם יעשו מה שצריך. הם לא יתנו למנשה שתי סטירות ויברחו, כי "אימת העיר עליהם". לא כתוב אימת אנשי העיר אלא "אימת העיר", דרך ארץ שבעיה נימוסי העיר צריך לחזור ולהסתדר, אי אפשר סתם לברוח בכוח הזרוע. כשיצאו מן העיר זה כבר שונה. שם אין את הענין של "אימת העיר", ואם יגיעו לשם - שום צבא שבעולם לא יוכל להשיבם למצרים! כאן רואים את הישרות של האחים, שלמרות כוחם וגבורתם - "אימת העיר עליהן".

אל תתעסקו בדבר הלכה

וַיֵּשֶׁב אֱלֹוֹי הַיְּהוּדָה וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם אֵל תִּרְגְּזוּ בְּדֶרֶךְ (מה יח)

וברש"י: "אל תרגזו בדרך - אל תתעסקו בדבר הלכה".

הבריסקער רב זצ"ל מביא על הפסוק הזה א'גיוואלדיגער התעוררות: נתאר לעצמנו שאנחנו עומדים במקומם של האחים. יוסף מתוודע אלינו ואומר לנו: "אני יוסף אשר מכרתם אותי מצרימה! הָלָם. פחד. בהלה. והנה הוא מורה לנו לעלות לארץ ישראל, לספר לאבא את התגלית המרעישת כי "עוד יוסף חי", לארוז את כל החפצים ולרדת להתיישב בארץ מצרים.

ועכשיו, "עם יד על הלב": על מה היינו משוחחים, בינו, בדרכינו חזרה לארץ ישראל? לא חסר היה על מה לדבר... ללא ספק, בחלק נכבד מהדרך היינו משוחחים על העבר: איך זה שלא תפשונו לכל אורך הדרך שהמושל במצרים הוא יוסף? הרי כל ההתנהגות שלו, כל המעשים שעשה, הוכיחו כמאה עדים שהוא יוסף! בחלק נוסף מהדרך היינו משוחחים על העתיד: ראשית, איך ובאיז צורה לְבַשֵּׁר לאבא את הבשורה על מציאת בנו, שעליו התאבל ימים רבים? זאת ועוד: צריך לתכנן את ירידת כל המשפחה למצרים. מְעַבֵּר של משפחה שלמה ממדינה למדינה אינו דבר פשוט. הוא מצריך תכנון ומחשבה רבה.

בקיצור: יש מספיק נושאים עליהם אפשר לדבר בדרך...

אבל יוסף מכיר את האחים שלו! הוא יודע שבדרכם חזרה הם לא ידברו על שום דבר! הדבר היחיד שיעסיק אותם בדרך הוא - "לעסוק בדברי תורה". בשל כך הוא פונה אליהם ומזהיר אותם: "אל תרגזו בדרך" ומפרש רש"י: "אל תתעסקו בדבר הלכה!"

כך אומר הבריסקער רב! זה גיוואלדיג!

ובאמת זה מדויק מאד בלשון הכתוב. כי הנה לכאורה קשה: הפסוק מתחיל - "וַיֵּשֶׁב אֱלֹוֹי הַיְּהוּדָה" ואחר כך מוסיף ואומר: "וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם אֵל תִּרְגְּזוּ בְּדֶרֶךְ". ולכאורה, את ההוראה "אל תרגזו בדרך" הוא אמר להם לפני שהם הלכו, ואם כן מדוע כתוב "וַיֵּלְכוּ" לפני כן? היה צריך להיות כתוב "וַיֵּשֶׁב אֱלֹוֹי הַיְּהוּדָה" ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך, ויֵלְכוּ?

אלא, כך אירע למעשה, כדברי הבריסקער רב: יוסף שלח את אחיו, והם התחילו ללכת. והנה יוסף רואה אותם מתחילים מיד לעסוק בדבר הלכה, ואז, לאחר שכבר הלכו מאתו, הוא קורא לעברם ומורה להם "אל תרגזו בדרך".

"כל" דברי יוסף - ג' סימנים שלח לו

וַיֵּאמֶר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מִשְׁלַל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפֹּג לָבֹוּ כִי לֹא הָאֵמִין לָהֶם. וַיִּדְבְּרֵהוּ אֱלֹוֹי אֶת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף (מה יח-יט)

אגיד לכם א'געוואלדיגער דרוש, יקר מזהב ומפז רב, ששמעתי מרבי **יצחק הוברמן** מרעננה. הקשיבו נא בסבלנות ותצאו ברכוש גדול:

יוסף חשש שמיד כשישמע אביו שהוא חי ומושל בכל ארץ מצרים - שוב יקרע קריעה וישב עליו שבעה, כי יאמר: אם יוסף מושל בכל ארץ מצרים, כנראה שירד לגמרי ממעלתו הרוחנית, הוא כבר לא יוסף הצדיק...

רצה יוסף שמיד, ברגע הראשון של הבשורה, ידע אביו שנשאר בצדקו וחלילה לא פגם. לכן שלח לו שלושה סימנים, והדבר מדויק בלשון הפסוקים, שכן במשניות סוף מסכת פרה מבואר שלא מוצאים את הביטוי "כל" בפחות משלושה דברים, וכאן, אחרי "ויופג לבו כי לא האמין להם" נאמר: "וידברו אליו את כל דברי יוסף", הרי ששלח לו שלושה סימנים, כדלהלן:

א. ידוע שישראל נאלו ממצרים, בזכות שלא שינו את שמם, לשונם ולבושם.

ב. במדרש (ילקוט ש' פרשת מקץ רמז קמח) מסופר: לפני שיצא יוסף יצא מבית אסורים בא המלאך גבריאל ולימדו שבעים לשון, שבעים שפות, "ולא היה גמיר" - הוא לא קלט את השפות הללו, היפנית, הצרפתית והאנגלית...

התשובה היא: יהודה היה זה שלקח אחריות. כאשר בני יעקב מבקשים ממנו לאפשר לבנימין לרדת למצרים, אומר יהודה ליעקב: "אנכי אעבנו מידי תבקשנו" (מג, ט), וכן הוא אומר ליוסף: "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי" (מד, לט). מי שלקח אחריות על עצמו, יכול להקים ישיבה!

ישיבה אינה 'לוקסוס'

אבל מדוע צריך להקים ישיבה עוד לפני שמגיעים? שמענו פעם מרבי יהודה צדקה זצ"ל אגוטע וורט. בפורים קוראים את המגילה בי"ד ובט"ו. בערי הפרזים קוראים בי"ד ואילו בערים המוקפות חומה קוראים בט"ו. אבל לא סתם ערים מוקפות חומה, אלא מוקפות חומה 'מימות יהושע בן נון'. תיקחו עכשיו עיר ותקיפו אותה בחומה, לא יקראו בט"ו, רק אם היא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. כך גם בדיון 'בתי ערי חומה' - הדיון נאמר רק בעיר שהיתה מוקפת חומה קודם שנבנתה, אבל אם בנו את העיר ולאחר מכן הקיפו אותה בחומה, אין לה דין של 'בתי ערי חומה'.

מה הסברא בזה? העניין הוא שהעיר, אם היתה בלי חומה אפילו זמן קצר, זו הוכחה שהחומה אינה הכרחית לעיר. אכן כעת יש חומה, אבל זה 'לוקסוס', לא צורך הכרחי. העיר יכולה 'להסתדר' גם בלי חומה, שהרי היה זמן שהיא היתה בלי חומה. לכן אין היא נכנסת להגדרה של 'בתי ערי חומה'. כך גם לעניין קריאת המגילה, רק עיר שהיתה מוקפת חומה מאז ומעולם, מימות יהושע בן נון, נכנסת להגדרת 'עיר מוקפת חומה'. אומר יעקב אבינו לבנינו: אם נכנס למצרים ונקים ישיבה רק לאחר מכן, סימן שאפשר לחיות גם בלי ישיבה. אפילו אם נהיה זמן קצר בלי ישיבה, זו ראייה שישיבה זה אמנם דבר חשוב, אבל זה 'לוקסוס'. אפשר 'להסתדר' גם בלי זה.

לכן יעקב אבינו שולח את יהודה להקים ישיבה עוד קודם שהם מגיעים למצרים. כדי להראות שבלי ישיבה אי אפשר לחיות שם אפילו רגע אחד!

מעשיו ראובן

בעת שנסע לארצות הברית לצרכי רפואתו, ישב רבי ראובן במשך שלוש עשרה שעות רצופות בסמוך לנוסע רחוק מתורה ומצוות, ולא דיבר עמו מטוב ועד רע. דקות ספורות לפני נחיתת המטוס, פנה רבי ראובן אל הנוסע שלידו ואמר לו כי לפי חשבוננו, המטוס אמור לנחות בעוד כשעה. הנוסע תיקן את טעותו ואמר כי בעוד רגעים ספורים המטוס עומד לנחות בנמל התעופה. תוך כדי שיחה, הבחין רבי ראובן כי 'יש עם מי לדבר' והתנחם על כך שלא ניצל את שעות הטיסה הארוכות כדי לקרבו ולהשיבו מעוון. לאחר מעשה אמר למקורביו בצער:

"היכן הייתי במשך כל השעות הרבות הללו שישבתי על ידו במטוס? הרי יכול הייתי להחדיר בו אידישקייט במשך שעות על גבי שעות ללא הרף. למה שתקתי כל הזמן? ברגעים האחרונים שנותרו, חשבתי לעצמי, אולי עכשיו אספיק לומר לו כמה מילות חיזוק, אבל המטוס כבר נחת בשדה התעופה והנוסעים החלו לרדת כשהם ממהרים לדרכם.

נשארתי במקומי מוכה הלם ומשתומם ואמרתי בליבי, הנה, ככל החיזיון הזה יראה האדם כאשר תגיע עתו. ברגעיו האחרונים ייווכח בכל אשר החמיץ ויקרא בשברון לב, אהה, היכן הייתי במשך השנים הרבות שחלפנו, אך אז השעה תהיה מאוחרת ויגיע זמנו להיפרד מן העולם, בטרם תיקן את אשר היה עליו לתקן."

לא נכנס לראשו של יוסף כאלו שטויות. מה עשה גבריאלי? "הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמעי' - הוסיף לו את האות ה' וקראו 'יהוסף', וכך למד את כל שבועים השפות בפעם אחת.

ג. ידוע שדוד המלך היה נפל, לא היו לו שנות חיים משל עצמו. מנין, אפוא, חי שבועים שנה? - דעה אחת בחז"ל - הוא קיבל שבועים שנה מאדם הראשון, שחי תשע מאות שלושים שנה במקום אלף שהיה אמור לחיות.

הזוהר הקדוש מביא שיטה נוספת, שאברהם יעקב ויוסף נתנו לו שבועים שנות חיים [יצחק לא יכול היה לתת מחמת עניינים עמוקים שאין כאן המקום לפרטם]. אברהם נתן חמש שנים, יעקב נתן עשרים ושמונה שנים, יוסף היה צריך לחיות כמו אביו - מאה ארבעים ושבע שנים, וחי רק מאה ועשר - יוצא שהוא נתן לדוד המלך שלושים ושבע שנים. סך הכל שבועים שנה.

אלו, אם כן, שלושת הסימנים שיוסף הצדיק שולח לאביו:

סימן ראשון: "אני יוסף" - פרעה הזהיר נתן לי שם יפה, מודרני, "צפנת פענח", משרו עולמי, כולם היו מתברכים בכזה שם, האומר כי בעל השם יודע הכל. אבל לי זה לא נוגע, אני יוסף, לא משנה את השם. נשארתי יוסף.

סימן שני: "העוד" - ה' עוד. הקב"ה הוסיף לי את האות ה' ואני נקרא 'יהוסף'. ואם, חלילה, הייתי מידרדר מהדרך היהודית, הקב"ה לא היה מוסיף לשמי את האות ה'.

סימן שלישי - "אבי חי". ידוע לי שעלי לתת שנים לדוד המלך. אם הייתי פגום - דוד לא היה לוקח את השנים שלי, ואם כך - אבי, יעקב, צריך היה לתת עוד מהשנים שלו וכבר לא היה חי. אם "אבי חי" - זה סימן שאני יוסף נשארתי בצדקי ואתה, יעקב, לא צריך להוסיף לדוד עוד מהשנים שלך. פלאי פלאים!

שלח לפנינו - לתקן לו בית תלמוד

ואת יהודה שלח לפנינו אל יוסף להורות לפנינו גשנה (מז, כח) כיצד מחפשים בית ליעקב אבינו?

רש"י מביא שני פירושים, מה היתה מטרת השליחות של יהודה: לפי פירוש אחד, על פי התרגום - "לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה". היינו - להכין בתים ליעקב ומשפחתו היורדים למצרים. לפי פירוש שני: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

מילא, אנחנו יכולים להבין שיש צורך להקים ישיבה בארץ גושן, אבל מה הצורך להכין בתים לבני המשפחה? וכי ליוסף הצדיק חסרים בתים במצרים? אז בואו ננסה להבין מה פירושו של בית ליעקב אבינו. בירושלים חי רבי יהודה'ה דז'יקובר זצ"ל, הוא היה חתן של ה"אמרי חיים", וכאשר הגיע לירושלים, הלכו מקורביו וחסידייו לחפש לו דירה. כאשר ראו דירה שראתה בעיניהם, קראו לו לבוא ולראותה. הוא הגיע למקום ואמר: 'לא, לא, נישט גיט', לא טוב. לא דירה טובה. ראו דירה אחרת ושוב ר' יהודה'ה מגיע ואומר 'נישט גיט'. כך דירה שלישית, רביעית. המקורבים אינם מבינים איזה פסול הוא מצא בדירות, הרי הוא לא יודע מהו 'עולם הזה' בכלל, ומה ראה בדירה שלא מצאה חן בעיניו? והנה, הוא מגיע לראות דירה נוספת, עולה במדרגות מגיע עד הדלת ואז אומר: 'סי גיט'. דירה טובה.

רגע, אומרים לו המקורבים, הרב'ה הרי לא ראה את הדירה בפנים. אין צורך, הוא משיב להם, זו דירה טובה, אפשר לקנות אותה. המקורבים התמהים שואלים אותו: "מניין לו לרב'ה שהדירה טובה?" ור' יהודה'ה משיב להם: עליתי במדרגות, ספרתי עשרים ושש מדרגות, כמניין שם הוי"ה. זו דירה טובה בשבילי. אז אם הדז'יקובר צריך דירה מיוחדת עם שם הוי"ה, בוודאי יעקב אבינו צריך דירה מיוחדת...

הבנו אם כן מדוע צריך היה לשלוח את יהודה לחפש דירה ליעקב אבינו. אבל עכשיו ננסה להבין, מדוע הוא צריך לשלוח את יהודה להקים בית תלמוד להוראה, וכי לא ניתן להתמנות עד שיגיעו כולם למצרים, ואז יקימו ישיבה לתפארת? מה צורך יש לשלוח תחילה את יהודה לפנינו? נוסיף ונשאל: מדוע מכל בני יעקב, דווקא יהודה נשלח להקים בית תלמוד להוראה? למה לא שלחו את לוי או את יששכר?

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

<p>ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכנ"ס בני הישיבות נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתינה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנחם אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) תחת תקרה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך השרון 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.</p>	<p>*מנחם אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 חוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) בבתי הכנסת : *משכן שרגא *שערי תבונה רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: *המרכז *חזון אי"ש גבעת זאב בביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה,</p>	<p>בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנחם אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי אזרון יעקב 04-6392214 (קניגסבורג) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינור) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) פבריה קרית שמואל *ביהכנ"ס חניכי הישיבות- שערי דעת רח' המגנים 32 בביהכנ"ס אהבת שלום פלזסטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות *ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית ישראל *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעני) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב</p>	<p>חופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיווי *שיווי *נחלת משה חלד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן *ביהכנ"ס מאור שרגא אשדוד חובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) חובע ז' 052-7668323 (מונק) חובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס *שערי תורה *ישיבת אור לישרים רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: *כולל עטרת שלמה *ביהכנ"ס לב אליהו ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא *שלייכר</p>
--	---	--	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

